

ผลการปริกษาครอบครั้วทฤษฎีเชิงกลยู่ท้ต่อสัมพันธ์ภพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

ปฐมมา สุขทวี่

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาจิตวิทยาการปริกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

พฤศจิกายน 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ ปฐมา สุขทวี ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญภา กุลนาคล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ดร.ประชา อินัง)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโท หญิง ดร.สุขอรุณ วงษ์ทิม)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญภา กุลนาคล)

..... กรรมการ
(ดร.ประชา อินัง)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงใจ วัฒนสินธุ์)

คณะศึกษาศาสตร์อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิต สุรัตน์เรืองชัย)

วันที่ 30 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2560

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาและได้รับความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญภา กุลนภาดล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.ประชา อินัง อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนเอาใจใส่และให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบแนวทางในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ที่ถูกต้อง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและตระหนักในความกรุณาและความห่วงใยที่ท่านมีให้ จึงขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโทหญิง ดร.สุชอรุณ วงษ์ทิม ดร.โพธิพันธ์ พานิช ดร.จิตรา คุณฤเมธา ดร.สกล วรเจริญศรี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยเอกหญิง ดร.ชนัดดา แนบเกสร ที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือและโปรแกรมที่ใช้ในการวิจัยให้มีคุณภาพและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ที่มีค่าอย่างยิ่งให้แก่ผู้วิจัย

งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีด้วยความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการ และคณาจารย์โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ และแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสุรศักดิ์ สุขทวี คุณแม่อัมพร สุขทวี ที่คอยให้ความรัก ความห่วงใย ให้กำลังใจอันมีค่ามหาศาล ให้ลูกอดทนและให้ตั้งใจแน่วแน่ทำวิจัยให้สำเร็จ คอยสนับสนุนลูกทุกอย่างในชีวิตและอยู่เคียงข้างลูกเสมอมา ขอขอบคุณเพื่อน ๆ และพี่ ๆ สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษาทุกท่านที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจและให้คำปรึกษาแนะนำกับผู้วิจัยเสมอมา

สุดท้ายนี้ คุณประโยชน์และคุณค่าอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็น กตัญญูคุณเวทิตแด่บุพการี บุรพจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษาและประสบความสำเร็จจนตราบเท่าทุกวันนี้

ปฐมา สุขทวี

56910153: สาขาวิชา: จิตวิทยาการปรึกษา; วท.ม. (จิตวิทยาการปรึกษา)

คำสำคัญ: สัมพันธภาพ/ แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น/ การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

ปฐมา สุขทวี: ผลการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น (THE EFFECTS OF STRATEGIC FAMILY COUNSELING THEORY ON RELATIONSHIPS BETWEEN SINGLE MOM AND ADOLESCENT CHILDREN)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: เพ็ญภา กุลนภาค, กศ.ค., ประชา อินัง, Ph.D. 183 หน้า.

ปี พ.ศ. 2560.

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในจังหวัดฉะเชิงเทราที่มีคุณสมบัติ คือ 1) แม่เลี้ยงเดี่ยวที่แยกทางกับสามีมาแล้ว 0-3 ปี และ 2) บุตรที่มีอายุ 13-15 ปี ที่มีผลคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตรน้อยที่สุดขึ้นไปและสมัครใจเข้าร่วมการทดลอง จำนวน 20 คู่ สุ่มเป็นกลุ่มทดลอง 10 คู่ และกลุ่มควบคุม 10 คู่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นและ โปรแกรมการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ผู้วิจัยดำเนินการทดลองให้การปรึกษาจำนวน 10 ครอบครัว ครอบครัวละ 12 ครั้ง ครั้งละ 45-60 นาที ดำเนินการทดลองสัปดาห์ละ 2 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 8 สัปดาห์ โดยใช้แบบแผนการวิจัยกึ่งทดลองสองตัวประกอบแบบวัดซ้ำหนึ่งตัวประกอบ แบ่งการทดลองออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำประเภทหนึ่งตัวแปรระหว่างกลุ่มและหนึ่งตัวแปรภายในกลุ่ม และทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีนิวแมน-คูลส์

ผลการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นสูงกว่าแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

56910153: MAJOR: COUNSELING PSYCHOLOGY; M.Sc. (COUNSELING PSYCHOLOGY)

KEY WORD: RELATIONSHIP/ SINGLE MOM AND ADOLESCENTS / STRATEGIC FAMILY THEORY

PATHAMA SUKTAWEE: THE EFFECTS OF STRATEGIC FAMILY COUNSELING THEORY ON RELATIONSHIPS BETWEEN SINGLE MOM AND ADOLESCENT CHILDREN. ADVISORY COMMITTEE: PENNAPHA KOOLNAPHADOL, Ed.D., PRACHA INANG, Ph.D. 183 P. 2017.

This quasi-experimental research aimed to study the effect of strategic family counseling theory on relationships between single mom who had divorced for 0-3 years from Chachoengsao and their children whose age was between 13-15 years old. The sample comprised of 20 single moms and their children (40 persons) who had average point of relationships between single mom and adolescents lowest score and volunteered to participate in the study. The simple random sampling method was adopted to assign sample into two groups equally: an experimental group and a control group with 10 single moms and their children. The research materials were the relationships between single mom and adolescents questionnaire and the interventional program strategic family counseling. The intervention was administered for the 10 families for 12 sessions of 45-60 minutes, twice a week for 8 weeks. The research design was two-factor experiment with repeated measures on one factor. The study was divided into 3 phases: the pre-test phases, the post-test phases and the follow-up phases. The data were analyzed by using repeated measures analysis of variance: one between-subjects variable and one within-subjects variable and tested of pair differences, using Newman-Keul's Method.

The results revealed that there was statistically significant interaction at .05 level between the method and the duration of the experiment. The average score of relationships between single mom and their children in the experimental were higher than the control groups with statistically significant difference at .05 level when measured in the post-test and follow-up phases. The levels of relationships between single mom and their children, the mean score in the experimental group in the post-test and follow-up phases were higher than the pre-test phase statistically significant different at .05 level.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
สมมติฐานของการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว.....	10
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น.....	27
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์.....	36
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	57
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	57
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	58
การสร้างเครื่องมือในการวิจัย.....	58
การดำเนินการทดลอง.....	61
วิธีการดำเนินการทดลอง.....	63
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์.....	66

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	78
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
อภิปรายผล.....	79
ข้อเสนอแนะ.....	90
บรรณานุกรม.....	91
ภาคผนวก.....	97
ภาคผนวก ก.....	98
ภาคผนวก ข.....	172
ภาคผนวก ค.....	181
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	183

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตัวอย่างการให้การปรึกษาในการใช้เทคนิคในการให้การปรึกษาทฤษฎีเชิงกลยุทธ์...	53
2	องค์ประกอบของข้อคำถามในแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและ บุตรวัยรุ่น.....	59
3	แบบแผนการทดลอง.....	62
4	ข้อมูลพื้นฐาน ลักษณะทั่วไป ของแม่เลี้ยงเดี่ยวในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	68
5	ข้อมูลและค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและ บุตรวัยรุ่นของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลัง การทดลอง และระยะติดตามผล.....	70
6	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและ บุตรวัยรุ่นระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง.....	73
7	ผลการทดสอบผลย่อยของวิธีการทดลองในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล.....	75
8	ผลการทดสอบย่อยของระยะเวลาในการทดลองของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น กลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์.....	76
9	ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ที่ได้รับการปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีของนิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls procedure).....	77
10	ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) ของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่าง แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น (ฉบับแม่).....	173
11	ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) ของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่าง แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น (ฉบับลูก).....	175
12	ค่าดัชนีความสอดคล้องของ โปรแกรม (IOC) การปรึกษารอบครัวทฤษฎีกลยุทธ์ ต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น.....	177
13	ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยว และบุตรวัยรุ่น.....	178
14	ผลการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับคุณสมบัติ Sphericity ของข้อมูล โดยใช้วิธีของ Mauchly.....	180

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	7
2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	64
3 แผนภูมิเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม.....	71
4 แผนภูมิเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล.....	72
5 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองต่อคะแนนเฉลี่ย สัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น.....	74

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สัมพันธภาพ เป็น ความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ที่ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารและอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข ไม่ว่าจะเป็นการพุดจา การแสดงความรัก การยอมรับฟังความคิดเห็น การเข้าใจผู้อื่น การดูแลเอาใจใส่ เป็นต้น สัมพันธภาพสามารถเกิดได้กับทุกคนและทุกสถานที่ เช่น ระหว่างเพื่อนร่วมงาน เจ้านายกับลูกน้อง ครูกับนักเรียน ในครอบครัวก็เช่นเดียวกัน สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น สัมพันธภาพระหว่าง สามี-ภรรยา, พ่อแม่-ลูก, ปู่ย่า ตายาย-หลาน, พ่อแม่สามี-ลูกสะใภ้ เป็นต้น สัมพันธภาพที่ดีช่วยให้ครอบครัวมีความเข้าใจ เอื้ออาทรต่อกัน มีความสุข ความอบอุ่น ความสบายใจและเป็นที่พักพิงของทุกคน และดำรงความเป็นครอบครัวไว้ได้ยาวนานครอบครัวถือเป็นสังคมแรกของการสร้างสัมพันธภาพ การเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การติดต่อสื่อสาร การหล่อหลอมพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม และการฝึกทักษะต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีพ จากอดีตที่เป็นครอบครัวขยาย มีทั้ง ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ และลูก สมาชิกในครอบครัวมี 3 รุ่น มาสู่ปัจจุบันที่ครอบครัวมีขนาดเล็กลงเป็นครอบครัวเดี่ยว มีเพียงพ่อแม่ลูกเท่านั้น และบางครอบครัวอาจเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งมีเพียง แม่และลูก หรือพ่อและลูก แต่ไม่ว่าจะอยู่ในครอบครัวแบบใด สมาชิกในครอบครัวยังจำเป็นต้องมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

สถิติข้อมูลการหย่าร้างของประเทศไทยของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยปี พ.ศ. 2557-2559 พบว่า มีจำนวนการจดทะเบียนหย่าร้างจำนวน 111,810, 117,880 และ 118,539 คู่ครัวเรือน ตามลำดับ (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2557; 2558; 2559) และมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นทุกปี นอกจากนี้ยังมี การแยกทางกัน โดยที่ไม่ได้จดทะเบียนหย่า ส่งผลให้ปัจจุบันครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น ทั้งแม่เลี้ยงเดี่ยวและพ่อเลี้ยงเดี่ยวข้อมูลจากการประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี 2558 ในตอนหนึ่งระบุว่า การเกิดครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงยากในภาวะสังคมปัจจุบัน จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายมาตรการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยข้อตกลงหนึ่งของที่ประชุมนี้คือขอให้รัฐผลักดันให้เกิดระบบดูแลช่วยเหลือให้คำปรึกษาเด็ก ในสถานศึกษาและครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2558)

แม่เลี้ยงเดี่ยว ถือเป็นปรากฏการณ์ร่วมสมัยที่น่าจับตามองในสังคมไทย จะเห็นได้จากช่วงหลายปีที่ผ่านมาคนที่มีชื่อเสียงในสังคม ได้ก้าวออกมาใช้ชีวิตแม่เลี้ยงเดี่ยวมากขึ้น ปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดคือ รูปแบบการใช้ชีวิตลักษณะนี้กลายมาเป็นทางเลือกหนึ่งของสังคมมากยิ่งขึ้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะสังคมที่เปิดกว้างทางวัฒนธรรม เปิดรับรูปแบบวิถีชีวิตที่หลากหลาย มุมมองของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงความสามารถของผู้หญิงในการพึ่งพาตนเองทำให้ผู้หญิงจำนวนหนึ่งกล้าที่จะเดินออกจากชีวิตครอบครัวที่มีปัญหาเพื่อใช้ชีวิตในแบบของเธอเอง และเลี้ยงดูลูกตามลำพังแทนที่จะทนอยู่กับครอบครัวที่เต็มไปด้วยปัญหาเพียงเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ (จิรนนท์ พิมถาวร, 2556)

สถานภาพของผู้หญิงที่แยกทางกับสามี หรือที่เรียกว่า “แม่เลี้ยงเดี่ยว” เป็นหญิงที่ต้องดูแลบุตรเพียงลำพัง จากเดิมที่มีสามีช่วยหารายได้และดูแลลูก เมื่อสามีได้แยกจากไปภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบทุกอย่างจึงตกมาอยู่ที่แม่เพียงคนเดียว บางครอบครัวอดีตสามียังช่วยเหลืออยู่บ้าง บางครอบครัวมีญาติพี่น้องคอยช่วยเหลือ แต่บางครอบครัวไม่มีใครช่วยเหลือก็ต้องดูแลครอบครัวและลูกเพียงลำพัง สิ่งที่แม่เลี้ยงเดี่ยวต้องพบเจอหลังจากแยกทางกับสามี คือ การต่อสู้กับความรู้สึกของตัวเอง อดทนต่อการติตราจกสังคม ปัญหาทางเศรษฐกิจ หน้าที่ความรับผิดชอบที่หนักขึ้น และที่สำคัญคือปัญหาด้านสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตร การที่แม่เลี้ยงเดี่ยวต้องรับผิดชอบครอบครัวเพียงลำพัง เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันจึงหมดไปกับการหารายได้เพื่อใช้จ่ายในครอบครัว ทำให้มีเวลาน้อยลงในการทำกิจกรรมร่วมกับบุตร ยิ่งไปกว่านั้น การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวนอกจากจะส่งผลกระทบต่อมารดา ยังส่งผลกระทบต่อบุตรด้วยเช่นกัน บุตรจะรู้สึกว้าเหวขาดหายไป เกิดความวิตกกังวลเรื่องฐานะ และการถูกเพื่อนล้อเลียน ขาดที่พึ่งเวลาทะเลาะกับมารดา งานวิจัยของจิรนนท์ พิมถาวร (2556) ได้ให้ข้อมูลว่า สถานภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปของแม่เลี้ยงเดี่ยวมีความแตกต่างไปจากเดิม ตั้งแต่รายรับที่น้อยลงส่งผลให้ความสามารถในการใช้จ่ายลดลง ด้านสุขภาพจิตมีความเครียดสะสมตั้งแต่ตัดสินใจแยกทางกับสามีแต่ก็สามารถยอมรับความจริงและปรับตัวได้เมื่อเวลาผ่านไป ด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต การเตรียมตัวในเรื่องเลี้ยงดูบุตร บทบาท ภาระหน้าที่ทั้งหมด ความรับผิดชอบทางการเงิน แม่เลี้ยงเดี่ยวได้มีการจัดเตรียมค่าใช้จ่ายในส่วน of บุตรเสมอ ด้านความสามารถในการรับผิดชอบต่ออนาคตของบุตร ส่วนใหญ่มีการวางแผนอนาคตลูกไว้เป็นขั้นตอน และสุดท้ายแม่เลี้ยงเดี่ยวมีความต้องการเพิ่มเวลาให้กับบุตรเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน

การศึกษาของ Wurzel (1995) ระบุว่า โดยทั่วไปแล้วครอบครัวแม่คนเดียวเป็นที่สนใจของการศึกษาวิจัยมากกว่าครอบครัวพ่อคนเดียว เนื่องจากเมื่อมีการหย่าร้างหรือเกิดการพลัดพรากของพ่อหรือแม่ในครอบครัว ส่วนมากพ่อจะสูญหายไปจากครอบครัวในลักษณะนี้มากกว่าแม่

ขณะเดียวกันแม่ก็ได้รับสิทธิในการเลี้ยงดูลูกมากกว่าพ่อในกรณีที่มีการฟ้องร้องในศาล เนื่องจากศาลวินิจฉัยได้ว่าสัญชาติญาณของความเป็นแม่ มักให้ความอบอุ่นและให้ความเอาใจใส่ลูกมากกว่าสัญชาติญาณของความเป็นพ่อ ปรากฏการณ์เช่นนี้ ได้รับการตอกย้ำจากแนวโน้มทางด้านประชากรที่รายงานว่า ในโลกปัจจุบันมีครัวเรือนที่มีแม่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมากถึงประมาณ 1 ใน 3 และแม่เหล่านี้ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการหย่าร้างและมองว่าการหย่าร้างเป็นเรื่องธรรมดา

ลักษณะครอบครัวที่มีเพียง “พ่ออยู่กับลูก” หรือ “แม่อยู่กับลูก” อาจนำมาซึ่งความเครียดหรือวิตกกังวลต่อความไม่มั่นคงและบทบาทใหม่ที่ต้องเป็นทั้งพ่อและแม่ในเวลาเดียวกัน ต้องดูแลลูก จัดการเรื่องต่าง ๆ เพียงลำพัง ปัญหาส่วนใหญ่ที่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวต้องเผชิญ คือ ปัญหาความสัมพันธ์กับลูก ปัญหาทางเศรษฐกิจ การมีรายได้และการมีงานทำ (ชลลดา จารุศิริชัยกุล, 2555) การแยกทางกันของพ่อแม่ย่อมส่งผลกระทบต่อบุตรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากบุตรจะขาดต้นแบบที่ดีในการดำเนินชีวิต ทำให้เด็กเหล่านี้มีความเสี่ยงสูงที่จะมีพฤติกรรมหรือคุณลักษณะไปในทางที่ไม่เหมาะสม และมักจะมีปัญหาด้านพฤติกรรม อย่างไรก็ตามพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กจะไม่เหมาะสมในระดับใดขึ้นอยู่กับช่วงอายุของเด็กในขณะที่พ่อแม่หย่าร้างกัน โดยเด็กอายุ 12-15 ปี จะได้รับผลกระทบเลวร้ายที่สุด รองลงมาคือช่วงก่อนวัยเรียน อายุ 3-5 ปี (ระวีวรรณ ธรณี, รุ่งนภา เทพภาพ และอำไพ หมั่นสิทธิ์, 2551)

จากผลกระทบเหล่านี้ส่งผลให้สัมพันธ์ภาพระหว่างมารดาและบุตรมีการสั่นคลอน สัมพันธภาพระหว่างกันก็จะมีปัญหามาก เนื่องจากบุตรอยู่ในวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่มีอารมณ์และความรู้สึกรุนแรงเป็นลักษณะของความสับสนทางอารมณ์ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เอาแน่นอนไม่ได้เป็นวัยที่เกิดอารมณ์ได้หลากหลาย นอกจากนี้ยังเป็นช่วงเวลาที่มีความขัดแย้งในตนเอง เพราะวัยรุ่นมีธรรมชาติที่ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ต้องการเป็นอิสระ ดังนั้นจึงทำให้วัยรุ่นมีความขัดแย้งกับผู้ปกครองอยู่เสมอ (พัชราภา ต้นดิษฐเวช, 2548) เมื่อขัดแย้งกันบ่อยครั้งสัมพันธ์ภาพระหว่างกันจึงลดลง

สัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น เป็นความสัมพันธ์ที่มารดาและบุตรมีต่อกัน แสดงพฤติกรรมต่อกันเพื่อจะให้ครอบครัวเข้าใจกัน มีความสุขร่วมกัน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) การใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมร่วมกัน 2) การสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว 3) การแสดงออกถึงความผูกพันอันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว 4) การแก้ปัญหาและความขัดแย้งร่วมกัน และ 5) การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว (Epstein, 1982; จิราพร ชมพิกุล, ปราณี สุทธิสุนทร, เกรียงศักดิ์ ช่อเลื่อม และคุณณี คำมี, 2552) ซึ่งการใช้ชีวิตประจำวัน การทำงานหารายได้ อารมณ์และความเครียดจากสิ่งต่าง ๆ อาจทำให้องค์ประกอบเหล่านี้อาจขาดหายไปบ้างบางช่วง จะส่งผลถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดาและบุตร จากปัญหา

ดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับการที่ผู้วิจัยได้ฝึกปฏิบัติการให้การปรึกษาที่โรงเรียนแห่งหนึ่งใน จังหวัดชลบุรี พบว่า มีนักเรียนวัยรุ่นระดับมัธยมต้นที่มาขอรับการปรึกษาจากอาจารย์แนะแนว ส่วนมากมีปัญหาในเรื่องสัมพันธภาพในครอบครัว การสื่อสารกับมารดา การไม่มีเวลาร่วมกัน การขัดแย้งกัน และวัยรุ่นส่วนใหญ่ที่มาพบอาจารย์แนะแนวร้อยละ 45 มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ปัญหาที่พบบ่อยคือ ร้อยละ 35 มาจากการที่มารดาไม่มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกับบุตร ร้อยละ 30 มาจากการสื่อสารที่ไม่เข้าใจกัน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจในการเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่าง แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นขึ้น และจากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุยกับครูแนะแนวของโรงเรียน แห่งหนึ่งในจังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งพบปัญหาคล้ายคลึงกัน

การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ (Strategic family theory) เป็นวิธีการหนึ่ง ที่สามารถให้การช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นได้ดี ด้วยทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับ สัมพันธภาพในครอบครัว การนิยามบริบทของครอบครัวให้ชัดเจน กระชับ ตรงประเด็น มองปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวว่าสามารถจัดการและแก้ไขได้มุ่งแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วย เทคนิคการชี้แนะ (The use of directives) เป็นการที่ผู้ให้การปรึกษาแนะนำ ชี้แนะ เพื่อให้ครอบครัวปฏิบัติในลักษณะที่ต่างไปจากเดิม, เทคนิคการกระทำในสิ่งตรงกันข้าม (Paradoxical intervention) เป็นการที่ผู้ให้การปรึกษาให้ครอบครัวปฏิบัติในสิ่งที่ครอบครัวต่อต้าน และไม่ทำตาม จึงทำให้เกิดพฤติกรรมใหม่, เทคนิคการแสร้งทำ (Pretend techniques) คือ การที่ผู้ให้ การปรึกษาให้ครอบครัวแสร้งทำพฤติกรรมที่ไม่เคยทำมาก่อนจนเกิดแรงจูงใจในการทำพฤติกรรม นั้นตลอดไป, เทคนิคการมองมุมใหม่ (Reframing) เป็นการที่ผู้ให้การปรึกษาให้ครอบครัวมอง ปัญหาที่เกิดขึ้นในมุมมองใหม่ซึ่งเป็นมุมมองที่ต่างออกไปจากเดิม โดยการปรึกษาครอบครัวทฤษฎี เชิงกลยุทธ์จะเริ่มเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบผิวเผิน (First-order change) เริ่มจากสิ่งที่กระทำ ได้ง่าย เพื่อให้อปัญหานั้น ๆ หดหายไป เช่น การใช้เวลาในการรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน เป็นต้น ต่อมาจึงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระดับโครงสร้าง (Secondary-order change) เป็นการเปลี่ยนแปลง ที่จะทำให้อปัญหาค่อย ๆ ลดลงและหายไปอย่างถาวร เช่น การใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกันกับบุตร ทุกวันหยุดเป็นประจำ เป็นต้น ดังนั้น การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์จึงสามารถช่วยเพิ่ม สัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันได้

จากสถานการณ์และความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลการปรึกษา ครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น เพื่อนำผลการศึกษา เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ให้การปรึกษา ครูแนะแนว อาจารย์ที่ปรึกษา นักจิตวิทยา ตลอดจน บุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรให้มีสัมพันธภาพระหว่างกันที่ดีในอนาคต และส่งผลต่อความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลการศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

สมมติฐานงานวิจัย

1. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง
2. กลุ่มทดลองที่ได้รับการให้การศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม
3. กลุ่มทดลองที่ได้รับการให้การศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุม
4. กลุ่มทดลองที่ได้รับการให้การศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนทดลอง
5. กลุ่มทดลองที่ได้รับการให้การศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนทดลอง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้ครอบครัวผู้รับการศึกษานำไปปฏิบัติใช้ต่อไปในอนาคตเมื่อประสบปัญหา หรือให้คำแนะนำกับผู้อื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. หน่วยงานที่เป็นแหล่งเก็บข้อมูลได้ทราบถึงปัญหาของสมาชิกในหน่วยงาน และทราบวิธีการจัดการแก้ไขปัญหานั้นและเป็นแนวทางในการนำไปช่วยเหลือสมาชิกรายอื่น ๆ ที่มีปัญหาคคล้ายคลึงกัน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม
3. สามารถเป็นแนวทางให้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ให้การปรึกษา ครูแนะแนว อาจารย์ที่ปรึกษานักจิตวิทยา ตลอดจนหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือมารดาและบุตรในครอบครัวเดี่ยวที่มีปัญหาเรื่องสัมพันธภาพระหว่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในจังหวัดฉะเชิงเทราที่มีคุณสมบัติดังนี้

1.1.1 แม่เลี้ยงเดี่ยว ที่แยกทางกับสามี 0- 3 ปี

1.1.2 บุตร ที่มีอายุ 13-15 ปี

1.1.3 อาศัยอยู่ด้วยกันเพียงลำพัง 2 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่มีคุณสมบัติตามข้อ 1 และมี การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1.2.1 ผู้วิจัยให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นทำแบบวัดสัมพันธภาพที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

1.2.2 หาค่าความสอดคล้องของแบบวัดทั้งสองฉบับ และผู้วิจัยคัดเลือก

แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่มีคะแนนความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

1.2.3 นำคะแนนจากข้อ 1.2.1 มาจัดเรียงคะแนนจากมากไปน้อย และคัดเลือก

คู่แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น น้อยที่สุดขึ้นไป จำนวน 20 คู่ เป็นกลุ่มทดลอง 10 คู่ กลุ่มควบคุม 10 คู่โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนตั้งแต่ 120-170 คะแนน

1.2.4 สอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมการทดลอง

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variables)

2.1.1 วิธีการแบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

2.1.1.1 การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

2.1.1.2 การไม่ได้รับการปรึกษา

2.1.2 ระยะเวลาการทดลอง

2.1.2.1 ระยะเวลาก่อนทดลอง (Pre-test)

2.1.2.2 ระยะเวลาหลังทดลอง (Post-test)

2.1.2.3 ระยะติดตามผล (Follow up)

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent variables) คือ สัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและ บุตรวัยรุ่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

1. วิธีการ
 - 1.1 การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
 - 1.2 การไม่ได้รับการปรึกษา
2. ระยะเวลาการทดลอง
 - 2.1 ระยะเวลาก่อนทดลอง (Pre-test)
 - 2.2 ระยะเวลาหลังทดลอง (Post-test)
 - 2.3 ระยะติดตามผล (Follow up)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

- สัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น**
1. ด้านการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมร่วมกัน
 2. ด้านการสื่อสารระหว่างกัน
 3. ด้านการแสดงออกถึงความผูกพันอันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว
 4. ด้านการแก้ปัญหาและความขัดแย้งร่วมกัน
 5. ด้านบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตรวัยรุ่น หมายถึง การที่มารดาและบุตรที่อยู่ในช่วงอายุ 13-15 ปี มีความคิด ความรู้สึก และมีการกระทำที่ปฏิบัติต่อกัน ที่ก่อให้เกิดความรัก ความเข้าใจการแสดงออกที่ดีต่อกัน ดังนี้

1.1 ด้านการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมร่วมกัน หมายถึง การที่มารดาและบุตรวัยรุ่นได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันทั้งในบ้านและนอกบ้าน เช่น รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน ช่วยกันทำงานบ้าน ไปซื้อของนอกบ้าน การเยี่ยมญาติ การเดินทางไปเที่ยว เป็นต้นเพื่อให้เกิดความผูกพันระหว่างกัน

1.2 ด้านการสื่อสารระหว่างกัน หมายถึง การที่มารดาและบุตรวัยรุ่นได้ใช้ภาษาพูด ภาษาท่าทาง ในการติดต่อ แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจร่วมกัน

1.3 ด้านการแสดงออกถึงความผูกพันอันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว หมายถึง การที่มารดาและบุตรวัยรุ่น มีการปฏิบัติต่อกันโดยแสดงถึงการแสดงออกซึ่งความรัก ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การเคารพนับถือ การสัมผัส

1.4 ด้านการแก้ปัญหาและความขัดแย้งร่วมกัน หมายถึง การที่มารดาและบุตรวัยรุ่น มีการจัดการสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว ความขัดแย้ง การหาทางออกของปัญหา การจัดการ กับอารมณ์และความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ด้านบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว หมายถึง การที่มารดาและ บุตรวัยรุ่นรู้จักหน้าที่ของตนเอง การปฏิบัติหน้าที่และรับผิดชอบงานของตนเองและส่วนรวม แบ่งเบาภาระภายในครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่กัน และมีการกำหนดกฎระเบียบในบ้าน ร่วมกัน

2. แม่เลี้ยงเดี่ยว หมายถึง หญิงที่แยกทางกับสามี 0-3 ปี โดยผ่านการจดทะเบียนหย่าร้าง หรือ ไม่จดทะเบียนหย่าร้างก็ได้ มีบุตรวัยรุ่นอายุ 13-15 ปี จำนวน 1 คน เลี้ยงบุตรเพียงลำพัง

3. การให้การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ หมายถึง กระบวนการให้การช่วยเหลือ ครอบครัว ที่ให้ความสำคัญกับสัมพันธภาพในครอบครัว การนิยามบริบทของครอบครัวให้ชัดเจน กระชับ ตรงประเด็น มองปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวว่าสามารถจัดการและแก้ไขได้ มุ่งแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยใช้ทักษะการฟังการใช้คำถามการตีความการสะท้อนความรู้สึกการสรุป ความการให้ข้อมูลย้อนกลับ และเทคนิคการชี้แนะเทคนิคการใช้คำถามเวียน เทคนิคการกระทำในสิ่ง ตรงกันข้ามเทคนิคเทคนิคการเสริมทำ เทคนิคการมองมุมใหม่เทคนิคการมอบหมายงาน เทคนิค การตีตราใหม่ เทคนิคการเสนอการกำหนด เทคนิคการทำนายสภาพที่เกิิดซ้ำ โดยให้การปรึกษา จำนวน 10 ครอบครัว ครอบครัวละ 12 ครั้ง ครั้งละ 45-60 นาที รวม 120 ครั้ง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาผลการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครอบคลุมในประเด็นและเนื้อหาที่สำคัญ โดยมีการรวบรวมนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 1.1 ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 1.2 ความสำคัญของสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 1.3 ลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 1.5 องค์ประกอบของสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 1.6 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
 - 2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแม่เลี้ยงเดี่ยว
 - 2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น
 - 2.3 สัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
 - 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
 - 3.1 ความหมายและความเป็นมาของการปรึกษาครอบครัว
 - 3.2 หลักการและแนวคิดของการปรึกษาครอบครัว
 - 3.3 กระบวนการการปรึกษาครอบครัว
 - 3.4 การให้การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
 - 3.5 เป้าหมายการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
 - 3.6 บทบาทการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
 - 3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว

จากการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว สามารถสรุปรายละเอียดดังหัวข้อต่อไปนี้

ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัว

มนุษย์มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้อื่นตั้งแต่เกิด โดยความสัมพันธ์เริ่มแรกของมนุษย์คือสัมพันธภาพในครอบครัว มีผู้ให้นิยามของสัมพันธภาพในครอบครัวไว้หลายท่าน ดังนี้

สัมพันธภาพ หมายถึง ความผูกพัน ความเกี่ยวข้อง, ครอบครัว หมายถึง สถาบันพื้นฐานของสังคมที่ประกอบด้วยสามี ภรรยา และหมายรวมถึงลูกด้วย ดังนั้น สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความเกี่ยวข้อง ความผูกพัน ระหว่าง สามี ภรรยา ลูก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความผูกพันรักใคร่ ความใกล้ชิดคุ้นเคยกันทางอารมณ์และจิตใจในการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมายในบรรยากาศที่สงบสุข และสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลดูแลซึ่งกันและกันได้ โดยสัมพันธภาพจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการใช้เวลาอยู่ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสาร รู้จักหน้าที่ของตนเอง และมีความเคารพซึ่งกันและกันภายในครอบครัว (สุธิดา แจ่มประจักษ์, 2553)

สัมพันธภาพในครอบครัวหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวญาติพี่น้องหรือบุคคลอื่น ๆ ที่อาศัยรวมอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน โดยมีการปฏิสัมพันธ์การพูดคุยการแสดงออกซึ่งความรักและทำกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกันซึ่งมีทั้งสัมพันธภาพที่ดีและไม่ดี (เพชรกลม ปิ่นะเก, 2554)

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การแสดงออกทางด้านพฤติกรรมที่สมาชิกในครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในเรื่องการแสดงบทบาท ความผูกพัน และการสนับสนุนของบุคคลในครอบครัวและลักษณะการเลี้ยงดูของบิดามารดา และผู้ปกครอง (อริสา สินธุ, 2554)

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว เริ่มต้นจากความรักความอบอุ่นของสามีภรรยาที่มีต่อกัน เมื่อมีลูกสัมพันธภาพนั้นจะขยายไปสู่ลูกเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อแม่ ลูก ที่มีลักษณะเกี่ยวข้องผูกพันกัน เอื้ออาทรต่อกัน ใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าเป็นสัมพันธภาพที่ดีก็จะก่อให้เกิดผลดีต่อครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความสุข ร่าเริง แต่ถ้าเป็นสัมพันธภาพที่ขัดแย้งก็จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา (อุไรรัตน์ แก้วไกรสร, 2553)

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง หรือบุคคลอื่น ๆ ที่อาศัยรวมอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน โดยมีปฏิสัมพันธ์ การพูดคุย การแสดงออกซึ่งความรัก และทำกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกัน ซึ่งมีทั้งสัมพันธภาพที่ดีและไม่ดี (จิราพร ชมพิกุล และคณะ, 2552)

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นระหว่างพ่อแม่ลูกหรือผู้ปกครอง ซึ่งอาจจะ เป็นพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา ด้วยความรักใคร่ผูกพัน สมาชิกใน ครอบครัวมีความเข้าใจและช่วยเหลือกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารที่ดีระหว่างสมาชิก ในครอบครัว มีความเชื่อและไว้วางใจกัน (สมิธ วุฒิสวัสดิ์, 2552)

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความรัก ความเข้าใจ ความผูกพัน การเอาใจใส่ดูแล ซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัว ทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความรู้สึกมั่นคง อบอุ่น ปลอดภัย และมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตร่วมกัน (สุภาพร กุลดิลก, 2550)

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์อันดี การแสดงออกด้านพฤติกรรม ความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง หรือบุคคลอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมในครอบครัวเดียวกัน โดยมีปฏิสัมพันธ์ การพูดคุย ความรัก ความเข้าใจ การเอาใจใส่ ดูแลช่วยเหลือ และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

ความสำคัญของสัมพันธภาพในครอบครัว

ครอบครัวถือเป็นสังคมแรกของมนุษย์ และเป็นสังคมแรกของการสร้างสัมพันธภาพ การเรียนรู้การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การติดต่อสื่อสาร การหล่อหลอมพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม และการฝึกทักษะต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีพ จากอดีตที่เป็นครอบครัวขยาย มีทั้ง ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ และลูก สมาชิกในครอบครัวมี 3 รุ่น มาสู่ปัจจุบันที่ครอบครัวมีขนาดเล็กลงเป็นครอบครัว เดี่ยว มีเพียงพ่อแม่ลูกเท่านั้น และบางครอบครัวอาจเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งมีเพียง แม่และลูก หรือพ่อและลูก แต่ไม่ว่าจะอยู่ในครอบครัวแบบใด สมาชิกในครอบครัวยังจำเป็นต้องมีสัมพันธภาพ ที่ดีต่อกัน ดังนั้น สัมพันธภาพในครอบครัว จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ ร่วมกันด้วยความรักความอบอุ่นและเอื้ออาทรต่อกันสามารถดำรงความเป็นครอบครัวและสืบทอด ความเป็นครอบครัวซึ่งเมื่อครอบครัวมีความรักความอบอุ่นสมาชิกก็จะมีสภาพจิตใจที่ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีพลังที่จะสามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง (มนัส วณิชชานนท์, 2550)

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยให้เด็ก เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นคนที่มีความประพฤติดี เพราะครอบครัวที่มี สัมพันธภาพที่ดี เด็กจะได้รับความรักความอบอุ่น มีความมั่นคงทางจิตใจ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ อันมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและคุณภาพชีวิตของเด็ก ยังจะช่วยในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัวได้เป็นอย่างดี แม้ปัญหานั้น ๆ จะหนักหนาสาหัสเพียงไร ส่วนครอบครัวที่มี สัมพันธภาพในครอบครัวที่ไม่ค่อยดีนั้น ปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัวไม่สามารถแก้ไขได้ แม้ว่า

ปัญหานั้น ๆ จะเป็นปัญหาเล็กน้อยก็ตาม จะกลับกลายเป็นปัญหาที่รุนแรงถึงขั้นทำให้ครอบครัวแตกสลายได้ (สมิธ วุฒิสวัสดิ์, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้วิจัยท่านอื่น ๆ ที่กล่าวไว้ว่า

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันโครงสร้างพื้นฐานของสังคม มีบทบาทสำคัญในการสร้างค่านิยม เจตคติ อุปนิสัย และบุคลิกภาพของบุคคล ดังนั้น การส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวทำให้สมาชิกในครอบครัวเห็นความสำคัญของการใช้เวลาาร่วมกัน ทักษะการใช้ชีวิต การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ให้ความรัก ความอบอุ่นลดความขัดแย้ง ก่อให้เกิดความสุขในครอบครัว จึงเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมคุณภาพอย่างยั่งยืน (จิราพร ชมพิบูล และคณะ, 2552)

รากฐานของครอบครัวที่สำคัญ คือ สายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่มีความรัก ความผูกพัน ความอบอุ่น ฯลฯ หล่อหลอมเป็นระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว ดังนั้นหากครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน การเอื้ออาทรระหว่างกันในยามที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งมีปัญหา สมาชิกคนอื่น ๆ ก็จะรับรู้และเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ปัญหา ก่อให้เกิดความแน่นแฟ้นของครอบครัว เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมทุกข์ร่วมสุขไปด้วยกัน (เล็ก สมบัติ, 2549)

ครอบครัวนับเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของชีวิต ทุกคนเริ่มผูกพันกับกิจกรรมของครอบครัวของตนมาตั้งแต่อยู่ในครรภ์ ถึงเสียชีวิตไปแล้วความผูกพันนั้นก็ยังคงมีอยู่ ความสัมพันธ์เหล่านี้จะเห็นได้จากการดูแลเอาใจใส่ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำร่วมกัน ซึ่งพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อกันในชีวิตประจำวันล้วนมีพื้นฐานมาจากสัมพันธภาพของสมาชิกภายในครอบครัวทั้งสิ้น ซึ่งพฤติกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวจะดีหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวเป็นหลัก หากสมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ครอบครัวก็จะมีความสุข เมื่อเกิดปัญหาหรือเรื่องร้าย ๆ ต่าง ๆ สมาชิกในครอบครัวก็จะช่วยเหลือกัน ร่วมกันหาทางป้องกันหรือทำให้เรื่องร้าย ๆ เหล่านี้เบาบางลง (สุรพล พะยอมแย้ม, 2548)

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า สัมพันธภาพครอบครัวมีความสำคัญในการสร้างและพัฒนาบุคคลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นสังคมแรกของการสร้างสัมพันธภาพ รากฐานของครอบครัวที่สำคัญ คือ สายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่มีความรัก ความเข้าใจ ความผูกพัน ความอบอุ่น ฯลฯ ต่อกัน หล่อหลอมเป็นสัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กเติบโตขึ้นมาเป็นคนมีคุณภาพของสังคม เนื่องจากเด็กจะได้รับความรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ ส่งผลให้เด็กมีความมั่นคงทางจิตใจ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและคุณภาพชีวิตของเด็ก นอกจากนี้ สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวจะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความรัก ความผูกพัน เอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อยู่เคียงข้างและร่วมกันแก้ปัญหา ลดความขัดแย้ง ก่อให้เกิดความสุขในครอบครัว ซึ่งความสุขในครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมอย่างมีคุณภาพ

ลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัว

มีผู้ให้นิยามเกี่ยวกับลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัวไว้ดังนี้

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (2545) กล่าวว่า ลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดี

ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐาน ดังนี้

1. ชื่นชมคุณค่าของคนในครอบครัว
2. มีเวลาอยู่ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน
3. มีพันธะต่อความสุขและสวัสดิภาพของคนในครอบครัวร่วมกัน
4. มีการติดต่อสื่อสารที่ดี
5. มีศรัทธาต่อศาสนา จะช่วยให้มีสติ อดทน ให้อภัย
6. มีสมรรถนะในการจัดการกับวิกฤตการณ์ของครอบครัวได้ดี

จูรี จันตุค (2556) กล่าวว่า ลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัวประกอบด้วย 5 ลักษณะ

1. ลักษณะสัมพันธภาพระหว่างสามีกับภรรยา หมายถึง การที่สามีกับภรรยาปฏิบัติต่อกันด้วยความรักใคร่ ห่วงใย เอื้ออาทร ให้เกียรติและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ร่วมกันประกอบอาชีพ เผชิญปัญหาและแก้ปัญหาาร่วมกัน

2. ลักษณะสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูก หมายถึง การที่พ่อแม่ให้ความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร อบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษา ปฏิบัติต่อกันด้วยความเป็นมิตรและมีกิจกรรมร่วมกัน

3. ลักษณะสัมพันธภาพระหว่างลูกกับพ่อแม่ หมายถึง การที่ลูกปฏิบัติต่อพ่อแม่ด้วยความเคารพนับถือ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ช่วยแบ่งเบาภาระตามกำลังความสามารถ และดูแลพ่อแม่เมื่อเจ็บป่วยแก่ชรา

4. ลักษณะสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง หมายถึง การที่พี่น้องรักใคร่กลมเกลียว เอื้ออาทร ห่วงใย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามารถเป็นที่พึ่งพิงและให้คำปรึกษาแก่กันได้

5. ลักษณะสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว หมายถึง การที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวรักใคร่กลมเกลียว เอื้ออาทร ห่วงใย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามารถเป็นที่พึ่งพิงและให้คำปรึกษาแก่กันได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัวคือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นด้านพฤติกรรม คำพูด ความคิด ความเชื่อ ลักษณะการใช้ชีวิต และวิธีการจัดการกับภาวะวิกฤติที่อาจเกิดขึ้นในครอบครัว

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวจะเป็นส่วนหนึ่งของสัมพันธภาพในครอบครัวแล้ว ยังมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว มีนักวิชาการสรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวไว้ ดังนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดีในครอบครัว ประกอบด้วย 5 ประการ ดังนี้ (สุรพล พยอมแย้ม, 2548)

1. การเข้าใจอุปนิสัยซึ่งกันและกันและกันเอาใจใส่ดูแลและเอื้ออาทรต่อกัน หมายถึง ต้องมีการปรับตัว ปรับความคิด ปฏิบัติต่อกันด้วยความจริงใจ เอาใจใส่ดูแลทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ
2. การเคารพและไว้วางใจซึ่งกันและกัน หมายถึง การยอมรับในสิทธิของกันและกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งวาจาและการกระทำ
3. การให้กำลังใจและให้อภัยต่อกัน หมายถึง การสนับสนุนด้วยคำพูด การกระทำ ความอบอุ่น ตระหนกอยู่เสมอว่าทุกคนอาจกระทำผิดพลาดกันได้ การให้อภัยต่อกันเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้สัมพันธภาพในครอบครัวเป็นไปด้วยความราบรื่น
4. การใช้เวลาร่วมกัน หมายถึง การทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวตามความเหมาะสม เพื่อเสริมสร้างความผูกพัน และสร้างความทรงจำที่ดีร่วมกัน
5. การตระหนักในการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว หมายถึง สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวต้องเรียนรู้ว่าบทบาทหน้าที่ของตนอาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่อโครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนแปลง การปรับตัวให้เข้าได้กับโครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนไปจะทำให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขเช่นเดิม

ปัจจัยที่แสดงถึงสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว มี 5 ประการ ดังนี้ (แพง ชินพงศ์, 2555)

1. การใช้เวลาร่วมกัน เช่น การรับประทานอาหารร่วมกัน ไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นต้น การใช้เวลาแก่ครอบครัวเป็นการสร้างรากฐานของครอบครัวให้แข็งแรง เป็นการแสดงถึงความใส่ใจสมาชิกในครอบครัววิธีหนึ่ง
2. การสื่อสาร หมายถึง ต้องมีการสื่อสารที่ดี พูดคุยด้วยถ้อยคำสุภาพ รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมกันแก้ปัญหาและผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ไปด้วยกัน
3. ความไว้วางใจ หมายถึง ความเชื่อมั่นใน การยอมรับในการตัดสินใจของสมาชิกในครอบครัว และพร้อมให้คำแนะนำหรือให้ความช่วยเหลือเมื่อสมาชิกในครอบครัวต้องการ

4. ช่วยเหลือยามมีปัญหา แสดงให้เห็นถึงความรัก ความห่วงใยและปรารถนาดีต่อกัน

5. มีเป้าหมายร่วมกัน หมายถึง มีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน สมาชิกในครอบครัวเห็นพ้องต้องกันว่าดี พร้อมจะก้าวเดินไปข้างหน้าด้วยกัน

จากข้อมูลดังกล่าว สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว ประกอบด้วย การที่สมาชิกในครอบครัวรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง เรียนรู้ที่จะเข้าใจ ยอมรับ และปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน ให้กำลังใจ ให้อภัยซึ่งกันและกัน สื่อสารกันด้วยวาจาสุภาพ ปฏิบัติต่อกันด้วยความรัก ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน ใช้เวลาว่างร่วมกัน และมีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน

องค์ประกอบของสัมพันธภาพในครอบครัว

จากข้อมูลลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัว ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว ทำให้มีนักวิชาการหลายท่านได้สรุปขององค์ประกอบของสัมพันธภาพในครอบครัวไว้ดังนี้

สมิธ วุฒิสวัสดิ์ (2552) กล่าวว่า สัมพันธภาพในครอบครัว ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านภารกิจที่สมาชิกรับผิดชอบตามบทบาทและหน้าที่ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน
2. ด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว หมายถึง การแสดงออกด้วยคำพูดอย่างตรงไปตรงมา ทั้งคำพูดและท่าทาง
3. ด้านการแสดงออกถึงความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัว หมายถึง การแสดงออกถึงความห่วงใย ผูกพัน และรักใคร่ระหว่างกัน
4. ด้านการให้ความช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน หมายถึง การดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวอย่างเหมาะสม
5. ด้านการแก้ปัญหาและการขัดแย้ง หมายถึง การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และความขัดแย้งในครอบครัว
6. ด้านการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมร่วมกัน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมของครอบครัว รวมทั้งการร่วมปฏิบัติตามกิจกรรมที่กำหนด
7. ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบของครอบครัว หมายถึง การปฏิบัติตามข้อกำหนดของครอบครัว รวมทั้งการยอมรับผลที่จะเกิดขึ้นหากไม่ทำตามข้อกำหนด

จิราพร ชมพิกุล และคณะ (2552) องค์ประกอบของสัมพันธภาพในครอบครัว ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่

1. การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ทั้งในบ้านและนอกบ้าน
2. การพูดคุย ปรีกษาหารือ และตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่าง ๆ หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมพูดคุย ปรีกษาหารือ แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และแก้ปัญหาาร่วมกัน
3. การแสดงออกซึ่งความรัก ความเอื้ออาทรต่อกันทั้ง กาย วาจา ใจ หมายถึง การให้ความรัก ความเคารพนับถือ การให้กำลังใจ การสัมผัสซึ่งกันและกัน
4. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัว หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวรับผิดชอบงานของตนเอง และแบ่งเบางานของส่วนรวม อบรมสั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่กัน ยอมรับข้อตกลงและกฎระเบียบร่วมกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบของสัมพันธภาพในครอบครัว ประกอบด้วย การสื่อสาร การใช้เวลาร่วมกัน การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การให้ความช่วยเหลือ การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ การแสดงออกถึงความรักความผูกพัน และการปฏิบัติตามกฎระเบียบในครอบครัว

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว

มีผู้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัวไว้ ดังนี้

1. แนวคิดระบบแห่งความสัมพันธ์ของอุมพร ตรังคสมบัติ (2544) ให้แนวคิดว่า ระบบแห่งความสัมพันธ์ในครอบครัวประกอบด้วยบุคคลมากกว่า 1 คน มาอยู่ร่วมกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นความสัมพันธ์สองทาง มีการโต้ตอบสื่อสารกัน สมาชิกในครอบครัวจะมีปฏิสัมพันธ์กันตามกฎแห่งความสัมพันธ์ ซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้ กฎสากลของครอบครัว เช่น ผู้ปกครองมีหน้าที่ดูแลบุตร บุตรมีหน้าที่เชื่อฟังผู้ปกครอง เป็นต้น บางครอบครัวอาจมีกฎเฉพาะครอบครัวก็ได้ เช่น ภรรยาเป็นผู้ดูแลการเงินในบ้าน เป็นต้น แม้อีกแห่งความสัมพันธ์จะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น แต่เราสามารถสังเกตรูปแบบของความสัมพันธ์ได้จากการให้การศึกษาหรือสังเกตจากช่วงเวลาที่สมาชิกในครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์กัน และข้อมูลจากการสังเกตนี้จะทำให้เกิดการสร้างสมมติฐานเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัวว่าเป็นลักษณะใด มีความเหมาะสมหรือไม่ เพื่อนำไปช่วยพัฒนาสัมพันธภาพในครอบครัวให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

สัมพันธภาพในครอบครัวจะดีหรือไม่นั้น ส่วนหนึ่งมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

2. แนวคิด McMaster Model (Epstein, 1982 อ้างถึงใน อุมพร ตรังคสมบัติ, 2544) เชื่อว่า ครอบครัวเป็นระบบเปิดที่มีความสัมพันธ์กับระบบภายนอกมีการแบ่งการทำงานที่ของครอบครัวออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

2.1 การแก้ปัญหา (Problem solving) หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม ทำให้ครอบครัวดำเนินไปอย่างปกติ ปัญหาที่เกิดขึ้นแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ ปัญหาทางอารมณ์ และปัญหาทางวัตถุ โดยทั่วไปมักเข้าใจว่า ครอบครัวที่ทำหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพจะมีปัญหามากกว่าครอบครัว แต่จากการศึกษา พบว่า ความแตกต่างอยู่ที่วิธีการแก้ปัญหา คือ ครอบครัวที่ทำหน้าที่ได้ดีจะมีวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม ครอบครัวที่ทำหน้าที่ไม่เหมาะสมมักจะแก้ปัญหาย่างไม่มีประสิทธิภาพ หรือปล่อยให้ค้างคาเป็นเวลานานจนเกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา

2.2 การสื่อสาร (Communication) หมายถึง การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันทั้งข้อมูลเนื้อหาและอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งจะใช้คำพูดหรือไม่ใช้คำพูดก็ได้ เนื้อหาของการสื่อสารแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน และ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึก ในการประเมินประสิทธิภาพของการสื่อสารต้องวิเคราะห์ใน 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ ด้านเนื้อหาและด้านจุดหมายปลายทาง เมื่อพิจารณาทั้ง 2 ด้านนี้ อาจแบ่งการสื่อสารในครอบครัวได้เป็น 4 แบบ คือ

2.2.1 เนื้อหาชัดเจนและตรงต่อบุคคลเป้าหมาย

2.2.2 เนื้อหาชัดเจนแต่ไม่ตรงต่อบุคคลเป้าหมาย

2.2.3 เนื้อหาไม่ชัดเจนแต่ตรงต่อบุคคลเป้าหมาย

2.2.4 เนื้อหาไม่ชัดเจนและไม่ตรงต่อบุคคลเป้าหมาย

ครอบครัวที่มีประสิทธิภาพจะสื่อสารได้ชัดเจนและตรงต่อบุคคลเป้าหมาย ถ้าการสื่อสารมีความคลุมเครือหรืออ้อมมากเท่าใด ครอบครัวก็จะทำหน้าที่ได้ไม่ดีเท่านั้น แต่หากเป็นแค่ระยะเวลาสั้น ๆ ก็ไม่ทำให้ครอบครัวเกิดปัญหา

2.3 บทบาท (Role) หมายถึง พฤติกรรมที่สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติเป็นประจำ แบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ

2.3.1 บทบาทพื้นฐาน หมายถึง บทบาทที่จำเป็นต้องกระทำให้ครบถ้วนเพื่อให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข และบทบาทด้านการบริหารจัดการภายในครอบครัว

2.3.2 บทบาทอื่น ๆ หมายถึง บทบาทเฉพาะของแต่ละครอบครัว ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งบทบาทที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม

การประเมินว่าบทบาทในครอบครัวดีหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาใน 2 ด้าน คือ

- 1) การมอบหมายหน้าที่ตามบทบาท หมายถึง การมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบบางประการให้แก่สมาชิก ครอบครัวที่มีประสิทธิภาพจะมีการมอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจนให้กับบุคคลที่เหมาะสม
- 2) การดูแลให้สมาชิกรับผิดชอบในบทบาท หมายถึง วิธีการที่จะตรวจสอบว่าสมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบหน้าที่ได้ครบถ้วนหรือไม่

ภารกิจในครอบครัวจะดำเนินไปได้ดีก็ต่อเมื่อสมาชิกในครอบครัวได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมและมีการควบคุมให้สมาชิกปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างครบถ้วน

2.4 การตอบสนองทางอารมณ์ (Affective responsiveness) หมายถึง การแสดงออกทางอารมณ์ การตอบสนองอารมณ์ต่อกันได้อย่างเหมาะสม ไม่มากหรือน้อยจนเกินไปอารมณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวมีทั้งอารมณ์เชิงบวกและอารมณ์เชิงลบ ครอบครัวที่ทำหน้าที่ปกติกจะแสดงอารมณ์ได้หลากหลายในสถานการณ์ที่เหมาะสม แต่ครอบครัวที่มีปัญหาหมักจะแสดงอารมณ์ที่จำกัด

2.5 ความผูกพันทางอารมณ์ (Affective involvement) หมายถึง ความห่วงใย ความผูกพัน ความเอาใจใส่ สนใจ และเห็นคุณค่าของกันและกัน ซึ่งความผูกพันทางอารมณ์จะแตกต่างกันไปในแต่ละระยะของวงจรชีวิตแบ่งออกได้ 5 ระดับ คือ

2.5.1 ปราศจากความผูกพัน คือ ไม่สนใจกันเลย เพียงแค่อาศัยอยู่ร่วมชายคาเดียวกันเท่านั้น

2.5.2 ผูกพันแบบไม่มีความรู้สึก คือ สมาชิกในครอบครัวไม่สนใจความเป็นอยู่กันหรือห่วงใยตามหน้าที่ เช่น ต้องแสดงความห่วงใยเมื่อสมาชิกในบ้านเจ็บป่วย

2.5.3 ผูกพันเพื่อตนเอง คือ สนใจสมาชิกในครอบครัวเพื่อให้ตนเองมีคุณค่า

2.5.4 ผูกพันอย่างมีความเข้าใจ คือ ผูกพันบนพื้นฐานของความเข้าใจในความต้องการของอีกฝ่าย ความผูกพันแบบนี้เหมาะสมที่สุดเพราะจะสามารถตอบสนองอารมณ์ของสมาชิกในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม

2.5.5 ผูกพันมากเกินไป คือ เข้าไปดูแล ปกป้อง มากเกินไปจนสมาชิกในครอบครัวไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง

2.5.6 ผูกพันเหมือนเป็นคนเดียวกัน คือ ความผูกพันที่เหมือนเป็นคนคนเดียวกัน ไม่มีขอบเขตส่วนตัว

ความผูกพันบางระดับเหมาะสมกับบางระยะของชีวิต ฉะนั้น ในช่วงชีวิตของบุคคลจึงสามารถมีความผูกพันได้หลายระดับปรับเปลี่ยนกันไป

2.6 การควบคุมพฤติกรรม (Behavior control) หมายถึง วิธีการจัดการกับพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวให้อยู่ในขอบเขต เป็นระบบ ไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อนต่อผู้อื่นและต่อสมาชิกในครอบครัวการควบคุมพฤติกรรมในครอบครัวแบ่งได้เป็น 4 แบบ คือ

2.6.1 การควบคุมพฤติกรรมแบบเข้มงวด คือ ครอบครัวจะกำหนดหน้าที่ของสมาชิกไว้แน่นอน มีกฎที่เข้มงวดและมีบทลงโทษเมื่อไม่ทำตามกฎ

2.6.2 การควบคุมพฤติกรรมแบบยืดหยุ่น คือ มีมาตรฐานและกฎเกณฑ์ที่ยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม การควบคุมลักษณะนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่ออบรมสมาชิก ให้เกิดระเบียบวินัย สมาชิกในครอบครัวจึงมีความรู้สึกอยากร่วมมือปฏิบัติตามกฎที่ตั้งไว้

2.6.3 การควบคุมพฤติกรรมแบบอะไรก็ได้ คือ ไม่มีกฎสำหรับเรื่องใด ๆ ไม่มีทิศทาง ไม่มีการชี้แนะเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม ไม่มีบทบาทที่ชัดเจน การสื่อสารมักมีปัญหา เด็กที่เติบโตมาจากครอบครัวลักษณะนี้อาจมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเพื่อเรียกร้องความสนใจ

2.6.4 การควบคุมพฤติกรรมแบบยุ่งเหยิง คือ ครอบครัวที่ไม่มีความเสมอต้นเสมอปลายในการควบคุม บางครั้งยืดหยุ่น บางครั้งเข้มงวด ทำให้สมาชิกในครอบครัวสับสน ว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร

3. แนวคิด Circumplex Model (Olson, 1989 อ้างถึงใน อุมพร ตรังคสมบัติ, 2544) แบ่งการทำหน้าที่ของครอบครัวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

3.1 Cohesion หมายถึง ความผูกพันทางอารมณ์ที่สมาชิกในครอบครัวมีต่อกัน แบ่งเป็นระดับดังนี้

3.1.1 ระดับต่ำมาก เรียกว่า Disengaged

3.1.2 ระดับกลางค่อนข้างต่ำ เรียกว่า Separated

3.1.3 ระดับกลางค่อนข้างสูง เรียกว่า Connected

3.1.4 ระดับสูงมาก เรียกว่า Enmeshed

Cohesion ในระดับกลางทั้งแบบ Separated และ Connected เป็นสิ่งที่เหมาะสมที่สุด เพราะบุคคลสามารถเป็นตัวของตัวเองได้ มีความอิสระ ในขณะที่ยังมีความผูกพันกับครอบครัว ความสมดุลนี้จะทำให้นุคคลพัฒนาไปได้อย่างดี ครอบครัวที่มี Cohesion แบบ Disengaged สมาชิกจะมีความเป็นตัวของตัวเองมากเกินไปจนทำให้ต่างคนต่างอยู่ ความผูกพันมีน้อยทำให้ครอบครัวไม่มีความเป็นปึกแผ่น แต่ในครอบครัวที่มี Cohesion แบบ Enmeshed สมาชิกจะมีความผูกพันกับครอบครัวมากจนไม่สามารถเป็นตัวของตัวเอง พัฒนาการทางจิตใจ อารมณ์และสังคมของสมาชิกในครอบครัวก็จะบกพร่องด้วยเช่นกัน

3.2 Adaptability หมายถึง ความสามารถในการกำหนดบทบาท จัดโครงสร้าง จัดความสัมพันธ์ให้เหมาะสมเพื่อจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว

3.3 Communication หมายถึง การสื่อสารภายในครอบครัว ซึ่งเป็นตัวสนับสนุนการทำหน้าที่ใน 2 ด้านแรก ให้เป็นไปด้วยดี

เมื่อพิจารณาครอบครัวตาม Cohesion และ Adaptability แล้ว สามารถแบ่งครอบครัวได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ครอบครัวแบบสมดุล (Balanced family) คือ ครอบครัวที่มี Cohesion และ Adaptability อยู่ในช่วงกลาง

2. ครอบครัวแบบสุดขั้ว (Extreme family) คือ ครอบครัวที่มี Cohesion และ Adaptability อยู่ในช่วงสุดขั้ว โดยจะมากเกินไปหรือน้อยเกินไปก็ได้

3. ครอบครัวระดับกลาง (Midrange family) คือครอบครัวที่มีการทำหน้าที่ด้านหนึ่งอยู่ในช่วงกลาง อีกด้านหนึ่งอยู่ในช่วงสุดขั้ว

ครอบครัวแบบสมดุลจะมีความแข็งแกร่งที่สุดในการต่อสู้กับปัญหา มีกลยุทธ์ที่จะจัดการกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ความพึงพอใจในชีวิตของครอบครัวลักษณะนี้จะสูงกว่าแบบอื่น

อุมพร ตรังคสมบัติ (2544) กล่าวว่า ใน Circumplex model การสื่อสารเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้ครอบครัวมีการปรับตัวในทางที่ดี ความเข้าใจในความรู้สึก การฟังอย่างตั้งใจ การพูดด้วยความจริงใจ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ครอบครัวเข้าใจความต้องการของกันและกัน และส่งผลให้สัมพันธภาพดีขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปแนวคิดของสัมพันธภาพในครอบครัวได้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัวคือระบบของครอบครัวที่มีบุคคลอยู่ร่วมกันมากกว่า 1 คน มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันทั้งการสื่อสาร บทบาทหน้าที่ การแสดงออกทางอารมณ์ ความผูกพัน บทบาทหน้าที่ การควบคุมพฤติกรรม การแก้ไขปัญหา ซึ่งครอบครัวที่มีประสิทธิภาพจะมีปฏิสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ ร่วมกันอย่างเหมาะสม ไม่มากหรือน้อยจนเกินไปและปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ นี้ ต้องเหมาะสมกับระยะแต่ละช่วงชีวิตของสมาชิกในครอบครัว

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว

มีผู้กล่าวถึงทฤษฎีเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัวไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural-functional theory)

ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ ใช้ในการวิเคราะห์ส่วนประกอบและโครงสร้างสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน เป็นต้น และสถาบันทางเศรษฐกิจที่มีปฏิสัมพันธ์กัน (ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, 2555) นักสังคมวิทยาที่โดดเด่นของทฤษฎีนี้ในช่วงทศวรรษที่ 1970-1980 คือ ทัลคอตต์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons)

Parsons กล่าวว่า หน้าที่ คือ กลุ่มของกิจกรรมที่ดำเนินไปเพื่อสนองความต้องการของระบบสังคมในเบื้องต้น เราจะเข้าใจระบบของสังคมได้โดยพิจารณาจากหน้าที่พื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ 1) การปรับตัว (Adaptation) 2) การบรรลุเป้าหมาย (Goal attainment) 3) บูรณาการ

(Integration) และ 4) การรักษาแบบแผน (Latency หรือ Pattern maintenance) หรือที่เรียกกันในชื่อ AGIL (สุภางค์ จันทวานิช, 2554)

1. การปรับตัว (Adaptation) คือ ระบบสังคมต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และปรับสิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการของระบบ เพื่อให้ระบบจะสามารถอยู่รอดภายใต้สิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง

2. การบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) คือ ระบบสังคมมีเป้าหมายและต้องพยายามให้บรรลุเป้าหมายเพื่อการอยู่รอดและเจริญก้าวหน้า รวมทั้งมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

3. บูรณาการ (Integration) คือ การทำให้ระบบต่าง ๆ ของสังคม มีการเกี่ยวข้องสัมพันธ์ และสอดคล้องกัน

4. การรักษาแบบแผน (Latency หรือ Pattern maintenance) คือ การสร้างแรงจูงใจให้บุคคลในการพัฒนาระบบและสังคม รวมทั้งรักษาแบบอย่างทางและวัฒนธรรมของระบบเอาไว้

นอกจากนี้ Parsons ยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำ มี 4 องค์ประกอบ คือ

1) ผู้กระทำ 2) เป้าหมาย 3) สถานการณ์ 4) ตัวกำหนดค่านิยม ข้อบังคับ บรรทัดฐานของสังคม (ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, 2555)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ เน้นที่หน้าที่ขององค์ประกอบย่อยของระบบ เช่นหน้าที่แต่ละบุคคล หน้าที่ของมารดา หน้าที่ของลูก หน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น องค์ประกอบย่อยจะเป็นส่วนส่งเสริมให้โครงสร้างของระบบมีความแข็งแรง

2. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic interactionism theory)

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์เป็นทฤษฎีของสังคมวิทยา แนวคิดของทฤษฎีนี้มาจากการกระทำระหว่างกัน (Interaction) และสัญลักษณ์ (Symbol) ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ให้ความสำคัญต่อมนุษย์แต่ละคน (Blumer, 1969)

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์เน้นย้ำไปที่สัมพันธภาพระหว่างปัจเจกบุคคลและสังคม คำว่า “อัตตา” หรือ “ตัวตน” ในทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ให้ความหมายว่าเป็นเรื่องของสังคม กระบวนการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมีผลให้อัตตาของบุคคลไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่า อัตลักษณ์ (Identity) นั้น เป็นสิ่งที่เกิดจากการมีสัญลักษณ์สำคัญร่วมกัน หรือการสร้างความหมายของสิ่งที่เกี่ยวข้องร่วมกัน อันเป็นกระบวนการที่ปรากฏขึ้นมาจากการที่บุคคลนั้นมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ (กิตติพัฒน์ นนทพิทมะดุลย์, 2553)

ผู้นำทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ในยุคแรก ๆ คือ จอร์จ เฮร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead) และ ชาร์ลส์ ฮอร์ตตัน คูลีย์ (Charles Horton Cooley) ทั้งสองท่านมีแนวคิด ดังนี้

Cooley (1982 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2554) อธิบายว่า อัตมโนทัศน์เกิดจากบริบทของการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในระดับคุ้นเคย เห็นหน้าตา และมีความร่วมมือร่วมใจให้แก่กัน กลุ่มที่กล่าวนี้คือครอบครัว ครอบครัวจะเป็นแหล่งพื้นฐานในการสร้างอุดมคติ สร้างอัตมโนทัศน์ และเมื่อบุคคลได้มีปฏิสัมพันธ์กับสังคม สังคมจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดอัตตาของบุคคลเพราะภาพสะท้อนที่บุคคลอื่นสร้างให้มันจะส่งผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับตนเองของบุคคล

Mead อธิบายว่า อัตตาของคนเราเกิดขึ้น โดยการหล่อหลอมขึ้นภายในกรอบของกระบวนการในเชิงพลวัตและเชิงปฏิสัมพันธ์และเป็นกระบวนการจัดสมดุลระหว่างกฎเกณฑ์ทางสังคมกับการตอบสนองตามธรรมชาติของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ อัตตายังรวมถึงการตอบสนองต่อการติดต่อสื่อสาร การวิเคราะห์สถานการณ์ การกำหนดทิศทางของอัตตา การพิจารณาตนเอง การแก้ไขปัญหา และการสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคล

จากแนวคิดของ Mead และ Cooley ได้มีนักวิชาการนำแนวคิดนี้มาต่อยอด คือ Herbert Blumer ซึ่งเป็นคนแรกที่ใช้คำว่า “ปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์” การที่บุคคลจะเข้าใจกันต้องอาศัยสัญลักษณ์เป็นสื่อ สัญลักษณ์มีหลายรูปแบบ เช่น ภาษา ท่าทาง การกระทำ สิ่งของ เป็นต้น หลักสำคัญของปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ตามแนวคิดของ Blumer มี 3 ประการ คือ 1) มนุษย์มีพฤติกรรมที่กระทำต่อสิ่งต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับการให้ความหมายของสิ่งนั้น 2) การให้ความหมายของวัตถุหรือสิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์เป็นการกระทำผ่านสัญลักษณ์ และเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง 3) การอธิบายให้ความหมายต่อสิ่งใด ๆ นั้นเป็นผลผลิตอันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ในสังคม (กิติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์, 2553)

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์เน้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อัตตาและอัตมโนทัศน์ของบุคคลเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มใกล้ชิด (ครอบครัว) และการเปลี่ยนแปลง พัฒนา อย่างต่อเนื่องตามปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สื่อกลางที่ทำให้บุคคลเข้าใจกันคือภาษาและท่าทาง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์รูปแบบหนึ่ง บุคคลต้องเรียนรู้การให้ความหมายของสัญลักษณ์นั้น ๆ ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

3. ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal theory)

ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล มาจากแนวคิดของ Harry stack Sullivan ในปี ค.ศ. 1953 เขาได้ศึกษาพฤติกรรมที่มาจากกรมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งเน้นบทบาทของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลภายในครอบครัวและนอกครอบครัว ที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพ Sullivan ได้เสนอแนวคิดทางสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของบุคลิกภาพของมนุษย์ (Concepts of interpersonal theories for human personality) ไว้ดังนี้ (ทินกร วงศ์ปการันย์, 2555)

1. เน้นที่พฤติกรรมของทั้งคู่ ไม่ใช่พฤติกรรมของแต่ละบุคคล
2. การอธิบายตัวตน ในทางทฤษฎีจะหมายถึง สังคม สัมพันธภาพ และปฏิสัมพันธ์
3. พฤติกรรมที่เกิดขึ้น ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นการผสมผสานระหว่าง 2-3 พฤติกรรมของสัมพันธภาพ

4. เครื่องมือของปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ คือ การสื่อสารทั้งการใช้คำพูดและภาษาากาย
5. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสะท้อนถึงความมีอิทธิพลต่อกัน

สัมพันธภาพระหว่างบุคคลส่งผลต่อการกระทำและความคิดที่แสดงต่อกัน ความเชื่อและค่านิยมของบุคคลจะแสดงออกทางพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อกัน ความเชื่อและแนวคิดของแต่ละบุคคลจะเป็นตัวกำหนดการให้ความหมายของภาษาและการกระทำต่างๆ ซึ่งการกระทำต่าง ๆ ของบุคคลขึ้นอยู่กับสิ่งเหล่านี้ (ทศนีย์ ทองสว่าง, 2549)

1. ความเข้าใจต่อบุคคลอื่น (Perceiving the other person)
2. ความเข้าใจของบุคคลอื่น (The other person as perceiver)
3. การวิเคราะห์การกระทำในขณะที่มีสัมพันธภาพ (The native analysis of action)
4. ความพอใจขณะมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น (Desire and Pressure)
5. สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
6. อารมณ์ ความรู้สึก เจตคติ
7. ความคาดหวังและค่านิยม
8. การขอร้องและการบังคับที่มีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
9. การคำนึงถึงผลที่จะได้รับ
10. การเกิดผลต่อคนส่วนใหญ่

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีความสัมพันธ์ของบุคคล เน้นสัมพันธภาพระหว่างบุคคล โดยใช้ภาษาและการกระทำเป็นสัญลักษณ์สื่อความหมาย โดยพิจารณาการวิเคราะห์คำพูด การวิเคราะห์สถานการณ์ และความเข้าใจสิ่งแวดล้อม

จากทฤษฎีที่มีแนวคิดเชื่อมโยงกับสัมพันธภาพในครอบครัว ที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นใน 5 องค์ประกอบ คือ การใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมร่วมกัน การสื่อสารระหว่างกัน การแสดงออกถึงความผูกพันอันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว การแก้ปัญหาความขัดแย้งร่วมกัน การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว

จากข้อมูลที่กำลังมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเลือกประยุกต์แนวคิดของ McMaster Model และทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal theory) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดสัมพันธภาพในครอบครัว ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมร่วมกัน หมายถึง การที่มารดาและบุตรได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันทั้งในบ้านและนอกบ้าน เช่น ทานอาหารเย็นร่วมกัน ช่วยกันทำงานบ้าน ไปซื้อของนอกบ้าน การเยี่ยมญาติ การเดินทางไปเที่ยว เป็นต้น
2. การสื่อสารระหว่างกัน หมายถึง การที่มารดาและบุตรได้แสดงออกทั้งพฤติกรรมท่าทาง และการพูดคุย แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจร่วมกัน
3. การแสดงออกถึงความผูกพันอันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว หมายถึง การแสดงออกซึ่งความรัก ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การเคารพนับถือ การสัมผัส
4. การแก้ปัญหาและความขัดแย้งร่วมกัน หมายถึง พฤติกรรมที่มารดาและบุตรแสดงออกถึงการแก้ปัญหาและความขัดแย้งร่วมกัน
5. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว หมายถึง การที่มารดาและบุตรรับผิดชอบงานของตนเองและส่วนรวม แบ่งเบาภาระซึ่งกันและกัน เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่กัน และมีการกำหนดกฎระเบียบในบ้านร่วมกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว

ยุพา จิวพัฒนกุล และฐิติรัตน์ ทับแก้ว (2557) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการลดความขัดแย้งในครอบครัวเพื่อป้องกันการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนไทย พบว่าบิดา-มารดาเสนอแนวทางลดความขัดแย้งในครอบครัว 5 แนวทาง คือ 1) การเสริมสร้างความผูกพันในครอบครัว 2) การสื่อสารทางบวก 3) การสร้างความเข้าใจ การยอมรับและการไว้ใจในครอบครัว 4) การเสริมสร้างทักษะการปรับตัวที่เหมาะสมให้แก่เยาวชน 5) การฝึกเยาวชนให้มีทักษะในการแก้ปัญหาคความขัดแย้ง

วรรณรักษ์ หนูเพชร, วรรณิ์ เดียววิเศษ และจินตนา วัชรสินธุ์ (2557) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมสนทนาบำบัดครอบครัวต่อสัมพันธภาพในครอบครัว พฤติกรรมการดูแลตนเองของวัยรุ่น และพฤติกรรมการดูแลโดยครอบครัว ในวัยรุ่นที่เป็นโรคหอบทางอารมณ์ผลการวิจัย พบว่า วัยรุ่นที่เป็นโรคหอบทางอารมณ์และครอบครัว กลุ่มที่ได้รับโปรแกรมสนทนาบำบัดครอบครัวมีผลต่างคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพในครอบครัว ผลต่างคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการดูแลตนเองของวัยรุ่น และผลต่างคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการดูแลโดยครอบครัวสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 2.86, p = .01$; $t = 4.72, p < .01$, $t = 5.06, p < .01$)

ตามลำดับ) ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า โปรแกรม สนทนาบำบัดครอบครัวเพิ่มสัมพันธภาพในครอบครัว ส่งเสริมพฤติกรรมดูแลตนเองของวัยรุ่นและพฤติกรรมดูแลโดยครอบครัวมากขึ้น ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้พยาบาลผู้เกี่ยวข้อง นำโปรแกรมนี้ไปใช้เพื่อเสริมสร้างให้วัยรุ่นที่เป็นโรคหอบทางอารมณ์และครอบครัว ได้มีสัมพันธภาพในครอบครัว พฤติกรรมดูแลตนเองของวัยรุ่นและพฤติกรรมดูแลโดยครอบครัวที่เหมาะสมต่อไป

พชรภมล ปิ่นะเก (2554) ศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนชนบทศึกษา อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านความรักเคารพนับถือซึ่งกันและกัน และความเอื้ออาทรต่อกัน ด้านการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว ด้านการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือหรือตัดสินใจในเรื่องสำคัญของครอบครัว และด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยเหตุผล โดยสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านความรักเคารพนับถือซึ่งกันและกัน และความเอื้ออาทรต่อกัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนสัมพันธภาพในครอบครัวด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และการแก้ปัญหาขัดแย้งด้วยเหตุผล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

อริสา สินธุ (2554) ศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวกับพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวด้านบทบาทของนักเรียนกับบุคคลในครอบครัวอยู่ในระดับสูง สัมพันธภาพในครอบครัวด้านความผูกพันและการสนับสนุนของบุคคลในครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัวด้านลักษณะการเลี้ยงดูของบิดามารดา/ ผู้ปกครองอยู่ในระดับปานกลาง ระดับความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดของนักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 79.20 ระดับเจตคติเกี่ยวกับสารเสพติดของนักเรียนและระดับการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการใช้สารเสพติด อยู่ในระดับปานกลาง และจากการวิจัยพบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวด้านลักษณะการเลี้ยงดูของบิดามารดา/ ผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับ เจตคติเกี่ยวกับการใช้สารเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสัมพันธภาพในครอบครัวด้านบทบาทของตนกับบุคคลในครอบครัว ความผูกพันและการสนับสนุนของบุคคลในครอบครัว และลักษณะการเลี้ยงดูของบิดามารดา/ ผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการใช้สารเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อุไรรัตน์ แก้วไกรสร (2553) ศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพในครอบครัวและความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวของนักเรียนโดยรวม อยู่ในระดับมาก ความรู้

ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดโดยรวมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก นักเรียนที่มีปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ รายได้ครอบครัว และสถานภาพสมรสของบิดามารดาต่างกัน มีสัมพันธภาพในครอบครัว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักเรียนที่มีปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ อายุของบิดา อายุของมารดา ระดับการศึกษาของบิดา ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของบิดา และอาชีพของมารดา มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ต่างกัน นักเรียนที่มีปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ระดับการศึกษาของบิดาและระดับการศึกษาของมารดาต่างกันมีความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักเรียนที่มีปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ อายุของบิดา อายุของมารดา อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา รายได้ของครอบครัว และสถานภาพสมรสของบิดามารดาที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดไม่แตกต่างกัน สัมพันธภาพในครอบครัวของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

จิราพร ชมพิกุล และคณะ (2552) ศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวไทย พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพในครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ รูปแบบครอบครัว การมีรายรับมากกว่ารายจ่าย และสภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย ซึ่งผลการวิจัยนี้พบว่า ครอบครัวที่มีรายได้มากกว่ารายจ่ายมีสัมพันธภาพที่สมดุลมากกว่าครอบครัวที่มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย ครอบครัวที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยและที่ดิน มีสัมพันธภาพที่สมดุลมากกว่าครอบครัวที่อยู่บ้านเช่า

สมิธ วุฒิสวัสดิ์ (2552) ศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ของปีการศึกษา 2551 โรงเรียนปัญจทรัพย์ ดินแดง กรุงเทพฯ พบว่า นักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีเหมาะสมที่สุด ($\bar{X} = 3.77$) ปัจจัยส่วนตัวที่มีผลต่อสัมพันธภาพในครอบครัวของนักเรียน ได้แก่ นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีสัมพันธภาพในครอบครัวที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่มีระดับของชั้นปีศึกษาแตกต่างกันมีสัมพันธภาพในครอบครัวที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยด้านครอบครัว ที่มีผลต่อสัมพันธภาพในครอบครัวของนักเรียน ได้แก่ นักเรียนที่มีสภาพของครอบครัวต่างกัน มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่มีขนาดของครอบครัวต่างกันมีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุภาพร กุลดิลก (2550) ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของมิनुชิน ต่อเจตคติทางเพศและสัมพันธภาพภายในครอบครัว ตามการรับรู้ของกะเทยในตำบลแก้งไก่อ

อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย พบว่า หลังการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีมินูชิน เจตคติทางเพศของบุคคลในครอบครัวต่อกะเทยตามการรับรู้ของกะเทยกลุ่มทดลองดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 4.386, p < .001$) และเจตคติทางเพศของบุคคลในครอบครัวต่อกะเทยตามการรับรู้ของกะเทยกลุ่มทดลองหลังการทดลองดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = - 8.296, p < .001$) นอกจากนี้แล้วสัมพันธภาพภายในครอบครัวตามการรับรู้ของกะเทยในกลุ่มที่ได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัวดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัวและสัมพันธภาพภายในครอบครัวตามการรับรู้ของกะเทยในกลุ่มที่ได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัวหลังการทดลองดีกว่าก่อนการทดลอง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ดังนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแม่เลี้ยงเดี่ยว

มหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพได้ศึกษารูปแบบของครอบครัว พบว่า รูปแบบหนึ่งของครอบครัวที่เกิดขึ้นในสังคมคือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอัน หมายถึง ครอบครัวซึ่งอาจมีเพียงพ่อหรือแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกเป็นหลักประชากรเด็กและเยาวชนไทยอายุ 11-24 ปี อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมากกว่า 2.5 ล้านครอบครัวสาเหตุของการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวอันดับ 1 ได้แก่การหย่าร้างรองลงมาคือ การเสียชีวิตของคู่สมรส (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2552) ชลดา จารุศิริชัยกุล (2555) กล่าวว่า ลักษณะครอบครัวที่มีเพียง “แม่อยู่กับลูก” อาจนำมาซึ่งความเครียดหรือวิตกกังวลต่อความไม่มั่นคงและบทบาทใหม่ที่ต้องเป็นทั้งพ่อและแม่ในเวลาเดียวกัน ต้องดูแลลูกจัดการเรื่องต่าง ๆ เพียงลำพัง ปัญหาส่วนใหญ่ที่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวต้องเผชิญ คือ ปัญหาความสัมพันธ์กับลูกปัญหาทางเศรษฐกิจการมีรายได้และการมีงานทำ

แม่เลี้ยงเดี่ยว (Single mom) ถือเป็นปรากฏการณ์ร่วมสมัยที่น่าจับตาอย่างยิ่งในสังคมไทย ช่วงหลายปีที่ผ่านมาเราได้เห็นปรากฏการณ์ของคนที่มีชื่อเสียงก้าวเท้าออกมาจากชีวิตครอบครัวเพื่อมาใช้ชีวิตแม่เลี้ยงเดี่ยวมากขึ้นซึ่งก็ได้รับเสียงตอบรับจากสังคมที่แตกต่างกันไปแต่สิ่งหนึ่งที่เห็นได้จากปรากฏการณ์นี้ คือ รูปแบบการใช้ชีวิตเช่นนี้ค่อย ๆ กลายมาเป็นทางเลือกหนึ่งของสังคมไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะเป็นการเปิดกว้างทางวัฒนธรรมที่เปิดรับรูปแบบวิถีชีวิตที่หลากหลายมุมมองต่อครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปรวมถึงความสามารถในการพึ่งพาตัวเองของผู้หญิงจำนวนหนึ่งกล้าที่จะเลือกเดิน

ออกจากชีวิตครอบครัวที่มีปัญหาเพื่อใช้ชีวิตและเลี้ยงดูลูกตามลำพังแทนที่จะทนอยู่อยู่กับครอบครัวที่เต็มไปด้วยปัญหาต่อไปเพียงได้ชื่อว่าเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์สร้างครอบครัวใหม่ อย่างที่พวกเขาต้องการ โดยปัจจุบันครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวในสังคมไทยมีจำนวนร้อยละ 7 ของจำนวนครอบครัวทั้งหมดในจำนวนนี้แม่เลี้ยงเดี่ยวมีจำนวนมากกว่าร้อยละ 80 ของครอบครัว พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวและมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อย ๆ (จิรนนท์ พิมถาวร, 2556)

แม่เลี้ยงเดี่ยวคือแม่ที่ดูแลลูก ๆ โดยปราศจากการช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ๆ ภายในบ้าน คำนิยามตามกฎหมายของสถานภาพแม่เลี้ยงเดี่ยวแตกต่างกันไปซึ่งขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละประเทศทั้งนี้สถานภาพแม่เลี้ยงเดี่ยวอาจเป็นผลมาจากสาเหตุหลายประการ ซึ่งสาเหตุที่พบบ่อยคือการเลือกโดยแม่เอง เช่น การรับบุตรบุญธรรม การผสมเทียม การรับอุปถัมภ์แทน หรือการตั้งครรรค์นอกสมรสและการเกิดขึ้นโดยไม่คาดฝันหรือไม่ตั้งใจ เช่น การเสียชีวิตของพ่อการหย่าร้างหรือถูกทอดทิ้งโดยพ่อ (จิรนนท์ พิมถาวร, 2556)

สรุปได้ว่า แม่เลี้ยงเดี่ยว เป็นสถานภาพของผู้หญิงที่แยกทางกับสามี และดูแลบุตรเพียงลำพัง สิ่งที่แม่เลี้ยงเดี่ยวต้องพบเจอหลังจากแยกทางกับสามี คือ การต่อสู้กับความรู้สึกของตัวเอง อดทนต่อการตีตราจากสังคม ปัญหาทางเศรษฐกิจ หน้าที่ความรับผิดชอบที่หนักขึ้นและที่สำคัญคือปัญหาด้านสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตร ยิ่งไปกว่านั้น การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวยังส่งผลกระทบต่อบุตรด้วยเช่นกันบุตรจะรู้สึกว่าการขาดหายไป เกิดความวิตกกังวลเรื่องฐานะ และการถูกเพื่อนล้อเลียน ขาดที่พึ่งเวลาทะเลาะกับมารดา จากผลกระทบเหล่านี้ส่งผลให้สัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตรมีการสั้นคลอน ยิ่งถ้าบุตรอยู่ในช่วงวัยรุ่น สัมพันธภาพระหว่างกันก็จะมีปัญหามาก เนื่องจากวุฒิภาวะของบุตรอยู่ในวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่มีอารมณ์และความรู้สึกรุนแรง เป็นลักษณะของความสับสนทางอารมณ์ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เอาแน่นอนไม่ได้ เป็นวัยที่เกิดอารมณ์ได้หลากหลาย นอกจากนี้ยังเป็นช่วงเวลาที่มีความขัดแย้งในตนเอง เพราะวัยรุ่นมีธรรมชาติที่ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ต้องการเป็นอิสระ ดังนั้นจึงทำให้วัยรุ่นมีความขัดแย้งกับผู้ปกครองอยู่เสมอ (พัชราภา ดันติชูเวช, 2548) เมื่อขัดแย้งกันบ่อยครั้งสัมพันธภาพระหว่างกันจึงลดลง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น

วัยรุ่นคือช่วงวัยที่มีอายุตั้งแต่ 12-18 ปี เป็นช่วงวัยที่คาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ เป็นช่วงวัยที่ประสบความสำเร็จในหลายทศวรรษที่ผ่านมาเรียกว่า “วัยวิกฤต” มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางร่างกาย เปลี่ยนแปลงพัฒนาการทางอารมณ์ สังคม ค่านิยม ความสนใจ และการแสวงหาเอกลักษณ์ด้วยเช่นกัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการอารมณ์และสังคมนี้อาจก่อให้เกิดความสับสน ความขัดแย้ง หรือการไม่เข้าใจกันในครอบครัว

พัฒนาการทางอารมณ์ของวัยรุ่น

การเจริญเติบโตทางร่างกายทั้งภายในและภายนอกส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของวัยรุ่น ทำให้วัยรุ่นมีอารมณ์แปรปรวน สับสน อ่อนไหว มีความเข้มทางอารมณ์สูงและไม่มั่นคง ระดับความเข้มของอารมณ์แต่ละอย่างนั้น ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพดั้งเดิมของเด็ก และตัวเราที่ทำให้เด็กเกิดอารมณ์ แต่หากวัยรุ่นที่มีพัฒนาการในวัยผ่านมาได้ด้วยดี ปรับตัวได้ดี ก็ไม่จำเป็นว่าจะมีลักษณะทางอารมณ์ที่สับสน

อุดมศักดิ์ มหาวิวัฒน์ (2547) กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญทางอารมณ์ของวัยรุ่น ไว้ ดังนี้

1. มีความรุนแรง
2. มีความไม่คงที่
3. ขาดการควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์
4. มีอารมณ์ค้างเสมอ

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2553) ได้กล่าวถึงสาเหตุของความสับสนทางอารมณ์ของวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. เป็นช่วงเปลี่ยนบทบาทจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ในระยะแรก เด็กจึงเกิดความสับสน ลังเล ไม่แน่ใจ
2. ต้องวางตัวในสังคมกับเพื่อนร่วมวัย การวางตัวอย่างถูกต้องไม่ได้ทำได้ง่าย ๆ ต้องอาศัยเวลา ในระยะที่ยังปรับตัวไม่ได้เด็กจะเกิดความสับสนเมื่อก้าวเข้าสู่วัยรุ่น
3. เด็กจะมีความสนใจในอาชีพและเลือกอาชีพเมื่อเขาโตเป็นผู้ใหญ่ การเลือกอาชีพเป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้เด็กเกิดความสับสน เนื่องจากเด็กยังอยู่ใต้การบีบบังคับของข้อจำกัดและความนิยมของสังคม ฐานะ และความสับสนในความต้องการของตัวเอง
4. สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้เด็กปรับตัวตามไม่ทัน และมีวัยรุ่นจำนวนมากไม่น้อยต้องรับภาระในการช่วยเหลือตัวเองเร็วขึ้น อีกทั้งครอบครัวในปัจจุบันมีขนาดเล็กลง ความอบอุ่นในครอบครัวขาดหายไป เด็กไม่มีที่พึ่ง จึงเกิดความหวาดระแวง ว้าเหว่ สับสน

อุดมศักดิ์ มหาวิวัฒน์ (2547) ได้กล่าวถึงสาเหตุของอารมณ์รุนแรงในวัยรุ่น ไว้ดังนี้

1. สาเหตุจากความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย
 - 1.1 การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็ว ทำให้วัยรุ่นเกิดความกังวลเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตา หากวัยรุ่นมีความกังวลที่สะสมมากเกินไปก็ส่งผลให้เกิดอารมณ์หงุดหงิด ไม่พอใจ และอาจแสดงออกมาในลักษณะรุนแรงได้
 - 1.2 วัยรุ่นมักจะกังวลว่าตนเองจะไม่เหมือนเพื่อน จะไม่เป็นที่สนใจของคนอื่น และเพศตรงข้าม

2. สาเหตุทางสิ่งแวดล้อม

2.1 การปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมใหม่ เช่น เปลี่ยน โรงเรียน เปลี่ยนกลุ่มเพื่อน เป็นต้น วัยรุ่นจะมีบทบาทความรับผิดชอบที่มากขึ้น ซึ่งทำให้วัยรุ่นเกิดความกังวลว่าตนเองมีความสามารถไม่เพียงพอ

2.2 การปรับตัวทางสังคมต่อเพื่อนต่างเพศ สังคมคาดหวังให้วัยรุ่นต้องรู้จักวางตัวอย่างเหมาะสมกับเพื่อนต่างเพศ ทั้งการกระทำและคำพูด นับเป็นปัญหาที่ทำให้วัยรุ่นยุ่งยากใจวิตกกังวล

2.3 ปัญหาด้านการศึกษาเล่าเรียน การศึกษามีความสำคัญต่อชีวิตทำให้วัยรุ่นมีความกังวลว่าอาจเกิดการล้มเหลวได้

2.4 ปัญหาการเลือกอาชีพ เมื่อวัยรุ่นกำลังจะจบการศึกษาระดับสูงสุด มักจะกังวลในการประกอบอาชีพ กลัวไม่มีงานทำ กลัวต้องทำงานที่ไม่ชอบแต่ผู้ใหญ่ทำให้ เป็นต้น

2.5 อุปสรรคที่ขัดขวางความปรารถนา ข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจหรือฐานะทางครอบครัวที่ห้ามมิให้วัยรุ่นทำสิ่งต่าง ๆ ที่เพื่อนรุ่นเดียวกันทำได้ ส่งผลให้วัยรุ่นรู้สึกว่าคุณค่าต่ำกว่าเพื่อน ซึ่งถ้าสะสมมาก ๆ อาจนำไปสู่สภาพอารมณ์รุนแรงได้

2.6 ปัญหาจากขาดการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการที่เหมาะสม การได้รับการดูแลและพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัยจะทำให้วัยรุ่นมีความสามารถในการปรับตัวและการแสดงออกที่เหมาะสม แต่หากพัฒนาการตามวัยไม่เหมาะสมอาจส่งผลให้วัยรุ่นไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้

2.7 ปัญหาจากครอบครัว ปัจจัยในครอบครัวที่ทำให้วัยรุ่นเกิดปัญหาทางอารมณ์ได้ง่าย ได้แก่ ความสัมพันธ์ไม่ดีในครอบครัว การจากไปของพ่อหรือแม่ เช่น การหย่าร้าง และปัญหาความเจ็บป่วยในครอบครัว

2.8 ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคล ปัญหาทางอารมณ์ของบุคคลจะสะท้อนให้เห็นบุคลิกภาพและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องของบุคคล

พัฒนาการทางสังคมของวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นช่วงวัยที่ต้องปรับตัวกับสิ่งใหม่ ๆ พยายามค้นหาความถนัดของตน เรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคม พยายามสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนและบุคคลภายนอกครอบครัว ทำให้ตนเองเกิดการค้นพบอัตลักษณ์ของตนหรือสับสนในอัตลักษณ์ของตน (Identity versus identity confusion) ซึ่งมักเกิดในช่วงอายุ 12-20 ปี หากวัยรุ่นสามารถค้นพบสิ่งที่ตนเองถนัดหรือสนใจจะทำให้วัยรุ่นรู้จักอัตลักษณ์ของตน ในทางตรงกันข้ามหากวัยรุ่นไม่สามารถค้นพบความถนัดหรือความสนใจ อาจทำให้วัยรุ่นสับสนและส่งผลให้กลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพไม่มั่นคงไปด้วย

ปวีณา แจ่มประจักษ์ (2557) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางสังคมของวัยรุ่นไว้ดังนี้

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2553) กล่าวถึง พัฒนาการทางสังคมของวัยรุ่นว่า ช่วงวัยนี้เด็กจะให้ความสำคัญกับเพื่อนเป็นอย่างมาก มีการรวมตัวเป็นกลุ่ม เป็นแก๊งค์ และการไม่มีกลุ่มเพื่อนถือเป็นเรื่องกระทบกระเทือนจิตใจอย่างร้ายแรงของวัยรุ่น ให้ความสนใจครอบครัวน้อยลง

อุดมศักดิ์ มหาวิวัฒน์ (2547) กล่าวถึง พัฒนาการทางสังคมของวัยรุ่นว่า เมื่อวัยรุ่นพบความเปลี่ยนแปลงในร่างกายตน ก็จะหันไปหาผู้ที่มีปัญหาเดียวกัน นั่นก็คือเพื่อนรุ่นเดียวกัน วัยรุ่นจึงให้ความสำคัญกับเพื่อน และไม่ต้องทำให้พ่อแม่บังคับตนเองเหมือนแต่ก่อน การปฏิบัติตัวทางสังคมของวัยรุ่นที่เห็นได้ชัด ๆ คือ เรื่องของการคบเพื่อนทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศ การเที่ยว การแต่งกายตามสมัยนิยม การยอมรับนับถือคนเก่ง คนดัง และเลียนแบบบุคคลเหล่านั้น การเข้าสังคมและมารยาทต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ วัยรุ่นยังต้องปรับตัวให้เข้ากับค่านิยมของครอบครัวและค่านิยมของกลุ่มเพื่อนซึ่งอาจขัดแย้งกันในบางเรื่อง

สรุปได้ว่าพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่นนั้น เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและฮอร์โมน ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรม อารมณ์ ความคิด ทักษะคติ ที่เปลี่ยนไปจากวัยเด็ก วัยรุ่นให้ความสำคัญ ให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่าครอบครัว ซึ่งถ้าครอบครัวไม่เข้าใจและวัยรุ่นไม่ปรับตัว ก็จะเกิดความขัดแย้ง สัมพันธภาพในครอบครัวจะลดลง ทำให้สมาชิกในครอบครัวไม่เข้าใจกัน แต่หากครอบครัวเข้าใจและประคับประคองวัยรุ่นให้กระทำในสิ่งที่เหมาะสมได้ วัยรุ่นจะผ่านพัฒนาการไปด้วยความราบรื่นและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

สัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

ในบรรดาความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยต่าง ๆ นั้น ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่นเป็นความสัมพันธ์ที่ทำให้ราบรื่นได้ค่อนข้างยาก เพราะลูกเติบโตขึ้นมา เริ่มมีความคิด ความอ่านเป็นของตัวเอง ได้เถียงพ่อแม่ตามเหตุผลหรือประสบการณ์ของเขาเอง และไม่คอยเชื่อฟัง ทำให้พ่อแม่ต้องใช้มาตรการกดดัน เช่น ตัดสิทธิ ไม่พูดด้วย หรือหมัดหนักทางกึ่งคิดว่าปล่อยเขาไปเขาโตแล้ว ทำให้เสียสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่น และลูกเองก็รู้สึกขาดที่พึ่งพา แต่สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่นเป็นสิ่งจำเป็น เพราะนอกจากจะทำให้ลูกได้ ได้รับความรัก ความอบอุ่นและรู้สึกว่าคุณค่าซึ่งเป็นเกราะป้องกันปัญหาต่างๆแล้ว สัมพันธภาพที่ดีระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่นยังเป็นช่องทางสำคัญสำหรับพ่อแม่ที่จะอบรมสั่งสอน ตักเตือน ปรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและป้องกันปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเป็นความกังวลของพ่อแม่ได้ด้วย หากพ่อแม่มีแนวทางที่จะรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่นไว้ ก็จะช่วยให้ลูกได้ผ่านพ้นช่วงวัยหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ไปได้ดี (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, 2547)

สัมพันธภาพในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวก็เป็นเช่นเดียวกับครอบครัวปกติทั่ว ๆ ไปที่สัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและลูกวัยรุ่นก็มักจะไม่ค่อยราบรื่นเท่าใดนัก และอาจจะมีมากกว่าครอบครัวปกติ เนื่องจากผลกระทบจากบทบาทหน้าที่ที่หนักขึ้นไม่ว่าจะเป็นการดูแลลูกเพียงลำพัง การเป็นทั้งพ่อและแม่ให้ลูก การหารายได้เพียงคนเดียว ความรู้สึกสูญเสีย เป็นต้น ผลกระทบเหล่านี้ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยวไม่มีเวลาให้ลูกมากเท่าเดิม เกิดความเครียด ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดูแลลูก และด้วยความที่ลูกเป็นวัยรุ่นก็ให้ความสำคัญกับครอบครัวลดลง สัมพันธภาพระหว่างกัน จึงเกิดความตึงเครียดได้ง่ายขึ้น มีผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้กล่าวถึงสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับบุตรวัยรุ่นไว้ดังนี้

ปวีณา แจ่มประจักษ์ (2557) กล่าวถึงสัมพันธภาพระหว่างวัยรุ่นกับบุคคลในครอบครัวไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นกับบุคคลในครอบครัวจะเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยพึ่งพาทางอารมณ์กับแม่ ก็หันมาให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนมากขึ้น เนื่องจากเวลาอยู่กับเพื่อนวัยรุ่นสามารถแสดงพฤติกรรมได้อย่างอิสระ ปัญหาสัมพันธภาพระหว่างวัยรุ่นกับแม่จึงมาจากการที่คุณแม่บางท่านยังปฏิบัติเหมือนลูกเป็นเด็ก ๆ เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยที่ลูกเองก็ไม่พยายามสื่อสารกับผู้ปกครอง จึงเกิดเป็นช่องว่างระหว่างวัย (Generation gap) ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2553) กล่าวถึงลักษณะความขัดแย้งระหว่างวัยรุ่นกับผู้ปกครองไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. ความขัดแย้งจากวัยรุ่นมีความต้องการขึ้นชอบตัวเองอย่างเช่นผู้ใหญ่ เนื่องจากพัฒนาการทางร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไป วัยรุ่นบางคนอาจแสดงพฤติกรรมเหมือนผู้ใหญ่ ซึ่งผู้ปกครองบางคนมองว่าพฤติกรรมเหล่านี้เด็กไม่ควรทำ
2. ความขัดแย้งจากวัยรุ่นต้องการให้คนอื่นชื่นชอบในตัวเขา เนื่องจากพัฒนาการทางสังคมทำให้วัยรุ่นต้องการความเด่นในหมู่เพื่อน ๆ ทำให้วัยรุ่นแสดงพฤติกรรมลักษณะต่าง ๆ เช่น การแต่งตัว คำพูด ความสามารถพิเศษต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมบางอย่างผู้ปกครองไม่พอใจรวมทั้งห้ามกระทำ ทำให้เกิดความขัดแย้งกัน
3. ความขัดแย้งจากวัยรุ่นต้องการชอบบุคคลอื่น เนื่องจากพัฒนาการทางสังคมทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมสนิทกับเพื่อนอย่างมาก ชอบไปค้างบ้านเพื่อน ไปไหนมาไหนด้วยกันบ่อย ๆ ฯลฯ ซึ่งผู้ปกครองอาจไม่พอใจและพยายามกีดกันไม่ได้เกิดพฤติกรรมนั้น
4. ความขัดแย้งจากวัยรุ่นต้องการเลียนแบบบุคคลอื่น เป็นพฤติกรรมต่อเนื่องมาจากพฤติกรรมในข้อ 3 ที่กล่าวไว้ เมื่อสนิทกับเพื่อน ทำให้อยากมีสิ่งของ อยากทำพฤติกรรมอะไรได้

เหมือนเพื่อน เช่น การแต่งกาย สิ่งของ ฯลฯ ซึ่งบางอย่างผู้ปกครองมองว่าไม่จำเป็น จึงเกิดความขัดแย้งกัน

5. ความขัดแย้งจากวัยรุ่นต้องการคบเพื่อนต่างเพศ ผู้ปกครองส่วนมากจะไม่อยากให้ลูกคบเพื่อนต่างเพศ เนื่องจากยังอยู่ในวัยเรียน กลัวเสื่อมเสียชื่อเสียง

6. ความขัดแย้งจากวัยรุ่นต้องการอิสระ ทำให้วัยรุ่นแสดงพฤติกรรมรูปแบบต่าง ๆ ออกมา เช่น การทำตัวนอกกรอบ การแสดงความคิดเห็น การแสดงกิริยามารยาท เป็นต้น ถ้าผู้ปกครองยังยึดติดกับการควบคุมอยู่ก็จะเกิดความขัดแย้งกัน

สำนักพัฒนาสุขภาพจิต (2547) ได้เสนอแนวความคิดประกอบที่จำเป็นของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับวัยรุ่นมีดังนี้

1. ความรัก วัยรุ่นต้องการความรักเช่นเดียวกับลูกวัยอื่น ๆ วัยรุ่นที่ขาดความรักจะรู้สึกเหงา ว้าเหว่ แสวงหาความรักจากที่อื่น เช่น เพื่อน เพศตรงข้าม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทดแทนความรักที่พ่อแม่ไม่ได้ ความรักที่วัยรุ่นต้องการคือความรักที่ไม่มีเงื่อนไข รักและให้อภัยลูกได้ รักเพราะเป็นลูก

การแสดงความรักต่อวัยรุ่นยังเป็นสิ่งจำเป็นเหมือนลูกวัยอื่น ๆ เพียงแต่ควรเป็นไปในลักษณะที่เหมาะสมกับวัย เช่น ลูกศิรชะ ดบป่า และมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น ไปเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวด้วยกัน ให้อะไรที่อยากได้ในราคาที่เหมาะสม เป็นต้น พ่อแม่ที่คิดว่าลูกโตแล้วฝากความหวังและเงื่อนไขความสำเร็จไว้กับลูก ควรเป็นความหวังที่เป็นจริงตามความสามารถของวัยรุ่น ความหวังในระดับนี้จะเป็นตัวกระตุ้นที่ดีที่ทำให้วัยรุ่นพัฒนาตนเองให้เกิดความสำเร็จได้

การทำตัวให้ใกล้ชิดวัยรุ่นก็เป็นสิ่งจำเป็น แต่ควรรักษาขอบเขตของความเป็นพ่อแม่ เพื่อคงความเคารพนับถือไว้ วัยรุ่นจะใกล้ชิดกับคนที่เขาไว้เนื้อเชื่อใจ ดังนั้นในเริ่มแรกพ่อแม่ควรสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจโดยรับฟังลูกให้มาก สนใจเรื่องที่ลูกพูดคุย ได้รับความรู้สึกที่แท้จริงของเขา และไม่ด่วนตำหนิหรือมีท่าทีตกใจในพฤติกรรมของลูก ลูกจะไม่กล้าพูดคุยด้วย และความคิดความรู้สึกบางอย่างที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่นอาจจะต้องอาศัยความไว้วางใจและเวลาในการพูดคุยปรับเปลี่ยนความคิด

พ่อแม่ต้องพร้อมและมีความจริงใจที่จะให้เวลาในการพูดคุย ทำความเข้าใจให้เกิดความสนิทสนม นอกจากนี้พ่อแม่ควรมีความสมดุลในการปฏิบัติตัวต่อลูก ไม่ปกป้องห่วงใยลูกมากจนลูกรู้สึกว่าตัวเองไม่มีความสามารถและไม่ทอดทิ้งให้ลูกแก้ปัญหาเองทุกอย่างจนลูกรู้สึกขาดความรักความอบอุ่น

2. การพูดคุยกับลูกวัยรุ่น วัยรุ่นจะเบื่อหน่ายและไม่อยากพูดคุยกับพ่อแม่ถ้าการพูดคุยทุกครั้งเป็นการอบรม สั่งสอน หรือย้าเตือนถึงอันตรายในสิ่งที่พ่อแม่วิตกกังวล การพูดคุยเช่นนี้

ทำให้วัยรุ่นรู้สึกว่าคุณแม่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อตนเอง เป็นคนที่ไม่น่าไว้วางใจ เอาตัวไม่รอดและวัยรุ่นจะมองพ่อแม่ว่ามองโลกในแง่ร้าย ไม่ทันสมัย

ในการพูดคุยกับลูกวัยรุ่นบางเรื่องที่เป็นเรื่องส่วนตัว เช่น เรื่องความรัก ความขัดแย้งกับเพื่อน พ่อแม่ควรถือเป็นมารยาทที่จะไม่นำไปเล่าต่อ หรือพูดเป็นเรื่องตลกขบขันให้วัยรุ่นอับอาย เพราะลูกจะไม่ไว้วางใจและไม่เล่าให้พ่อแม่ฟังอีก

3. การจัดการกับความโกรธ การพูดคุยสื่อสารกันย่อมมีความขัดแย้งกันเป็นธรรมดา การจัดการกับความโกรธโดยการเผชิญหน้ากันขณะที่ทั้งสองฝ่ายมีอารมณ์จะทำให้เสียสัมพันธภาพที่ดี ในส่วนของพ่อแม่ควรพยายามสงบความโกรธให้ลดลงบ้าง และกลับมาพูดคุยกับลูกใหม่เมื่อทั้งสองฝ่ายพร้อม

การเปิดโอกาสให้ลูกแสดงความโกรธออกมาเป็นจุดเริ่มต้นของการสอนวิธีการแสดง ความโกรธที่เหมาะสม โดยให้โอกาสลูกชี้แจงเหตุผลและตั้งใจรับฟังเหตุผลของลูก ลูกอาจจะแสดงท่าทางหรือใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมพ่อแม่ต้องคอยเตือนให้ลูกปฏิบัติตัวอยู่ในขอบเขต หลังจากนั้นค่อย ๆ สอนให้วัยรุ่นรู้ว่าการพูดขณะที่มีอารมณ์จะมีแต่ผลเสีย การพูดคุยควรทำขณะที่อารมณ์สงบแล้วจะหาทางออกหรือตกลงกันได้ดีกว่า ลูกก็จะมีวิธีการที่ดีในการแสดงความโกรธ

สิ่งสำคัญคือพ่อแม่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกในเรื่องของความโกรธ ทำอย่างที่ว่าพ่อแม่สอนลูก จะทำให้ง่ายสำหรับลูกที่จะรับฟังและทำตาม ซึ่งผลดีที่ตามมาคือ ความเข้าใจและความเคารพนับถือที่ลูกวัยรุ่นจะมีต่อพ่อแม่มากขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นมีโอกาสเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและอารมณ์ที่ไม่คงที่ อีกทั้งสภาพจิตใจและอารมณ์ของแม่เลี้ยงเดี่ยวยังอาจไม่คง และมีความกังวลในหลาย ๆ ด้าน ทำให้โอกาสสื่อสารกันไม่เข้าใจจึงอาจเกิดการขัดแย้งกัน สัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นจะดีขึ้นได้นั้นขึ้นอยู่กับ ความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์ของครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป และความเข้าใจกันในครอบครัว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

Laursen (2005) ศึกษาความขัดแย้งระหว่างแม่และบุตรวัยรุ่นในครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวผสม และครอบครัวที่แม่เลี้ยงเดี่ยวยังมีครอบครัวใหม่ ผลการศึกษาพบว่า เพศของวัยรุ่นไม่มีความสัมพันธ์กับความขัดแย้ง แต่อายุของวัยรุ่น สถานภาพการสมรสก่อนมาอยู่ในภาวะแม่เลี้ยงเดี่ยวสถานะทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคม บทบาทโครงสร้างหน้าที่ในครอบครัว ต่างมีผลต่อระดับความขัดแย้งของแม่เลี้ยงเดี่ยวและลูกวัยรุ่นด้วยเช่นกัน จำนวนคู่มือของแม่เลี้ยงเดี่ยว ก็มีผลกระทบ

ต่อความขัดแย้งเช่นกัน สรุปได้ว่า สำหรับวัยรุ่นนั้น สถานะความสัมพันธ์ในครอบครัวมีผลต่อระดับความรุนแรงของความขัดแย้งระหว่างแม่และบุตรวัยรุ่น

พัชรภา ตันติชูเวช (2548) ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความพึงพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตรสาววัยรุ่น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความพึงพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตรสาววัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นคู่มารดาและบุตรสาววัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และอยู่ในครอบครัวที่ไม่มีการหย่าร้าง โดยมีบิดา มารดาและบุตรสาววัยรุ่นอยู่ด้วยกันมีสถานะเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับเดียวกัน ทั้งหมด 20 คู่ แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 10 คู่และกลุ่มควบคุม 10 คู่ ที่มีลักษณะปัญหาความสัมพันธ์คล้ายคลึงกัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดความพึงพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างมารดาและบุตรสาววัยรุ่น แบบวัดการสื่อสารระหว่างมารดากับบุตรสาววัยรุ่น และ โปรแกรมเสริมสร้างความพึงพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตรสาววัยรุ่นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง ผลการวิจัยพบว่า 1) มารดาและบุตรสาววัยรุ่นที่เข้าร่วม โปรแกรมเสริมสร้างความพึงพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตรสาววัยรุ่นจะมีความพึงพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตรสาววัยรุ่นสูงกว่าก่อนเข้าร่วม โปรแกรม 2) มารดาและบุตรสาววัยรุ่นที่เข้าร่วม โปรแกรมเสริมสร้างความพึงพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตรสาววัยรุ่นจะมีความพึงพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตรสาววัยรุ่นสูงกว่ามารดาและบุตรสาววัยรุ่นที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม

Onayli and Erdur-Baker (2013) ศึกษาสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตรสาวที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของลูกสาว พบว่า สัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตรสาวทั้งสามด้านคือการพึ่งพาซึ่งกันและกัน การสื่อสาร และระดับของความไว้วางใจ มีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของบุตรสาว

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

จากการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์สามารถสรุปรายละเอียดดังหัวข้อต่อไปนี้

ความเป็นมาของการปรึกษาครอบครัว

ธรรมชาติของมนุษย์เป็นผู้มีอารมณ์ มีความรู้สึกนึกคิด มีเหตุผล มีคุณค่าในตนเองพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อให้อยู่ร่วมกับบุคคลในครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุข แต่เมื่อบุคคลเกิดปัญหา มองไม่เห็นทางออกของปัญหา ไม่เข้าใจความรู้สึกของตนเอง มีความสับสน เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขึ้นในครอบครัว ก่อให้เกิดความกังวลและอารมณ์ที่ไม่ปกติ ความรู้สึก

ต่าง ๆ เหล่านี้จะไปปิดกั้นความสามารถในการใช้เหตุผล ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ดังนั้น การปรึกษาครอบครัวจะช่วยให้ครอบครัวได้สำรวจปัญหา สำรวจตนเอง สำรวจความจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ช่วยให้ครอบครัวมองเห็นทางออกของปัญหาและร่วมกันตัดสินใจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ภายในครอบครัวของตนเองได้ (อุดมศักดิ์ มหาวิวัฒน์, 2547)

การปรึกษาครอบครัวเริ่มต้นครั้งแรกสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเริ่มจากความพยายามในการศึกษาและช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเภทและครอบครัวที่มีเด็กมีปัญหา ทางด้านอารมณ์ ในปี ค.ศ. 1930-1940 เริ่มมีการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีการนำสมาชิกในครอบครัวมาร่วมบำบัดด้วย ทำให้ครอบครัวเริ่มเปลี่ยนมุมมองจากกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ มามองบริบทในการดำเนินชีวิตอยู่ ในปี ค.ศ. 1958 Nathan Ackerman ได้เริ่มทำจิตบำบัดที่เรียกว่า Family therapy และเขียนหนังสือเรื่อง The psychodynamics of family life ซึ่งนับเป็นตำราเล่มแรกเกี่ยวกับจิตบำบัดครอบครัว Ackerman อธิบายความสัมพันธ์ที่ผิดปกติ ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่เรียกว่า Interlocking pathology ว่าเป็นกระบวนการในจิตใจที่สำคัญ ของแต่ละคนในครอบครัวที่มีความเกี่ยวข้องตลอดเวลา ปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนหนึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อคนอื่น ๆ ในครอบครัว และตั้งแต่ ค.ศ. 1960 การปรึกษาครอบครัวก็ได้เป็นรูปเป็นร่าง ชัดเจนขึ้น มีแนวคิดและเทคนิคใหม่ ๆ เกิดขึ้นหลายอย่าง ส่งผลให้วิธีการให้การปรึกษาครอบครัว ในปัจจุบันเป็นการผสมผสานแนวคิดและเทคนิคหลาย ๆ แบบเข้าด้วยกัน (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2544)

ในปี ค.ศ. 1970 เทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการบำบัดครอบครัวได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว นักทฤษฎีครอบครัวบำบัดต่างพัฒนาเทคนิคและกระบวนการในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว เช่น การไปเยี่ยมครอบครัวเพื่อทำการบำบัดที่บ้านเป็นประจำ การนำครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัว มาบำบัดร่วมกัน การใช้หลักการปรับพฤติกรรม (Behavior modification) ในการเปลี่ยนแปลง รูปแบบของปฏิสัมพันธ์ และการให้บริการโดยเปิดเผยแก่คนไข้นอกเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาคอร์อบครัว แทนการรับเข้ามารักษาที่โรงพยาบาล

ปี ค.ศ. 1980 วิชาชีพครอบครัวบำบัดได้รับความนิยอย่างกว้างขวาง ในปีนี้ สหรัฐอเมริกาได้เกิดสมาคม 2 สมาคม คือ The American association for marriage and family therapy (AAMPT) และ The American family therapy association (AFTA)

สิริรัตน์ คุปต์วิวุฒิ (2545) ได้กล่าวถึงการปรึกษาครอบครัวว่า ปลาย ค.ศ. 1920 ในประเทศ อังกฤษ ครอบครัวบำบัดได้เริ่มจากงานจิตเวชเด็กในการให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่ของเด็ก ค.ศ. 1938 ได้เริ่มงานให้คำปรึกษาคู่สมรส แต่รูปแบบงานให้คำปรึกษาได้เริ่มชัดเจนขึ้นในปี ค.ศ. 1957 โดย Howells ได้ก่อตั้งภาควิชาจิตเวชศาสตร์ครอบครัว ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นสถาบันจิตเวชศาสตร์ ครอบครัว ทางฝั่งของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในแถบยุโรป ครอบครัวบำบัดถือเป็น

ก้าวใหม่ของการรักษา เริ่มต้นในปี ค.ศ. 1950 มีต้นกำเนิดมาจาก 2 แหล่ง คือ งานของ Ackerman เป็นการรักษาในรูปแบบจิตวิเคราะห์ (Psychodynamic) และงานของ Bateson ซึ่งเน้นที่การสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว ในเวลาเดียวกัน Minuchin ได้คิดค้นการรักษาที่เรียกว่า ครอบครัวบำบัดชนิดปรับเปลี่ยน โครงสร้างของครอบครัว (Structural family therapy)

สำหรับในประเทศไทยนั้น การปรึกษารอบครัวเริ่มต้นมากกว่า 30 ปี โดยเริ่มจากเป็นส่วนหนึ่งของงานจิตเวชเด็ก มีการให้บริการทั้งในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข เช่น โรงพยาบาลสมเด็จพระยา สุนัยสุขวิทยาจิต เป็นต้น และในคณะแพทยศาสตร์ต่าง ๆ เช่น คณะแพทยศาสตร์จุฬาฯ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลที่หน่วยจิตเวชเด็กของภาควิชากุมารเวชศาสตร์ และที่หน่วยจิตเวชเด็กและวัยรุ่นของภาควิชาจิตเวชศาสตร์ เป็นต้น (ศิริรัตน์ คุปติวุฒิ, 2545)

สรุปการให้การปรึกษารอบครัวถือกำเนิดขึ้นมากกว่า 90 ปี และมีการปฏิบัติการให้การปรึกษาอย่างชัดเจน เป็นที่ยอมรับและพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 50 ปี แม้ว่ายุคเริ่มต้นจะมีการต่อต้านอย่างมาก แต่ในปัจจุบันได้รับความนิยมอย่างสูง มีหน่วยงานและสถาบันฝึกอบรมการให้การปรึกษารอบครัวและการบำบัดครอบครัวก่อตั้งขึ้นอย่างแพร่หลาย มีการพัฒนาเทคนิคและวิธีการในการให้การช่วยเหลือครอบครัว นอกจากนี้แนวคิดของการบำบัดครอบครัวยังได้ขยายวงกว้างออกไปจนมีลักษณะเป็นจิตบำบัดทางสังคม (Social system therapy) มีการนำหลักการช่วยเหลือครอบครัวไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งมีการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการช่วยเหลือครอบครัว

ความหมายของการปรึกษารอบครัว

มีผู้ให้ความหมายของการปรึกษารอบครัวไว้ดังนี้

การให้การปรึกษารอบครัวเป็นวิธีการให้การปรึกษาลักษณะหนึ่งที่มุ่งให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่มีปัญหา โดยมีแนวคิดที่ว่า เมื่อเกิดปัญหากับบุคคลใดบุคคลหนึ่งในครอบครัว จะส่งผลกระทบต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวด้วย เนื่องจากเราไม่สามารถแยกบุคคลออกจากระบบครอบครัวหรือระบบสังคมที่เขาอยู่ได้ ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับการมองภาพรวมทั้งระบบครอบครัว เพื่อช่วยเหลือให้ครอบครัวสามารถจัดสมดุลในครอบครัวและสมาชิกในครอบครัวสามารถแก้ปัญหา ปรับตัว และอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข (กรรณิการ์ นลราชสุวัจน์, 2551)

อรพรรณ ลีอนุชวรัชชัย (2549) กล่าวว่า การปรึกษารอบครัวเป็นกิจกรรมหนึ่งในการช่วยเหลือครอบครัว มีเป้าหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเน้นสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวมากกว่าการลดความขัดแย้งในครอบครัว ให้สมาชิกในครอบครัวได้ระบายความรู้สึก ติดต่อกันด้วยดี

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544) ให้ความหมายของการปรึกษาครอบครัวว่าการให้การปรึกษาครอบครัว คือ การให้การปรึกษานุคคลที่มีความผูกพันกันในฐานะครอบครัว ไม่ใช่แค่บุคคลที่มีปัญหาคนเดียว เข้าร่วมปรึกษาด้วยหาทางออกร่วมกัน ครอบครัวในที่นี้อาจรวมไปถึงมิตรสหายด้วย

ชูศรี เลิศรัตน์เดชากุล (2547) กล่าวว่า การปรึกษาครอบครัวเป็นกระบวนการช่วยเหลือทั้งครอบครัว ไม่ใช่เฉพาะคนใดคนหนึ่งที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา โดยปฏิบัติต่อครอบครัวในฐานะระบบหนึ่ง ๆ เพื่อให้ครอบครัวทำหน้าที่อย่างเหมาะสมในการพัฒนาสมาชิกในครอบครัว ให้มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถสร้างสัมพันธภาพและปรับตัวได้ดีทั้งในครอบครัวและสังคม

Okun and Rappaport (1980 อ้างถึงใน สุภาพร กุลฉิลก, 2550) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว เป็นการให้คำปรึกษาประเภทหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความช่วยเหลือครอบครัว โดยปฏิบัติต่อครอบครัวในฐานะระบบ ๆ หนึ่ง และมองปัญหาว่าเป็นปัญหาในเชิงระบบ ไม่ใช่ปัญหาของใครคนใดคนหนึ่ง

สุภาพร กุลฉิลก (2550) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว (Family counseling) เป็นวิธีการให้การปรึกษาลักษณะหนึ่งที่มีแนวคิดในการให้การช่วยเหลือครอบครัวโดยมองถึงภาพรวมทั้งระบบที่ส่งผลถึงกันและกัน ไม่ได้มุ่งเน้นที่ตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อให้บุคคลมีสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลอื่นในครอบครัวและในสังคม

Biggs (1994) กล่าวว่า การให้การปรึกษาครอบครัว หมายถึง การให้การปรึกษาต่อครอบครัวโดยส่วนรวม มีเป้าหมายในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สัมพันธภาพในครอบครัวให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น

วนิชยา บุษวี (2556) กล่าวว่า การให้การปรึกษาครอบครัว คือ กระบวนการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวดำเนินไปอย่างสมดุล มีความเป็นตัวของตัวเอง สร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกอย่างเหมาะสม เรียนรู้ทักษะการจัดการปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันกำหนดแบบแผนอย่างเหมาะสมเป็นระบบ แสดงออกซึ่งการให้กำลังใจใช้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีเวลาร่วมกัน กำหนดบทบาทของแต่ละบุคคลอย่างเหมาะสม สร้างความสุขให้กับสมาชิกในครอบครัวและปรับตัวต่อสถานการณ์และสังคมภายนอกได้อย่างเต็มศักยภาพ

จีระภา ธาราสุข (2557) กล่าวว่า การปรึกษาครอบครัว หมายถึง กระบวนการทางจิตวิทยาที่ใช้ช่วยเหลือครอบครัว ดำเนินการโดยนักให้การปรึกษาที่มีความรู้ความชำนาญและได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี กระบวนการที่ใช้ไม่ได้มุ่งเน้นแก้ไขหรือช่วยเหลือเพียงใครคนใดคนหนึ่ง ในครอบครัว และไม่ได้ทำให้ครอบครัวกลายเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์แบบ แต่เป็นวิธีการที่ช่วยให้

สมาชิกในครอบครัวได้เข้าใจในความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของคนในครอบครัว ทำให้ครอบครัวสามารถปรับตัวตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งความสำเร็จของการให้การปรึกษานั้นขึ้นอยู่กับความร่วมมือของสมาชิกในครอบครัวนั้น ๆ

จากความหมายการปรึกษาครอบครัวข้างต้น สรุปได้ว่า การให้การปรึกษาคณะครอบครัว หมายถึง วิธีการช่วยเหลือครอบครัวโดยการให้การปรึกษา เพื่อช่วยให้ครอบครัวเรียนรู้ มองเห็น ปัญหาที่เกิดขึ้น มีความเข้าใจปัญหา ร่วมกันแก้ไข หาทางออก ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิก ปฏิบัติตาม บทบาทของตนเองในครอบครัวอย่างเหมาะสม ทำให้ครอบครัวดำเนินไปได้อย่างราบรื่นสมดุล

หลักการและแนวคิดของการปรึกษาคณะครอบครัว

มีผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้ให้นิยามของหลักการและแนวคิดของการปรึกษาคณะครอบครัว ในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

อุมภาพร ตรังคสมบัติ (2544) ได้กล่าวถึงหลักการในการปรึกษาคณะครอบครัวไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. ทำให้ครอบครัวเกิดความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะร่วมมือในการบำบัด

สิ่งแรกที่คุณให้การปรึกษาต้องทำคือ สร้างแรงจูงใจในการร่วมมือบำบัด เนื่องจาก ครอบครัวส่วนใหญ่ไม่คิดว่าปัญหาอยู่ที่ครอบครัว แต่คิดว่าปัญหาอยู่ที่ผู้รับการปรึกษา ครอบครัว มีหน้าที่แค่ช่วยเหลือผู้รับการปรึกษาเท่านั้น หากครอบครัวไม่มีแรงจูงใจและให้ความร่วมมือในการบำบัดครอบครัวอาจต่อต้านการบำบัดและหยุดการปรึกษา

2. วิเคราะห์ปัญหาให้กระจ่าง

ผู้ให้การปรึกษาคณะครอบครัวต้องทำความเข้าใจว่าปัญหาเกิดจากอะไร ใครเป็นผู้ก่อปัญหา วิธีการที่ผู้รับการปรึกษาเคยแก้ไขด้วยตนเองมาก่อนหน้ามีข้อบกพร่องตรงไหน สัมพันธภาพใน ครอบครัวก่อนและหลังเกิดปัญหาเป็นอย่างไร และหากมีปัญหาหลายอย่าง อะไรคือประเด็นสำคัญ ที่ควรจะแก้ไขก่อน หากผู้ให้การปรึกษามีข้อมูลเหล่านี้เพียงพอจะทำให้ผู้ให้การปรึกษา ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับปัญหาได้ถูกต้อง

3. เพิ่งเล็งปฏิสัมพันธ์ที่สังเกตได้ในชั่วโมงบำบัด

ถ้าสังเกตพฤติกรรมในขณะที่ให้การปรึกษาจะเห็นรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกใน ครอบครัวแต่ละคน ในครอบครัวที่มีปัญหารูปแบบปฏิสัมพันธ์มักไม่เหมาะสม ทั้งนี้ปฏิสัมพันธ์ รูปแบบซ้ำ ๆ ในแต่ละครอบครัวที่สังเกตเห็นจะทำให้ผู้ให้การปรึกษาเข้าใจสัมพันธภาพใน ครอบครัวนี้ได้เพิ่มขึ้นจากการบอกเล่าของผู้รับการปรึกษาและครอบครัว

4. ช่วยให้การครอบครัวมองปัญหาในแง่มุมมองใหม่

การที่ครอบครัวไม่สามารถหาทางออกของปัญหาได้นั้น ส่วนหนึ่งมาจากการยึดติดกับการมองปัญหาในด้านเดิม ๆ และแก้ไขปัญหาแบบเดิม ๆ ดังนั้น ผู้ให้การปรึกษาต้องช่วยให้ครอบครัวมองปัญหาในมุมมองที่กว้างขึ้น และมองในมุมมองใหม่ ๆ นอกจากนี้ยังต้องช่วยให้ครอบครัวผู้รับการปรึกษาเข้าใจวงจรของปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น จะทำให้การปรึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. ช่วยให้การครอบครัวมีเป้าหมายชัดเจนในการบำบัด

การทำให้ครอบครัวมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการแก้ปัญหา จะทำให้มีทิศทางที่แน่นอนนอนในการปรึกษา ไม่เสียเวลานาน และแก้ปัญหาอย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ

6. สร้างเครือข่ายทางสังคมให้กับครอบครัว

ครอบครัวที่มีปัญหามักเป็นครอบครัวที่ปรับตัวได้ลำบาก และมีความสัมพันธ์ไม่ดีกับระบบอื่น ๆ การให้การปรึกษาจะเกิดผลดีต่อเมื่อดึงเอาเครือข่ายต่าง ๆ มาช่วยเหลือ เพื่อให้ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นและคงทนถาวรขึ้น

นอกจากนี้ อูมาพร ตรังคสมบัติ (2544) ยังได้กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานของการปรึกษาครอบครัวไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. เน้นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายนอกจิตใจมากกว่าภายในจิตใจ

การปรึกษาคครอบครัวมองปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นว่ามาจากบริบทในชีวิต เนื่องจากในชีวิตจริงเราแยกสิ่งที่เกิดขึ้นภายในบุคคล (Intrapersonal) ออกจากสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล (Interpersonal) ไม่ได้ เพราะทั้งสองสิ่งมีอิทธิพลต่อกัน ดังนั้นเราจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาคได้หากเราไม่เปลี่ยนแปลงบริบทด้วย

2. มองที่ระบบทั้งหมดไม่ใช่เฉพาะหน่วยย่อยบางหน่วย

การปรึกษาคครอบครัวเป็นการบำบัดความสัมพันธ์ (Therapy of relationship) คือไม่ได้มองเฉพาะบุคคล แต่มองทุกอย่างที่สัมพันธ์กับบุคคล เหมือนการพยายามต่อชิ้นส่วนของภาพเข้าด้วยกัน ชิ้นส่วนทุกชิ้นมีความสำคัญเท่า ๆ กันและสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้นผู้ให้การปรึกษาต้องจัดชิ้นส่วนเหล่านั้นให้ต่อกัน ได้อย่างเหมาะสม

3. มองปัญหาแบบวงกลมไม่ใช่แบบเส้นตรง

การปรึกษาคครอบครัวจะมองปัญหาแบบวงกลม คือ มองว่าปัญหาคำเนินอยู่เรื่อย ๆ ก็เพราะปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อย

4. สนใจว่าปัญหาคำเนินอยู่ได้อย่างไรและมีบทบาทอย่างไรในครอบครัว

การปรึกษาคครอบครัวให้ความสำคัญกับสิ่งที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน (Here and Now) คือ มองหาว่าในปัจจุบันมีปัจจัยอะไรที่ทำให้ปัญหาคำเนินอยู่ เพราะถือว่าสามารถค้นหาและแก้ไข

ปัญหาเหล่านั้นได้ง่ายกว่าแก้ไขปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาในอดีต เหตุการณ์ในอดีตไม่สำคัญเท่ากับปฏิสัมพันธ์ในปัจจุบัน และการรับรู้ว่าจะอะไรเป็นต้นเหตุของปัญหาที่ไม่สำคัญเท่ากับรู้ว่าอะไรทำให้ปัญหายังคงอยู่

5. มุ่งที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากกว่าความเข้าใจตนเอง

การช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเข้าใจบริบทของครอบครัวตนเองนั้นยังไม่เพียงพอ สิ่งที่สำคัญคือ ต้องช่วยให้สัมพันธภาพในครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงนั้นต้องมองเห็นได้ในชั่วโมงบำบัด ประสบการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในการปรึกษาจะนำไปสู่การเข้าใจใหม่และเกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวด้วย

กรณีการ์ นลราชสุวจน์ (2551) ได้ให้แนวคิดของการปรึกษาคอร์คครัวว่า การปรึกษาคอร์คครัวสามารถมองได้ 3 ประเด็น คือ

1. พัฒนาการของครอบครัว

เนื่องจากครอบครัวเป็นระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การทำความเข้าใจถึงพัฒนาการของครอบครัว การเปลี่ยนแปลงช่วงต่างๆ ในครอบครัวจึงเป็นประโยชน์ต่อการให้การช่วยเหลือครอบครัวได้ตรงประเด็น

2. ระบบครอบครัว

การทำความเข้าใจเรื่องระบบครอบครัวและการทำหน้าที่ต่าง ๆ ของครอบครัวมีความสำคัญ เพราะจะช่วยให้ผู้ให้การปรึกษาสามารถวิเคราะห์และเข้าใจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ระบบของครอบครัวมีการทำหน้าที่ต่าง ๆ กัน ดังนี้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การกำหนดบทบาท การตอบสนองทางอารมณ์ ความผูกพันทางอารมณ์ การควบคุมพฤติกรรม หากการทำหน้าที่ด้านใดด้านหนึ่งไม่สมดุลก็อาจส่งผลให้เกิดปัญหาขึ้นภายในครอบครัว

3. มุมมองในการแก้ปัญหาพฤติกรรมในครอบครัว

ครอบครัวเป็นระบบสังคมระบบหนึ่งที่ประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวหลาย ๆ คน อยู่ร่วมกัน ทำหน้าที่ต่าง ๆ กัน มีความสัมพันธ์ต่อกัน ครอบครัวแต่ละครอบครัวอาจมีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงคล้าย ๆ กัน แต่อาจมีการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ไม่เท่ากัน ครอบครัวที่ปรับตัวยากจะส่งผลให้ครอบครัวเสียสมดุล การทำหน้าที่ต่าง ๆ บกพร่องลง ครอบครัวใดที่สามารถแก้ไขปัญหาก็ครอบครัวนั้นก็ยังสามารถรักษาสมดุลของครอบครัวไว้ได้ ดังนั้นแนวคิดในการช่วยเหลือครอบครัวที่มีปัญหา คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว ความสำเร็จในการให้การปรึกษาคอร์คครัวจึงอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ไม่เหมาะสม และช่วยเสริมความแข็งแกร่งของโครงสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยรวม

จากข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปหลักการและแนวคิดของการปรึกษาครอบครัวได้ว่า ในการให้การปรึกษาครอบครัว ผู้ให้การปรึกษาคควรทำความเข้าใจถึงพัฒนาการและระบบของ ครอบครัวนั้น ๆ เพื่อจะได้สร้างแรงจูงใจให้ครอบครัวเห็นความสำคัญของการปรึกษาและให้ความร่วมมือในการปรึกษา ในขณะที่เดียวกันผู้ให้การปรึกษาต้องสำรวจข้อมูลของปัญหา สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว การสื่อสาร พฤติกรรมที่แสดงออกต่อกัน สำรวจว่าอะไร เป็นสาเหตุที่ทำให้ปัญหานั้นยังคงอยู่ และช่วยให้ครอบครัวที่รับการปรึกษาเข้าใจครอบครัว ของตนเอง ช่วยให้เห็นสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

กระบวนการการปรึกษาครอบครัว

การให้การปรึกษาเป็นกระบวนการของความสัมพันธ์ที่มีการพัฒนาจากขั้นหนึ่งไปสู่อีก ขั้นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง กระบวนการแต่ละขั้นมีความสำคัญและต้องได้รับความร่วมมือจากครอบครัว ที่เข้ารับการปรึกษาเพื่อจะผ่านแต่ละขั้นตอนไปอย่างรวดเร็ว และทำให้การปรึกษามีประสิทธิภาพ

วีรวุฒิ เอกกมลกุล (2537) กล่าวว่า ความถี่และระยะเวลาของการให้การปรึกษาครอบครัว ขึ้นอยู่กับการประเมินสภาพครอบครัวและปัญหาของครอบครัว ซึ่งปัญหาของครอบครัวแบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ครอบครัวบำบัดในช่วงวิกฤตการณ์ชีวิต เป็นการบำบัดระยะสั้น มักใช้เวลาน้อยกว่า 1 เดือน มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว และช่วยให้ครอบครัว มีสถานะสมดุลดีขึ้นกว่าระยะวิกฤติ สถานะวิกฤตการณ์ชีวิต ได้แก่ การเสียชีวิตของบุคคลใน ครอบครัว การบาดเจ็บการเสียนาน เป็นต้น

2. ครอบครัวบำบัดระยะสั้น (Brief family therapy) เป็นประเภทการบำบัดที่ใช้บ่อยที่สุด โดยมีจำนวนตั้งแต่ 1-20 ครั้ง กรณีนัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง มักใช้เวลาน้อยกว่า 6 เดือน เพื่อช่วยปัญหา ในครอบครัวดังนี้

2.1 กรณีวิกฤตการณ์แต่ไม่เร่งด่วน

2.2 อาการหรือความขัดแย้งในเด็ก วัยรุ่น คู่สมรส โดยมีการตอบสนองอย่างดี

ในการเปลี่ยนแปลงขณะประเมินครอบครัว อาการเหล่านี้ได้แก่ ปัญหาการปรับตัวปัญหาพฤติกรรม เป็นต้น

2.3 เป็นการรักษาร่วมกับการรักษาอื่น ๆ เพื่อช่วยให้มีผลการรักษาดีขึ้น

2.4 สถานะครอบครัวยุ่งเหยิงมาก จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลให้ละเอียด

3. ครอบครัวบำบัดระยะยาวเป็นการรักษาที่ไม่จำกัดเวลา มักใช้ในการช่วยเหลือ ครอบครัวที่มีปัญหา ดังนี้

3.1 กรณีรักษาโดยตรงหลังจากประเมินครอบครัวแล้ว

3.1.1 ครอบครัวที่มีปัญหาซับซ้อน ต้องใช้เวลารักษายาวนาน

3.1.2 ครอบครัวที่ให้ความร่วมมือในการรักษาเป็นอย่างดี แต่ปัญหาไม่สามารถแก้ไขได้ในระยะเวลาสั้น

3.1.3 ครอบครัวที่ไม่ให้ความร่วมมือในการรักษา จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการรักษาระยะยาว

3.1.4 ปัญหาเรื้อรัง จำเป็นต้องใช้เวลาในการรักษา

3.2 กรณีรักษาแบบระยะสั้นหรือระยะภาวะวิกฤตแล้วแต่ยังไม่เพียงพอ ครอบครัวมีแรงจูงใจที่จะรักษาต่อและมีแนวโน้มที่ดีในการรักษาและยังมีปัญหาที่ต้องรักษาต่อ

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544) กล่าวถึงความถี่ในการให้การปรึกษาคอร์คครัวว่า โดยทั่วไปจะให้การปรึกษาสัปดาห์ละครั้ง ครั้งละ 40-60 นาที แต่ถ้ามีเหตุการณ์วิกฤตก็จะพบกันบ่อยขึ้น จำนวนครั้งของการปรึกษาจะขึ้นอยู่กับเป้าหมาย เช่น ปัญหาด้านการสื่อสาร ใช้เวลา 8-10 ครั้ง เป็นต้น เทคนิคในการให้การปรึกษาจะแตกต่างกันไปตามปัญหาที่มาพบ แต่เป้าหมายของการปรึกษาเหมือนกันคือแก้ที่ระบบครอบครัว ไม่ใช่แก้ที่คนใดคนหนึ่งในครอบครัว อีกทั้งกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงานที่เหมาะสมก็มีส่วนในประสิทธิภาพของการปรึกษา ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญได้อธิบายกระบวนการให้การปรึกษาไว้ ดังนี้คือ

เพ็ญญา กุลนภาดล (2559) กล่าวว่า กระบวนการในการปรึกษาคอร์คครัวประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่

1. ระยะแรก (Initial session) ระยะแรกนี้ผู้ให้การปรึกษาคอร์คครัวจะต้องสร้างสัมพันธภาพและกำหนดโครงสร้างของการปรึกษา ตั้งสมมติฐานว่าจะไร้อำนาจเกิดขึ้น สำรวจ การรับรู้ของแต่ละคนภายในครอบครัวที่มีต่อปัญหา สังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของสมาชิกครอบครัว ประเมินสิ่งที่จะต้องดำเนินการ การพบกันครั้งแรกจะต้องมีการตกลงนัดหมาย สำหรับการพบครั้งต่อไป อาจมอบหมายงานให้ครอบครัวไปดำเนินการ

2. ระยะกลาง (Middle phase) เป็นระยะที่ผู้ให้การปรึกษาใช้เทคนิคต่าง ๆ กระตุ้นให้ครอบครัวเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้และส่วนใหญ่แล้วการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในกระบวนการแก้ปัญหามักจะเกิดขึ้นในระยะนี้ ผู้ให้การปรึกษาควรชี้ให้ครอบครัวเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว แม้เพียงเล็กน้อยก็ตาม ส่งเสริมให้สมาชิกครอบครัวกล้าที่จะลองกระทำพฤติกรรมใหม่ ๆ ให้การแนะนำ ส่งเสริมให้ครอบครัวมีแหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนที่เหมาะสม

3. ระยะเวลาสุดท้าย (Termination) ก่อนถึงระยะเวลาสุดท้าย ผู้ให้การปรึกษาต้องวางแผนร่วมกับครอบครัวถึงการยุติการปรึกษา การเตรียมการที่จะยุติการปรึกษาทำได้โดยการลดความถี่ของการพบกันลง และยุติโดยการเปิดทางให้ครอบครัวกลับมาพบกันอีกเมื่อครอบครัวต้องการ อย่างไรก็ตามการยุติควรจะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอนคือ การกล่าวถึงการยุติการปรึกษา การสรุปผลของการปรึกษา อภิปรายถึงเป้าหมายระยะยาว ทำนายและหาทางป้องกันแก้ไขที่จะไม่ให้ปัญหากลับคืนมาอีกในอนาคต และติดตามผลการปรึกษาอยู่เป็นระยะ ๆ ถึงแม้การปรึกษาจะยุติไปแล้ว (Gladding, 1995)

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า กระบวนการปรึกษาคครอบครัวเป็นวิธีการพัฒนาความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวไปแต่ละขั้น ซึ่งในแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญ และกระบวนการปรึกษาคครอบครัวจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุดหากได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในครอบครัว ระยะเวลาและความถี่ของกระบวนการจะขึ้นอยู่กับสภาพปัญหา เป้าหมายที่ต้องการแก้ไขและความร่วมมือจากครอบครัวที่เข้ารับการปรึกษา ซึ่งสภาพปัญหาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) ครอบครัวบำบัดในช่วงวิกฤตการณ์ชีวิต 2) ครอบครัวบำบัดระยะสั้น 3) ครอบครัวบำบัดระยะยาว และกระบวนการปรึกษาคครอบครัวประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) ระยะเวลาสร้างสัมพันธภาพและวางแผนการปรึกษา 2) ระยะเวลากระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3) ระยะเวลายุติการปรึกษา แม้ว่ากระบวนการปรึกษาคครอบครัวจะสิ้นสุดลงแล้ว แต่ผู้ให้การปรึกษาคครอบครัวจะต้องติดตามผลของการปรึกษาเป็นระยะ

การให้การปรึกษาคครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการให้การปรึกษาคครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ ดังนี้

ความเป็นมาของการปรึกษาคครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

การปรึกษาคทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ (Strategic theory) เริ่มต้นมาจากการทำงานของคณะวิจัยของ Palo Alto ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1952-1962 โดยทำการวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารภายในครอบครัว และเป็นต้นแบบแนวคิดให้กับ Gregory Bateson, Don Jackson, Jay Haley, Milton Erickson, John Weakland, Paul Watzlawick, Cole Madanes และ Lynn Hoffman (พีชญนภา กุลนภาค, 2559)

บุคคลที่มีบทบาทสำคัญและเป็นผู้นำในการปรึกษาคครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ คือ Jay Haley และ Cole Madanes ภรรยาของเขา Haley จบปริญญาทางด้านศิลปะและการสื่อสาร เริ่มต้นงานครอบครัวบำบัดครั้งแรกขณะที่เขาทำงานกับ Gregory Bateson ในโครงการวิจัยโรคจิตเภท ซึ่งทำให้ Haley ได้รับอิทธิพลจาก Bateson ในเรื่องของการกระทบถึงกันและกันแบบย้อนกลับไปมา ตามข้อมูลย้อนกลับที่ได้รับ (Cybernetics) ในเรื่องของระบบ (Systems) และในเรื่อง

ของการติดต่อสื่อสาร (Communication) นอกจากนี้ Haley ยังได้รับอิทธิพลจาก Erickson ในเรื่องของการสะกดจิต (Hypnosis) และการบำบัดโดยเทคนิคชี้แนะ หรือเทคนิคการทำในทางตรงกันข้ามกับสิ่งที่ควรจะเป็น (Paradoxical directives in therapy) นอกจากนี้ Haley ได้ศึกษาแนวคิดบางประการจากทฤษฎีการสื่อสาร (Communication theory)

จากการร่วมงานกับสถาบันวิจัยทางจิต (Mental research institute: MRI) ที่เมืองพาโลอัลโต รัฐแคลิฟอร์เนีย ซึ่งผู้วางรากฐานสถาบันแห่งนี้คือ Don Jackson ที่สถาบัน MRI แห่งนี้ Haley ได้ศึกษารูปแบบการบำบัดครอบครัวโดยเน้นการจัดการกับวิธีการแก้ปัญหา เขาพบว่าสาเหตุของปัญหาในครอบครัวส่วนใหญ่เกิดจากกระบวนการสื่อสารที่ผิดพลาด และถ้าเกิดกระบวนการสื่อสารที่ผิดพลาดซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่อง จะส่งผลถึงบรรยากาศภายในครอบครัว

จากสถาบันวิจัยทางจิต (MRI) Haley ได้ย้ายมาทำงานในตำแหน่งผู้อำนวยการของโครงการครอบครัววิจัยบำบัดที่คลินิกการแนะแนวเด็กแห่งฟิลาเดเฟีย (Philadelphia child guidance clinic) ที่นี้เขาได้ทำงานร่วมกับ Minuchin และคณะขณะที่อยู่ที่นี้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน ปี ค.ศ. 1989 Haley ได้เขียนหนังสือที่มีชื่อเสียงมาก 2 เล่ม คือ Problem-solving therapy และ Leaving home หนังสือทั้งสองเล่มเน้นให้เห็นทัศนะของ Haley เกี่ยวกับการปรึกษารอบครอบครัวแบบกลยุทธ์ (Strategic family therapy) ปัจจุบัน Haley ให้เวลาส่วนใหญ่กับสถาบันเฮลีย์-มาดานเนส (Haley-madanes institute) ซึ่งเป็นศูนย์ฝึกอบรมด้านครอบครัวบำบัดที่สำคัญแห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกา

แนวคิดการให้การปรึกษารอบครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

Goldenberg and Goldenberg (2013) ได้นำเสนอรูปแบบการปรึกษารอบครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ไว้ 4 มุมมองได้แก่ 1) แนวคิดของสถาบันวิจัยสุขภาพจิต (The mental research institute: MRI) 2) แนวคิดการให้การปรึกษาระยะสั้นแบบ MRI (MRI brief family therapy) 3) การบำบัดเชิงกลยุทธ์ (Strategic therapy) ของ Haley และ Madanes 4) การปรึกษากลยุทธ์แบบมิลาน (The milan systemic model) ดังนี้

1. แนวคิดของสถาบันวิจัยสุขภาพจิต (The mental research institute: MRI)

การให้การปรึกษาตามแนวคิดของ MRI เริ่มต้นในปี ค.ศ. 1959 โดยการวิจัยของ Don Jackson กับการทำงานร่วมกับนักสังคมสงเคราะห์ของ Virginia Satir และจิตแพทย์ชื่อ Jules Riskin ซึ่งสถาบันวิจัยตั้งอยู่ที่ Palo Alto ทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดของ MRI จะให้ความสำคัญกับภาษาที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งผู้ให้การปรึกษาตามแนวคิดนี้จะต้องเข้าใจธรรมชาติของการสื่อสารของมนุษย์ ซึ่งมี 3 ลักษณะ (ศุภวรรณ คณทิกุล, 2557) คือ

ลักษณะที่ 1 Semantics เป็นการสื่อสารที่มีความหมายชัดเจนทั้งในสิ่งที่ส่งสารและสิ่งที่รับสารที่รับรู้ได้ ผู้ที่สื่อสารและผู้รับสารเข้าใจตรงกันกับความหมายของการสื่อสาร

ลักษณะที่ 2 Syntax เป็นรูปแบบหรือลักษณะท่าทาง กิริยาที่มีความหมายหรือเรียกว่า อวัจนภาษา

ลักษณะที่ 3 Pragmatic ผลของพฤติกรรมจากการสื่อสารธรรมชาติการสื่อสารของมนุษย์ สรุปลสาระสำคัญได้ดังนี้ คือ

1. พฤติกรรมเป็นการสื่อสาร
2. การสื่อสารสามารถเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันในหลายระดับทุกการสื่อสารนั้นจะมีการสื่อสารสองระดับ คือ ระดับแรกเป็นเนื้อหา และระดับต่อมาเป็นการสื่อสาร (Meta communication) คือ การสื่อสารเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อข้อความที่สื่อออกไปตอนต้นขัดแย้งกับสีหน้าหรือน้ำเสียงที่ใช้ในการสื่อสาร
3. การสื่อสารประกอบด้วยคุณลักษณะทางเนื้อหาที่เป็นการบอกเล่า และสัมพันธ์ภาพ (คำสั่ง) ซึ่งระบุความสัมพันธ์ระหว่างผู้สื่อสารด้วย สัมพันธภาพถูกนิยามโดยข้อความที่เป็นคำสั่ง
4. ความสัมพันธ์อธิบายได้ด้วยความสมดุล (Symmetrical) หรือการเติมเต็มให้สมบูรณ์ (Complementary) ถ้าความสัมพันธ์มีพื้นฐานจากความเท่าเทียมจะเป็นความสัมพันธ์ที่มีความสมดุล ถ้าความสัมพันธ์มีบริบทของพฤติกรรมเป็นไปในทางแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันจะเป็นความสัมพันธ์ที่เติมเต็ม การเติมเต็มนี้มีพื้นฐานจากความไม่เท่าเทียมและความแตกต่างกันอย่างมาก
5. ความสัมพันธ์ที่มีความสมดุลมีความเสี่ยงที่จะกลายเป็นการแข่งขัน การกระทำของแต่ละคนจะมีอิทธิพลต่ออีกฝ่ายและก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่ออีกฝ่ายขึ้น ซึ่งเรียกว่า Symmetrical escalation ความไม่ลงรอยกันนี้อาจพัฒนากลายเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากและอาจกลายเป็นการโต้เถียงที่ไม่สิ้นสุด
6. การสื่อสารแบบการเติมเต็มให้สมบูรณ์จะมีฝ่ายที่เด่นและด้อยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลจะให้ความสำคัญที่แตกต่างกัน ซึ่งเกิดจากการที่บุคคลเข้าไปร่วมกับ
7. เหตุการณ์ในแบบที่แตกต่างกัน การให้ความสำคัญในเหตุการณ์ที่แตกต่างกันนั้นเป็นการจัดระบบพฤติกรรม ตามเหตุและผล และมุมมองของแต่ละบุคคล
8. ปัญหาจะพัฒนาไปและดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ ภายใต้รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ที่ซ้ำ ๆ วนไปวนมา (Recursive feedback loops)

แนวคิดที่สำคัญของ MRI คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบผิวเผิน และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมระดับโครงสร้าง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบผิวเผินนั้นเป็นการเปลี่ยนพฤติกรรม

โดยเริ่มจากสิ่งง่าย ๆ แต่การเปลี่ยนแปลงนี้จะไม่คงทน ส่วนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมระดับโครงสร้าง เป็นการค่อย ๆ เปลี่ยนระบบพฤติกรรมเพื่อให้ปัญหาค่อย ๆ หายไปอย่างถาวร

2. แนวคิดการให้การปรึกษาระยะสั้นแบบ MRI (MRI brief family therapy)

แนวคิดพื้นฐานคือ ปัญหาส่วนใหญ่ของมนุษย์นั้น เกิดจากการที่ไม่สามารถจัดการกับปัญหาในชีวิตได้ การให้การปรึกษาระยะสั้นแบบ MRI จึงพยายามแก้ไขปัญหามากกว่าการหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาในอดีต เน้นการปฏิบัติ มีกระบวนการเป็นขั้นเป็นตอน

การให้การปรึกษาระยะสั้นแบบ MRI เป็นผลมาจากการพยายามแก้ไขปัญหามาเบื้องต้นแล้วแต่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ ผู้ให้การปรึกษาจะพยายามค้นหาความถี่ของการสื่อสารที่ทำให้ปัญหานั้นยังอยู่ แล้วจึงเข้าสู่กระบวนการเพื่อให้ผู้รับการปรึกษาปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การให้การปรึกษาจะยุติเมื่อปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้รับการแก้ไขให้หมดไปหรือลดลง การให้การปรึกษาระยะสั้นนี้จะมี การให้การปรึกษาไม่เกิน 10 ครั้ง ซึ่งเวลาที่จำกัดนี้จะทำให้ผู้รับการปรึกษาสามารถระบุปัญหาในปัจจุบันที่เฉพาะเจาะจงได้ ผู้ให้การปรึกษาจะเข้าใจได้ว่าปัญหาเกิดขึ้นได้อย่างไร มีผลกระทบต่อผู้รับการปรึกษาอย่างไรบ้าง และเพราะอะไรผู้รับการปรึกษาจึงมาขอความช่วยเหลือ

การแก้ไขปัญหาก็ไร้ประสิทธิภาพในการจัดการปัญหาซึ่งจะทำให้กลายเป็นปัญหาใหญ่ขึ้น มี 3 ประเภท คือ มีปัญหาที่สำคัญเกิดขึ้นแล้วไม่จัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น มีการกระทำที่ไม่จำเป็นต้องทำและการกระทำที่ก่อให้เกิดปัญหาแล้วแก้ไขปัญหานั้นไม่ตรงกับปัญหา

3. การบำบัดเชิงกลยุทธ์ (Strategic therapy) ของ Haley และ Madanes

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2557) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการให้การปรึกษาครอบครัวแบบกลยุทธ์ (Strategic family therapy) มีพื้นฐานมาจากแนวคิดของมิลตัน อิริคสัน (Milton Erickson) แพทย์ศาสตร์บัณฑิต ซึ่งเป็นผู้ที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการให้การปรึกษาครอบครัวแบบกลยุทธ์ สำหรับการให้การปรึกษาครอบครัวของอิริคสันนั้น ผู้ให้การปรึกษาจะต้องเป็นคนคล่องตัว วางแผนในการให้การปรึกษาอย่างรอบคอบ เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์ โดยเขาจะพยายามค้นหาศักยภาพของผู้รับการปรึกษาเพื่อให้ผู้รับการปรึกษานำศักยภาพนั้น ๆ มาใช้ โดยมุ่งเน้นการให้คำแนะนำ ชี้แนวทาง (Directive) และใช้เวลาน้อย ๆ ในการให้การปรึกษา

ศิริรัตน์ คุปติวุฒิ (2545) ได้ให้แนวคิดของการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ไว้ดังนี้

1. ครอบครัวเป็นระบบที่มีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ วางไว้ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้บริหารจัดการระบบครอบครัวอยู่ (Families are rule-governed systems)

2. ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทำหน้าที่อย่างหนึ่งในระบบครอบครัว (Presenting problem serves a function in the family)

3. อาการป่วยถูกทำให้คงอยู่ในระบบครอบครัว ในขณะที่เดียวกันอาการป่วยก็ช่วยให้ระบบครอบครัวคงอยู่ต่อไปได้ (Symptoms are system maintained and system maintaining)

4. วงจรปฏิสัมพันธ์เชิงทำลายที่ยังดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ (Destructive on going cycles of interaction) ทำให้ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่พื้นฐานได้สำเร็จ

5. ให้ความสำคัญกับระยะต่าง ๆ ของการเจริญเติบโต (Developmental stages) ในวงจรชีวิตครอบครัว (Family life cycle)

6. เน้นที่ปัจจุบันและการเปลี่ยนพฤติกรรมหรือหน้าที่การทำงานในระบบครอบครัว (Change in behavior or functioning) มากกว่าเน้นที่การรู้สาเหตุของปัญหา

กรณีการ์ นลราชสุวจน์ (2551) กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ ไว้ว่า การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ เป็นการปรึกษาที่มุ่งเน้นการนิยามของปัญหาครอบครัวให้ชัดเจน เน้นความกระชับตรงประเด็นในการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏอยู่ ณ ปัจจุบัน ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน

อุดมศักดิ์ มหาวิวัฒน์ (2547) ได้ให้แนวคิดการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ว่าเป็นการให้การปรึกษาครอบครัวที่ให้ความสำคัญกับรูปแบบปฏิสัมพันธ์ การทำหน้าที่ และบทบาทของสมาชิกในครอบครัว ผู้ให้การปรึกษาครอบครัวต้องเป็นผู้ชี้แนะให้ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การสื่อสาร และมองปัญหาในมุมใหม่ ๆ

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2557) กล่าวถึงแนวคิดของการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ ไว้ดังนี้

1. เน้นการนิยามปัญหาของครอบครัวให้ชัดเจน ให้มีลักษณะกระชับ ตรงประเด็นกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

2. เน้นแนวปฏิบัติเพื่อให้ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งได้มาจากการชี้แนะแนวทางของผู้ให้การปรึกษา

3. ให้ความสำคัญกับแบบแผน หรือรูปแบบการสื่อสารของครอบครัวที่เป็นปัจจุบันว่ามีความสำคัญกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ระหว่างสมาชิกในครอบครัว

4. ให้ความสำคัญกับการสื่อสาร โดยเชื่อว่าการสื่อสารจะบอกธรรมชาติของสัมพันธ์ภาพในครอบครัว และเชื่อว่าปัญหาในครอบครัวเกิดจากการนิยามบริบทของความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ไม่ตรงกัน

สรุปได้ว่า การให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีแนวคิดในการศึกษาที่เน้นไปที่กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การมองปัญหาในมุมมองใหม่ และรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว ให้ความสำคัญกับการระบุปัญหาที่ชัดเจน ตรงประเด็น มุ่งไปที่ปัญหาที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน

4. การปรึกษากลยุทธ์แบบมิลาน (The milan systemic model)

การปรึกษากลยุทธ์แบบมิลาน ได้รับอิทธิพลแนวคิดมาจาก 3แนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้นักบำบัด 4 คน ได้แก่ Mara Selvini-Palazzoli นักจิตวิเคราะห์เด็กชาวอิตาลี และทีมนักจิตวิเคราะห์ซึ่งประกอบด้วย Luigi Boscolo, Gianfranco Cecclin และ Guiliana Prata ได้รวมกลุ่มกันพัฒนาโมเดลกลุ่มมิลาน ซึ่งได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมากกว่า 30 ปี โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม ความสัมพันธ์ การรับรู้ การทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของสมาชิกในครอบครัว มุ่งเน้นการให้ข้อมูลข่าวสารทางอ้อมกับครอบครัวเพื่อกระตุ้นให้ครอบครัวสามารถเลือกข้อมูลมาพัฒนาครอบครัวตนเอง ส่งผลให้ครอบครัวผ่านพ้นอุปสรรคหรือปัญหาต่าง ๆ มีการติดต่อสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีขึ้น

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2557) ได้กล่าวถึงแนวคิดสำคัญของการปรึกษารอบครัวระบบมิลาน ไว้ดังนี้

1. การมองปัญหาอย่างเป็นระบบ
2. การวางกลยุทธ์เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว
3. การให้การศึกษานบนพื้นฐานของความเป็นกลาง

จากแนวคิดการปรึกษาทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ทั้งสี่แนวคิดผู้วิจัยใช้การให้การปรึกษาทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดของ Haley-Madanes เนื่องจากแนวคิดนี้มุ่งเน้นไปที่วิธีการในการแก้ปัญหาที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน ให้ความสำคัญกับรูปแบบการสื่อสารและสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว ช่วยให้ผู้สมาชิกในครอบครัวเกิดมุมมองใหม่ในการมองปัญหา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการสื่อสาร ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น มีความเข้าใจกัน มีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันมากขึ้น อีกทั้งการปรึกษาทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดของ Haley-Madanes เป็นการให้การปรึกษาระยะสั้น ซึ่งเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาซึ่งค่อนข้างมีเวลาว่างที่จำกัด

เป้าหมายการให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

ศิริรัตน์ คุปต์วิฤติ (2545) กล่าวถึงเป้าหมายการปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ไว้ดังนี้

1. เปลี่ยนแปลงปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (Changing the presenting problem)
2. เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ที่ไม่ดี (Alter the relational dynamics associated with the behavior) ซึ่งเชื่อมโยงกับพฤติกรรมที่แสดงออก

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2557) กล่าวถึงเป้าหมายของการปรึกษาคอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ ดังนี้

1. เพื่อแก้ไขปัญหาที่ครอบครัวนำเสนอ และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบัน โดยมุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หากมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแล้ว ความรู้สึกต่าง ๆ จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

2. การช่วยให้ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นความรับผิดชอบของผู้ให้การศึกษาในการวางแผนการแก้ปัญหา นั้น ๆ โดยคำนึงถึงบริบททางสังคมของผู้รับการศึกษา

3. การจะช่วยให้ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงได้นั้น ต้องจัดการกับวงจรชีวิตของครอบครัวและวงจรชีวิตของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว สร้างทางเลือกให้ครอบครัวได้เลือกปฏิบัติ แทนการใช้วิธีซ้ำ ๆ เดิม ๆ ซึ่งไม่ได้ผลในการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน

4. การให้ความช่วยเหลือจะให้ความสนใจกับปัญหาที่ครอบครัวนำเสนอ การให้การศึกษาไม่จำเป็นต้องพบทั้งครอบครัว อาจจะพบสมาชิกครอบครัวเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มย่อย ๆ ก็ได้ เพื่อจะใช้เทคนิคกระบวนการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด

5. เพื่อสร้างเสริมปฏิสัมพันธ์ของครอบครัว รูปแบบการสื่อสาร ลรูปแบบพฤติกรรมของการใช้อำนาจและการควบคุม

กรณีการ์ นลราชสุวจน์ (2551) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการปรึกษาคอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ว่า เป้าหมายของการปรึกษาคอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์เป็นการจัดโครงสร้างในระบบครอบครัวใหม่ โดยมุ่งให้ความช่วยเหลือในด้านการปรับกฎเกณฑ์ในการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันในครอบครัว (Transactional rules) ใหม่ เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนวิธีการที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับกันให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้สามารถจัดการกับปัญหาในปัจจุบันและในอนาคตได้ นอกจากนี้ การช่วยเหลือยังมีเป้าหมายที่จะปรับขอบเขตระหว่างระบบย่อยให้มีความชัดเจนขึ้น

สรุปได้ว่า การปรึกษาคอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ มีเป้าหมายในการปรึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาคอบครัวที่มีในปัจจุบัน เน้นที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การมองปัญหาในมุมมองใหม่ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสาร โดยผู้ให้การปรึกษาคอบครัวเป็นผู้ชี้แนะให้ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลง

กระบวนการการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

Haley เชื่อว่าการให้คำปรึกษาจะประสบความสำเร็จลงด้วยดี ถ้าหากเริ่มต้นด้วยดี Haley กำหนดขั้นตอนของการให้คำปรึกษาไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ (เพ็ญนภา กุลนภาดล, 2559)

1. ขั้นสังคม (Social stage) เป็นขั้นสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ให้คำปรึกษากับครอบครัว ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสมาชิกในครอบครัวรู้สึกสบายใจ และผ่อนคลายมากขึ้น โดยผู้ให้คำปรึกษาจะแนะนำตนเอง และพูดคุยกับสมาชิกครอบครัวแต่ละบุคคล

2. ขั้นปัญหา (Problem stage) เป็นขั้นตอนของการค้นหาว่า เพราะเหตุใดครอบครัว จึงมาแสวงหาความช่วยเหลือ ผู้ให้การปรึกษาขอให้สมาชิกครอบครัวทุกคน ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการรับรู้ปัญหา ในขั้นตอนนี้ผู้ให้การปรึกษาจะตั้งคำถามต่าง ๆ เช่น “อะไรที่เราควรต้องปรับปรุงมากที่สุด” “เพราะเหตุใดคุณถึงมาที่นี่” “เพราะเหตุใดคุณจึงต้องการความช่วยเหลือในตอนนี้” “คุณต้องการเปลี่ยนแปลงอะไรในตอนนี้” เป็นต้น ผู้ให้การปรึกษาจะต้องฟังอย่างระมัดระวัง ในสิ่งที่สมาชิกแต่ละคนให้ความหมายของปัญหาและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพวกเขา ผู้ให้การปรึกษาไม่ควรตีความหรือวิจารณ์ ควรมีการรอคอยให้ความมั่นใจ ไม่ให้มีการขัดจังหวะหรือสอดแทรก เพราะอาจจะทำให้สมาชิกไม่กล้าเปิดเผยและป้องกันตนเองได้

3. ขั้นปฏิสัมพันธ์ของครอบครัว (Family Interaction Stage) สมาชิกครอบครัวพูดคุยกันเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นของครอบครัวต่อหน้าผู้ให้คำปรึกษา โดยผู้ให้การปรึกษาจะสังเกตและใส่ใจต่อสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว รูปแบบพฤติกรรมของการใช้อำนาจ ลำดับขั้นในการปกครอง รูปแบบการสื่อสาร การตอบสนองต่อความขัดแย้งและการรวมกลุ่มย่อย โดยมีเป้าหมายในขั้นนี้ก็คือ เพื่อให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ สำหรับใช้ในการให้คำปรึกษาในขั้นต่อไป

4. ขั้นกำหนดเป้าหมาย (Goal setting stage) ผู้ให้การปรึกษาและครอบครัวจะร่วมกันระบุปัญหาที่เฉพาะเจาะจง รวมถึงผู้ให้การปรึกษาต้องค้นหาว่าสมาชิกในครอบครัวมีความคาดหวังว่าจะเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง หลังจากการให้คำปรึกษายุติลง

5. ขั้นกำหนดงาน (Task setting stage) ผู้ให้การปรึกษาให้คำแนะนำแก่ครอบครัว ซึ่งอาจจะทำให้สมาชิกแสดงบทบาทการแก้ปัญหาของตนเองในการพบกันแต่ละครั้ง ในการนัดหมายครั้งต่อไปจะเป็นการนัดหมายในขั้นนี้ และผู้ให้การปรึกษาต้องระบุให้ชัดเจนเพื่อให้สมาชิกกลับมาพบกันใหม่ ไปจนกระทั่งบรรลุถึงเป้าหมายของครอบครัว

เทคนิคการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

1. การชี้แนะหรือการชี้แนะ (Directives) เทคนิคนี้สำคัญมากกว่าเทคนิคอื่น ๆ การชี้แนะนี้สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การใช้คำพูด การใช้ท่าทาง เป็นต้น ผู้ให้การปรึกษาสามารถชี้แนะ

ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป้าหมายของเทคนิคชั้นนำคือ ช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ร่วมกันวางแผน

การชั้นนำมีหน้าที่พื้นฐานในการให้การปรึกษา 3 ประการ คือ (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2557)

1. สนับสนุนให้สมาชิกครอบครัวได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และให้มีประสบการณ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปตามเป้าหมาย โดยอยู่ภายใต้การชี้แนะของผู้ให้การปรึกษา

2. ผู้ให้การปรึกษาจะชี้แนะได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ให้การปรึกษากับสมาชิกครอบครัวเป็นไปด้วยดี

3. ผู้ให้การปรึกษาจะบันทึกข้อมูลของสมาชิกครอบครัวตามที่ได้ปฏิบัติตามคำชี้แนะของผู้ให้การปรึกษา โดยหวังว่า ข้อมูลนั้นๆ จะเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาของครอบครัว

2. การมองภาพใหม่ (Reframing) เป็นเทคนิคที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนมุมมองเปลี่ยนความคิดของสมาชิกในครอบครัว ในการมองปัญหาในมุมที่แตกต่างไปจากเดิม โดยเปลี่ยนความหมายของสถานการณ์หรือพฤติกรรมให้เป็นไปในทางบวก การมองภาพใหม่จะทำให้สมาชิกมองปัญหาที่เกิดขึ้นในมุมที่ต่างไปจากเดิม ซึ่งช่วยให้ครอบครัวเกิดการปรับความเข้าใจกัน และสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน

3. การกระทำในสิ่งตรงกันข้าม (Paradoxical intervention) คือ กระบวนการช่วยเหลือโดยผู้ให้การปรึกษา ให้บุคคลหรือครอบครัวกระทำ หรือปฏิบัติในสิ่งที่ต้องการให้บุคคลหรือครอบครัวเกิดต่อต้านและไม่ทำตาม โดยผู้ให้การปรึกษาอาจจะขอให้ผู้รับคำปรึกษากระทำพฤติกรรมที่เป็นปัญหานั้นให้เกินความเป็นจริง เช่น การให้แม่ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับลูกชายมากเกินไป สังเกตพิจารณาการกระทำทุกอย่างของลูกอย่างใกล้ชิดและเพิ่มกิจกรรมร่วมที่ใกล้ชิดติดพันกันตลอดทุกวัน ทุกเวลา หรือ หากผู้รับการปรึกษาบ่นว่าตนเองนอนไม่หลับ ก็จะได้รับ การชี้แนะว่าไม่ให้นอนตลอดทั้งคืน เทคนิคนี้จะทำให้ผู้รับการปรึกษาดกอยู่ในภาวะที่จะต้องคิดว่า จะทำตามที่คุณให้คำปรึกษาบอกหรือไม่ ผลของการต่อต้านนี้ คือ บุคคลหรือครอบครัวจะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขึ้น อันเป็นเป้าหมายของการให้การปรึกษา (เพ็ญญา กุลนภาดล, 2559)

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการให้การปรึกษาในการใช้เทคนิคในการให้การปรึกษาทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

เทคนิค	วิธีการ
การสร้างกรอบใหม่ (Reframing)	“ที่เขาตรวจสอบคุณอยู่ตลอดเวลาตลอดทั้งวันนั้น ไม่ได้หมายถึงเขาหึงคุณ แต่หมายถึงเขาคิดถึงคุณอยู่ตลอดเวลา”
การสร้างภาพใหม่ (Relabeling)	“ภรรยาของคุณช่วยคุณได้มากโดยเตือนความจำคุณเกี่ยวกับงานที่ยังทำไม่เสร็จในบ้าน นั่นเป็นเพราะว่า เธอต้องการทำให้บ้านน่าอยู่สำหรับคุณ”
การกำหนดอาการ (Prescribing the symptom)	“ฝึกการทะเลาะกันตั้งแต่คุณตื่นนอน”
การยับยั้ง (Restraining)	“ไม่ต้องทำอะไรทั้งนั้นเกี่ยวกับปัญหาในสัปดาห์นี้เพื่อที่ว่าเราจะได้สามารถเห็นว่าปัญหานั้นเป็นอย่างไร”
เสนอการกำหนด (Offering prescriptions)	“จดทุกอย่างที่อาจจะทำให้คุณกังวลระหว่างวัน และจัดประเภทแบ่งออกเป็นชั่วโมงในทุกคืนให้ดูอย่างละเอียดและกังวลให้เหมาะกับเรื่อง”
เสนอการบรรยาย (Offering descriptions)	“คุณทั้งสองคนในฐานะที่เป็นคู่สมรสถูกให้คุณเล็งการเผชิญหน้าในเรื่องความแตกต่างระหว่างคุณสองคน ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่จะเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ในตอนนี้”
การทำนายสภาพที่เกิดซ้ำ (Predicting a relapse)	“คุณทั้งสองคนไปด้วยกันได้ดีในอาทิตย์นี้ แต่คุณอาจจะมีเรื่องทะเลาะกันในไม่ช้านี้”
การทำให้ความสิ้นหวังชัดเจนยิ่งขึ้น (Declaring hopelessness)	“คุณอาจถูก ไม่มีอะไรที่คุณสามารถทำได้เป็นอันตรายต่อคุณในการให้คุณทำการบำบัดต่อไป”

ที่มา: Goldenberg and Goldenberg (2013 อ้างถึงใน เพ็ญญา กุลนภาดล, 2559)

4. การแสร้งทำ (Pretend techniques) เป็นรูปแบบหนึ่งของเทคนิค “การกระทำในสิ่งตรงกันข้าม” เทคนิคการแสร้งทำนี้เป็นวิธีการที่มีพื้นฐานมาจาก “การเล่น” (Play) และการจินตนาการ (Fantasy) เป็นเทคนิคที่นุ่มนวลกว่าเทคนิคการกระทำในสิ่งที่ตรงข้าม ซึ่งผู้ให้การปรึกษาจะใช้อารมณ์ขัน ใช้การสร้างภาพในความคิด หรือการจินตนาการ และการเล่นหยอกเย้า โดยจะแนะนำให้ผู้รับบริการ เช่น “ลูก” ที่มีอาการอย่างใดอย่างหนึ่งให้ “แสร้งทำ” หรือ “แกล้งทำ” อาการนั้น เช่น แสดงอาการปวดท้องบ่อย ๆ หรือการปวดศีรษะบ่อย ๆ หรือปัสสาวะรดที่นอนเป็นประจำ ฯลฯ ซึ่งเป็นอาการที่ “ลูก” แสดงออกเพื่อเรียกร้องความสนใจหรือต้องการการเอาใจใส่อีกฝ่ายหนึ่ง เช่น “พ่อ” “แม่” ขณะเดียวกัน ผู้ให้การปรึกษาจะแนะนำให้อีกฝ่ายหนึ่ง (เช่น พ่อ แม่) แสร้งทำเช่นกัน โดยแสร้งทำว่า “พ่อ แม่รับรู้ว่า ลูกเป็นอะไร” และพ่อแม่ก็แกล้งเฉย ๆ ไม่เป็นทุกข์ เป็นร้อน ซึ่งในที่สุด ลูกจะรับรู้ว่าการที่ตนแสร้งทำนั้น เป็นสิ่งที่ตนเองจงใจทำไม่ใช่อาการที่เป็นจริง ไม่สามารถที่จะให้พ่อแม่หันมาใส่ใจตามที่ตนต้องการได้ จึงล้มเลิกการแสดงอาการนั้น ๆ ด้วยความเต็มใจ อย่างไรก็ตาม การแสร้งทำบางอย่างก็ใช้ได้ผล สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ที่แสร้งทำนั้นได้ และส่งผลให้สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวนั้น ๆ ดีขึ้น (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2557)

บทบาทการให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

กรณีการ์ นลราชสุวจน์ (2551) กล่าวถึง บทบาทการให้การปรึกษารอบครัวไว้ว่า ผู้ให้การปรึกษาจะมีบทบาทคล้ายผู้กำกับการแสดง มีความคล่องแคล่ว ว่องไว มีส่วนร่วมกับครอบครัว มีความสามารถในการสังเกต มีความเชี่ยวชาญในการเลือกใช้เทคนิคให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัว ในครั้งแรกผู้ให้การปรึกษาอาจเริ่มต้นด้วยบทบาทผู้นำ ต่อมาอาจเปลี่ยนเป็นผู้สังเกตการณ์ และอาจกลับสู่บทบาทผู้กำกับเพื่อให้ครอบครัวได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตน รู้จักการสื่อสารอย่างเหมาะสมเพื่อขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2557) กล่าวถึงบทบาทการให้การปรึกษารอบครัวไว้ว่า ผู้ให้การปรึกษา มีบทบาทเป็นที่ปรึกษาเป็นผู้เชี่ยวชาญ มีบทบาทที่สำคัญ คือการชี้แนะ และมีความสามารถในการให้การปรึกษา ดังนั้นผู้ให้การปรึกษาต้องมีความคล่องแคล่ว มีความยืดหยุ่น มีหน้าที่ในการวางแผนกลยุทธ์ โดยใช้วิธีใหม่ ๆ ที่หลากหลายและสร้างสรรค์เพื่อแก้ปัญหาที่ครอบครัวนำเสนอ และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันให้เป็นไปอย่างตรงประเด็น เฉพาะเจาะจง และรวดเร็ว และผลที่ตามมาที่ครอบครัวสามารถแก้ปัญหาได้ ก็จะช่วยให้ครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น มีรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ลดการใช้อำนาจ และการควบคุม และมีสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวที่ดียิ่งขึ้น

ศิริรัตน์ คุปติวุฒิ (2545) กล่าวถึง บทบาทของผู้ให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ว่าประกอบด้วย การเป็นผู้ชี้แนะ (Directive) รู้จักยุทธวิธีหรือวิธีการต่าง ๆ มาจัดการ (Tactical) สร้างความสัมพันธ์ที่อบอุ่นและเป็นมิตร (Warm) มีความสามารถที่จะต่อรองได้ (Able to negotiate) ผู้ให้การปรึกษาต้องวางตัวเป็นกลาง (Neutral)

สรุปได้ว่า บทบาทของผู้ให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ ต้องมีทักษะ การสังเกต มีความคล่องแคล่ว สามารถเลือกเทคนิคและวิธีการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี วางตัวเป็นกลางและสามารถชี้แนะให้ผู้รับการปรึกษาให้ความร่วมมือ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

วัชรพล เปรมกมล (2557) ได้ศึกษาผลของการให้การปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ของสามิภรรยาวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เป็นสามิภรรยาวัยรุ่นตอนปลายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 10 ครอบครัว รวมทั้งสิ้น 20 คน โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนเฉลี่ยความขัดแย้งในครอบครัวสูงสุด 10 ครอบครัว สุ่มเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 5 ครอบครัว รวมทั้งสิ้นกลุ่มละ 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบวัดความขัดแย้งในครอบครัว และโปรแกรมการให้การปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ ผู้วิจัยดำเนินการทดลองการให้การปรึกษา จำนวน 8 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที โดยใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลองแบบสองตัวประกอบแบบวัดซ้ำหนึ่งตัวประกอบ แบ่งการทดลองออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำประเภทหนึ่งตัวแปรระหว่างกลุ่มและหนึ่งตัวแปรภายในกลุ่มและทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีบอนเฟอร์โรนี ผลการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามิและภรรยาวัยรุ่นตอนปลายในกลุ่มทดลองมีการจัดการความขัดแย้งในครอบครัวต่ำกว่ากลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสามิภรรยาวัยรุ่นตอนปลายในกลุ่มทดลองมีการจัดการความขัดแย้งในครอบครัวในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลต่ำกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศุภวรรณ ตันจิกุล (2557) ได้ศึกษาผลการปรึกษากลุ่มทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ต่อการยืนยันคุณค่าในตนเองของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนิสิตชั้นปีที่ 2 จำนวน 16 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน และกลุ่มควบคุม 8 คน กลุ่มทดลองได้รับการปรึกษากลุ่มทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ จำนวน 6 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที พบว่า นิสิตกลุ่มทดลอง มีคะแนนการยืนยันคุณค่าในตนเองสูงกว่านิสิตกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนิตกลุ่มทดลองมีคะแนนการขึ้นยืนคุณค่าในตนเองในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Horigian, Feaster, Brincks, Robbins, Perez and Szapocznik (2015) ได้ศึกษาผลของการใช้การบำบัดครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ต่อ ผู้ปกครองที่ใช้สารเสพติด และ สัมพันธภาพระหว่างผู้ปกครองและวัยรุ่นที่ใช้สารเสพติด พบว่า การบำบัดครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีประสิทธิภาพในการลดการใช้แอลกอฮอล์ในผู้ปกครองและลดการใช้สารเสพติดในวัยรุ่น การบำบัดครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ยังอาจลดการใช้แอลกอฮอล์ในผู้ปกครองโดยวิธีการปรับปรุงหน้าที่ของครอบครัว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) ชนิด 2 กลุ่ม มีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยทำการวัดก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล หลังการสิ้นสุดโปรแกรม 2 สัปดาห์ เพื่อศึกษาผลการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ ต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น โดยผู้วิจัยดำเนินการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย
4. การดำเนินการทดลอง
5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้
 - 1.1 แม่เลี้ยงเดี่ยวที่แยกทางกับสามี 0-3 ปี
 - 1.2 บุตร ที่มีอายุ 13-15 ปี
 - 1.3 อาศัยอยู่ด้วยกันเพียงลำพัง 2 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่มีคุณสมบัติตามข้อ 1 และมีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้
 - 2.1 ผู้วิจัยให้กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นทำแบบวัดสัมพันธภาพที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นหา ค่าความสอดคล้องของแบบวัดทั้งสองฉบับ และเลือกกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่มีคะแนน ความสอดคล้องกัน
 - 2.2 นำคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบวัด มาจัดเรียงคะแนนจากมากไปน้อยและ คัดเลือกกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดขึ้นไป จำนวน 20 คู่ เป็นกลุ่มทดลอง 10 คู่ กลุ่มควบคุม 10 คู่ โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนตั้งแต่ 120-170 คะแนน
 - 2.3 สอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นเพื่อใช้ในการวัดสัมพันธภาพ โดยแบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบ จากกรอบแนวคิดของ McMaster (Epstein et al., 1982) และ จิราพร ชมพิกุล และคณะ (2552) ได้แก่

- 1.1 ด้านการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมร่วมกัน
- 1.2 ด้านการสื่อสารระหว่างกัน
- 1.3 ด้านการแสดงออกถึงความผูกพันอันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว
- 1.4 ด้านการแก้ปัญหาและความขัดแย้งร่วมกัน
- 1.5 ด้านบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว

2. โปรแกรมการปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ ตามแนวคิดของ Haley และ Madanes โดยโปรแกรมมีจำนวน 12 ครั้ง ครั้งละ 45-60 นาที

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตร เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยพัฒนาโดยอาศัยแนวคิดจาก McMaster (Epstein et al., 1982) และ จิราพร ชมพิกุลและคณะ (2552) มีลักษณะเป็นการประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ประกอบด้วยข้อความที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตรและทำการศึกษาองค์ประกอบของสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตรของ McMaster (Epstein et al., 1982) และ จิราพร ชมพิกุลและคณะ (2552) เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขั้นตอนการสร้างแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น และเพื่อให้มีความเหมาะสมกับปัญหาของผู้รับการปรึกษาจึงได้ศึกษาสภาพปัญหาของวัยรุ่นที่อาศัยอยู่ในครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและศึกษาสภาพปัญหาของแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีลูกวัยรุ่น จากนั้นกำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย โดยกำหนดนิยามเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบวัด

แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น สร้างขึ้นโดยพัฒนามาจากแนวคิด McMaster (Epstein et al., 1982) และแบบวัดสัมพันธภาพในครอบครัวของ จิราพร ชมพิกุลและคณะ (2552) จากนั้นนำแบบวัดที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบแล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

1.2 นำแบบวัดที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ความสอดคล้องของนิยามศัพท์เฉพาะและทฤษฎีกับข้อคำถามในแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งได้รับการตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ จากนั้นผู้วิจัยทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยค่าความเที่ยงตรงที่ได้คือ 0.4 ถึง 1 ผู้วิจัยได้นำข้อที่ได้คะแนนต่ำกว่า 0.5 ไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

1.3 ผู้วิจัยนำแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ดังภาคผนวก ง ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง

1.4 ผู้วิจัยนำแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปทดลองใช้ (Try out) กับแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 45 คู่

1.5 นำคะแนนจากการทำแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.93 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป

1.6 ผู้วิจัยนำแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ที่ปรับปรุงหลังจากการทดลองใช้ ไปดำเนินการวิจัยต่อไป

แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น มีลักษณะเป็นข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scales) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 51 ข้อ ซึ่งประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ ดังตาราง

ตารางที่ 2 องค์ประกอบของข้อคำถามในแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

องค์ประกอบ	ข้อคำถาม
1. ด้านการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมร่วมกัน	
1.1 ข้อคำถามเชิงบวก	3, 4, 5, 7, 8
1.2 ข้อคำถามเชิงลบ	1, 2, 6
2. ด้านการสื่อสารระหว่างกัน	
2.1 ข้อคำถามเชิงบวก	9, 11, 12, 13, 14, 19
2.2 ข้อคำถามเชิงลบ	10, 15, 16, 17, 18
3. ด้านการแสดงออกถึงความผูกพันอันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว	
3.1 ข้อคำถามเชิงบวก	20, 22, 23, 26, 29, 31
3.2 ข้อคำถามเชิงลบ	21, 24, 25, 27, 28, 30
4. ด้านการแก้ปัญหาและความขัดแย้งร่วมกัน	
4.1 ข้อคำถามเชิงบวก	33, 34, 39
4.2 ข้อคำถามเชิงลบ	32, 35, 36, 37, 38, 40, 41
5. ด้านบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว	
5.1 ข้อคำถามเชิงบวก	42, 43, 44, 47, 50, 51
5.2 ข้อคำถามเชิงลบ	45, 46, 48, 49

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ดังนี้

ข้อความที่เป็นข้อความเชิงบวก			ข้อความที่เป็นข้อความเชิงลบ		
มากที่สุด	ให้	5 คะแนน	มากที่สุด	ให้	1 คะแนน
มาก	ให้	4 คะแนน	มาก	ให้	2 คะแนน
ปานกลาง	ให้	3 คะแนน	ปานกลาง	ให้	3 คะแนน
น้อย	ให้	2 คะแนน	น้อย	ให้	4 คะแนน
น้อยที่สุด	ให้	1 คะแนน	น้อยที่สุด	ให้	5 คะแนน

2. โปรแกรมการศึกษารอบครัวตามทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

ผู้วิจัยสร้างโปรแกรมการศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น และแนวคิดของการศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดจุดมุ่งหมาย และวิธีการสร้างโปรแกรมการศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของผู้รับการปรึกษา

2.2 ผู้วิจัยนำโปรแกรมการศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ระหว่างนิยามศัพท์ จุดมุ่งหมาย วิธีการดำเนินการ และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.3 ผู้วิจัยนำโปรแกรมการศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

2.4 ผู้วิจัยทำการปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมการศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ ทั้ง 12 ครั้ง ประกอบด้วย การปฐมนิเทศและสร้างสัมพันธภาพการรักษาสัมพันธภาพ เรียนรู้สัมพันธภาพแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น การมอมใหม่ในการสื่อสาร การสร้างนิยามใหม่ในสัมพันธภาพแม่-ลูก การเปลี่ยนแปลงสู่การสร้างสัมพันธภาพ การจัดการอารมณ์เพื่อสัมพันธภาพที่ดี การลดความขัดแย้งในสัมพันธภาพ ความรับผิดชอบของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น บทบาทหน้าที่ในครอบครัว การทำนายสภาพที่เกิดซ้ำของสัมพันธภาพ และการยุติการให้การปรึกษาตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยค่าความเที่ยงตรงที่ได้คือ 0.4 ถึง 1 ผู้วิจัยได้นำข้อที่ได้คะแนนต่ำกว่า 0.5 ไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.5 ผู้วิจัยนำโปรแกรมการศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง แล้วจึงนำโปรแกรมการศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ที่ปรับปรุงแล้วไปดำเนินการวิจัยต่อไป

การดำเนินการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) เพื่อศึกษาผลการศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น โดยมีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน ทำการวิจัยโดยใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลอง

แบบสองตัวประกอบแบบวัดซ้ำหนึ่งตัวประกอบ (Two-factor experimental with repeated measures on one factor) โดยปรับจาก Winer, Brown, and Michels (1991, p. 509)

ตารางที่ 3 แบบแผนการทดลอง (Winer, Brown, and Michels, 1991, p. 509)

	Subject	b_1	b_2	b_3
a_1	1	X_{111}	X_{121}	X_{131}
	2	X_{112}	X_{122}	X_{132}
	3	X_{113}	X_{123}	X_{133}
	4	X_{114}	X_{124}	X_{134}
	5	X_{115}	X_{125}	X_{135}
	6	X_{116}	X_{126}	X_{136}
	7	X_{117}	X_{127}	X_{137}
	8	X_{118}	X_{128}	X_{138}
	9	X_{119}	X_{129}	X_{139}
	10	X_{1110}	X_{1210}	X_{1310}
a_2	11	X_{211}	X_{221}	X_{231}
	12	X_{212}	X_{222}	X_{232}
	13	X_{213}	X_{223}	X_{233}
	14	X_{214}	X_{224}	X_{234}
	15	X_{215}	X_{225}	X_{235}
	16	X_{216}	X_{226}	X_{236}
	17	X_{217}	X_{227}	X_{237}
	18	X_{218}	X_{228}	X_{238}
	19	X_{219}	X_{229}	X_{239}
	20	X_{2120}	X_{2220}	X_{2320}

ความหมายของสัญลักษณ์

- a_1 แทน กลุ่มทดลอง
 a_2 แทน กลุ่มควบคุม
 b_1 แทน ระยะก่อนการทดลอง

b_2	แทน	ระยะหลังการทดลอง
b_3	แทน	ระยะติดตามผล
x	แทน	จำนวนครอบครัว

วิธีดำเนินการทดลอง

การทดลองแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

1. ระยะก่อนการทดลอง ผู้วิจัยให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 45 คู่ ทำแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น คัดเลือกแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนน้อยที่สุด โดยเรียงจากผู้ที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระดับน้อยที่สุดขึ้นไป 20 คู่ และทำการสุ่มอย่างง่ายโดยใช้วิธีจับฉลาก แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง จำนวน 10 คู่ กลุ่มควบคุม จำนวน 10 คู่ คะแนนที่ได้จากการวัดครั้งนี้จะเป็นคะแนนของระยะก่อนการทดลอง

2. ระยะทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองการปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์กับกลุ่มทดลอง โดยโปรแกรมแบ่งออกเป็น 12 ครั้ง ครั้งละ 45-60 นาที ดังนี้

ครั้งที่ 1 ปฐมนิเทศและสร้างสัมพันธภาพ

ครั้งที่ 2 รักษาสัมพันธภาพ เรียนรู้สัมพันธภาพแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

ครั้งที่ 3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

ครั้งที่ 4 การมองมุมใหม่ในการสื่อสาร

ครั้งที่ 5 การสร้างนิยามใหม่ในสัมพันธภาพแม่-ลูก

ครั้งที่ 6 การเปลี่ยนแปลงสู่การสร้างสัมพันธภาพ

ครั้งที่ 7 การจัดการอารมณ์เพื่อสัมพันธภาพที่ดี

ครั้งที่ 8 การลดความขัดแย้งในสัมพันธภาพ

ครั้งที่ 9 ความรับผิดชอบของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

ครั้งที่ 10 บทบาทหน้าที่ในครอบครัว

ครั้งที่ 11 ทำนายสภาพที่เกิ่ซ้ำของสัมพันธภาพ

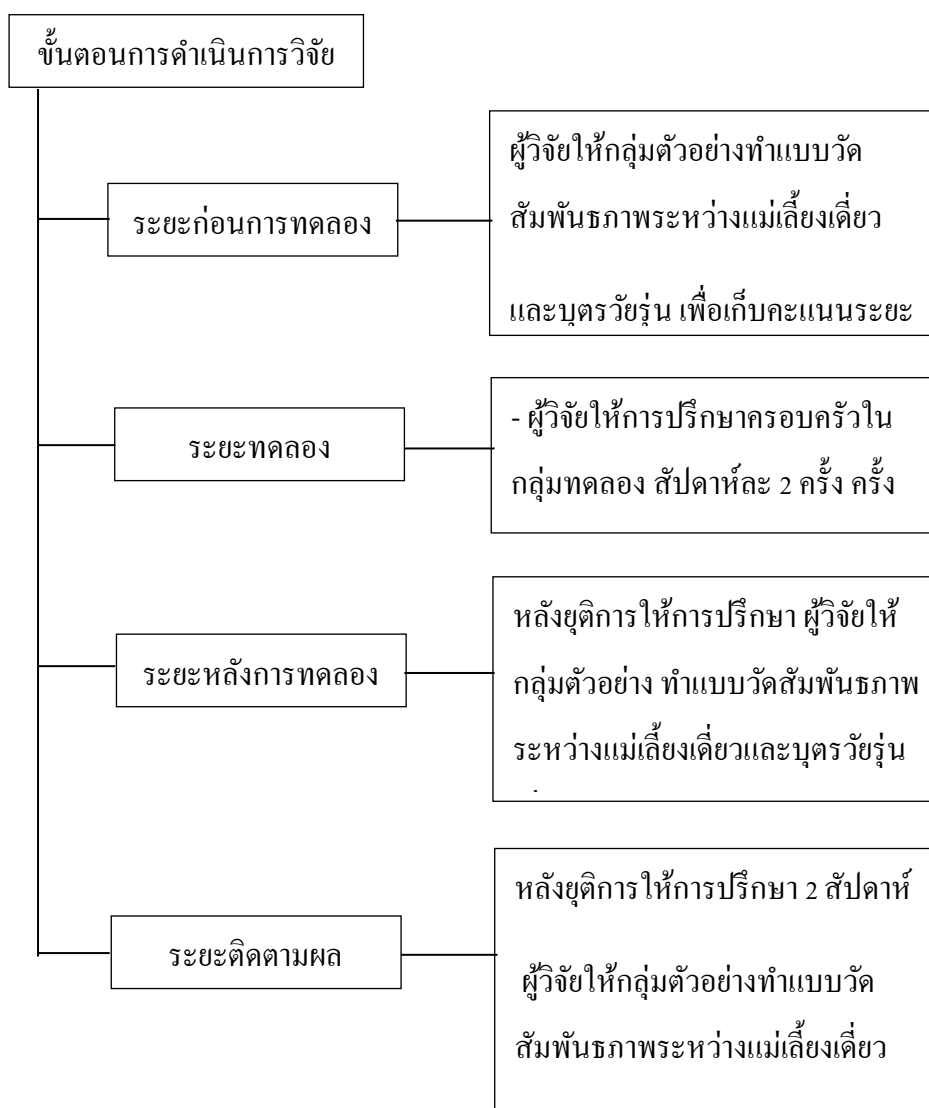
ครั้งที่ 12 ยุติการให้การปรึกษา

รวมระยะเวลาการปรึกษาทั้งสิ้น 8 สัปดาห์ สถานที่ คือ ห้องให้การปรึกษาของโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนกลุ่มควบคุม ไม่ได้รับการปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

3. ระยะเวลาหลังการทดลอง ผู้วิจัยให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น หลังจากการทดลองในครั้งที่ 12 ซึ่งเป็นขั้นยุติการปรึกษา คะแนนจากการทำแบบวัดครั้งนี้จะเก็บผลเป็นคะแนนหลังการทดลอง

4. ระยะติดตามผล หลังการทดลองเสร็จเป็นเวลา 2 สัปดาห์ ผู้วิจัยให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น เพื่อเก็บผลคะแนนเป็นคะแนนในระยะติดตามผล

5. นำข้อมูลที่ได้ในระะยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผลไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดฉะเชิงเทรา ในการเก็บรวบรวมแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

2. ผู้วิจัยนำแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น มาให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น โดยบุตรเป็นนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

3. ตรวจสอบข้อมูลจากแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นทั้งหมด เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง แล้วจึงนำข้อมูลไปดำเนินการวิเคราะห์ผลการทดลองต่อไป

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยคำนึงถึงการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โดยได้นำเค้าโครงวิทยานิพนธ์เสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จากนั้นผู้วิจัยนำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลและเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเสนอต่อผู้อำนวยการของโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อได้รับอนุญาต ผู้วิจัยได้เข้าพบกลุ่มตัวอย่างเป็นรายครอบครัวเพื่อแนะนำตัว อธิบายวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่างทราบ พร้อมทั้งชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างทราบว่าการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้เป็นไปด้วยความสมัครใจ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตัวเอง และให้ลงชื่อในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย และแจ้งให้กลุ่มตัวอย่างทราบว่าหากกลุ่มตัวอย่างต้องการออกจากการวิจัย สามารถกระทำได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างนั้นจะเป็นความลับและในการรวบรวมข้อมูลจะไม่ระบุชื่อของกลุ่มตัวอย่าง โดยข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น ส่วนผลการวิจัยจะนำเสนอในภาพรวม และข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บรักษาไว้ในรูปแบบเอกสารในระบบคอมพิวเตอร์ ข้อมูลที่ตอบเป็นรายบุคคลจะเก็บไว้เป็นความลับ ผู้ที่จะเข้าถึงได้คือผู้วิจัยเพียงคนเดียว และข้อมูลทั้งหมดจะถูกทำลายภายใน 1 ปี เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยจะนำโปรแกรมการปรึกษาไปใช้กับกลุ่มควบคุมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มควบคุม นำไปสู่การช่วยเหลือให้เกิดการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นอย่างเหมาะสม ซึ่งการช่วยเหลือนี้ล้วนขึ้นอยู่กับความสมัครใจของกลุ่มตัวอย่างและจะไม่มีผลกระทบใด ๆ กับกลุ่มตัวอย่างเช่นเดียวกับกลุ่มทดลองดังรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำประเภทหนึ่งตัวแปรระหว่างกลุ่มและหนึ่งตัวแปรภายในกลุ่ม (Repeated-measures analysis of variance: One between-subjects variance and one with in subjects variance) ของฮาวล (Howell, 2007, p. 461) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทดสอบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีของ นิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls procedure)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายของผลการทดลองและการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย
SD	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนนเบี่ยงเบน
MS	แทน	ค่าความแปรปรวน
df	แทน	ระดับชั้นของความเป็นอิสระ
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงค่าเอฟ
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
G	แทน	วิธีการ
I	แทน	ระยะเวลาของการทดลอง
I x G	แทน	ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการและระยะเวลาของการทดลอง
p	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้
n	แทน	จำนวนรอบครีวกลุ่มตัวอย่าง

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลองแบบสองตัวประกอบแบบวัดซ้ำหนึ่งตัวประกอบ (Two-factor experimental with repeated measures on one factor) โดยปรับจาก Winer, Brown, and Michels (1991, p. 509) เพื่อศึกษาผลการปรึกษาครอบครัว ทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ ต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเป็นตารางที่และกราฟตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน ลักษณะทั่วไป และค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล

ตอนที่ 2 การทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติของผลหลัก ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ระหว่างวิธีการทดลองและระยะเวลาของการทดลอง

ตอนที่ 3 การทดสอบผลย่อยผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในกลุ่มทดลองที่ได้รับการรักษาครบถ้วนทุกฤกษ์ และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการรักษา ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน ลักษณะทั่วไป และค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล

ผู้วิจัยได้ทำการแสดงผลของข้อมูลพื้นฐานและลักษณะทั่วไปของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่าง และผู้วิจัยได้ทำการจัดระเบียบข้อมูลคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คู่ (40 คน) โดยเรียงคะแนนเป็นครอบครัวตามระยะทดสอบ 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล จากนั้นทำการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยและคะแนนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ 4-5

ตารางที่ 4 ข้อมูลพื้นฐาน ลักษณะทั่วไป ของแม่เลี้ยงเดี่ยวในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ข้อมูลทั่วไป	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. บทบาท				
1.1 แม่	10	50	10	50
1.2 ลูก				
1.2.1 เพศชาย	3	15	3	15
1.2.2 เพศหญิง	7	35	7	35
2. อาชีพ (ของแม่)				
2.1 พนักงานบริษัท	2	20	1	10
2.2 รับจ้างทั่วไป	5	50	5	50

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2.3 ธุรกิจส่วนตัว	3	30	4	40
3. ระดับการศึกษา (ของลูก)				
3.1 กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	3	30	3	30
3.2 กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	5	50	5	50
3.3 กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	2	20	2	20
4. อายุ				
4.1 อายุของแม่				
4.1.1 อายุ 30 ปี ลงไป	2	20	-	-
4.1.2 อายุ 31-40 ปี	6	60	9	90
4.1.3 อายุ 41 ปี ขึ้นไป	2	20	1	10
4.2 อายุของลูก				
4.2.1 อายุ 13 ปี	6	60	5	50
4.2.2 อายุ 14 ปี	3	30	4	40
4.2.3 อายุ 15 ปี	1	10	1	10

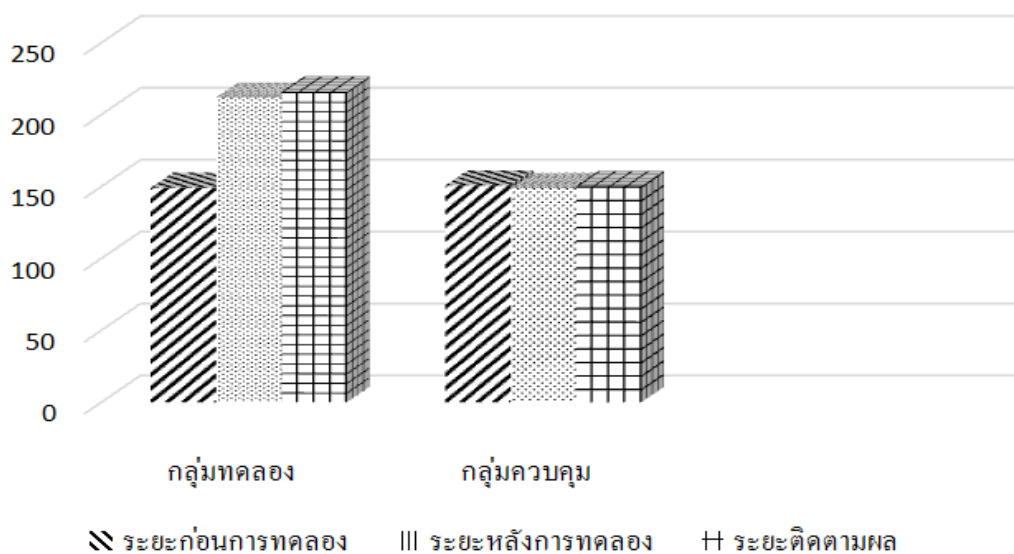
จากตารางที่ 4 แสดงข้อมูลพื้นฐานของแม่เลี้ยงเดี่ยวในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมสรุปได้ว่า ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในด้านอาชีพของมารดา อายุของมารดา เพศของบุตร การศึกษาในปัจจุบันของบุตร และอายุของบุตร มีลักษณะไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 5 ข้อมูลและค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง
และระยะติดตามผล

กรอบครัว ที่	กลุ่มทดลอง			กรอบครัว ที่	กลุ่มควบคุม		
	ระยะ ก่อนทดลอง	ระยะ หลังทดลอง	ระยะ ติดตามผล		ระยะ ก่อนทดลอง	ระยะ หลังทดลอง	ระยะ ติดตามผล
1	146.5	223.5	220.5	1	145.5	144.5	143.5
2	155	213	219	2	155.5	155	157
3	137.5	196.5	204	3	143.5	140.5	143
4	145.5	223	227	4	145	147	145.5
5	120	196	204.5	5	135	132	135.5
6	159.5	208	213	6	160.5	160	162
7	159	219.5	221.5	7	159	153.5	154
8	132.5	197	205.5	8	132	131.5	134.5
9	163	221	220.5	9	162	159.5	162
10	171	220.5	221.5	10	168	164.5	164
รวม	1489.50	2118.00	2157.00	รวม	1506.00	1488.00	1501.00
\bar{X}	148.95	211.80	215.70	\bar{X}	150.60	148.80	150.10
SD	15.60	11.55	8.34	SD	12.12	11.64	11.11

จากตารางที่ 5 พบว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในกลุ่มทดลองที่ได้รับการศึกษา
ครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล เป็น 148.95, 211.80 และ
215.70 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการศึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่าง
แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล
เป็น 150.60, 148.80 และ 150.10 ตามลำดับ

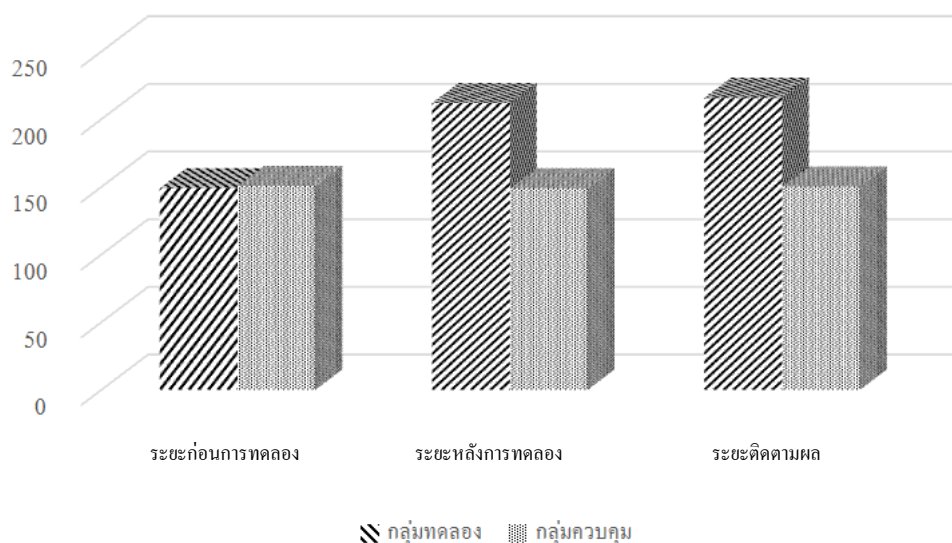
เมื่อนำค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นมาทำเป็นแผนภูมิ
เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล
ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แสดงผลดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แผนภูมิเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

จากภาพที่ 3 พบว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในกลุ่มทดลองที่ได้รับการศึกษาคอบคัรวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะก่อนการทดลองเป็น 148.95 ระยะหลังการทดลองเป็น 211.80 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากค่าเฉลี่ยคะแนนระยะก่อนการทดลองเท่ากับ 62.85 ส่วนระยะติดตามผลค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นเป็น 215.70 ซึ่งค่าเฉลี่ยคะแนนเพิ่มจากระยะก่อนการทดลองเท่ากับ 66.75 และค่าเฉลี่ยคะแนนเพิ่มขึ้นจากระยะหลังการทดลองเท่ากับ 3.90

แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการศึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะก่อนการทดลองเป็น 150.60 ระยะหลังการทดลองเป็น 148.80 ซึ่งลดลงจากค่าเฉลี่ยคะแนนระยะก่อนการทดลองเท่ากับ 1.80 ส่วนระยะติดตามผลค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นเป็น 150.10 ซึ่งค่าเฉลี่ยคะแนนลดลงจากระยะก่อนการทดลองเท่ากับ 0.50 และค่าเฉลี่ยคะแนนเพิ่มขึ้นจากระยะหลังการทดลองเท่ากับ 1.30

ภาพที่ 4 แผนภูมิเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล

จากภาพที่ 4 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ระยะก่อนทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 148.95 กลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 150.60 โดยกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนต่ำกว่ากลุ่มควบคุมเท่ากับ 1.65 ส่วนระยะหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 211.80 กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 148.80 โดยกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมเท่ากับ 63.00 และระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 215.70 กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 150.10 โดยกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมเท่ากับ 65.60

ตอนที่ 2 การทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติของผลหลัก ผลการวิเคราะห์ ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ระหว่างวิธีการทดลองและระยะเวลาของการทดลอง

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง ก่อนดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบการละเมิดข้อตกลงเบื้องต้นของ Mauchly's Test of Sphericity¹ (ภาคผนวก ก) ดังแสดงในตารางที่ 6

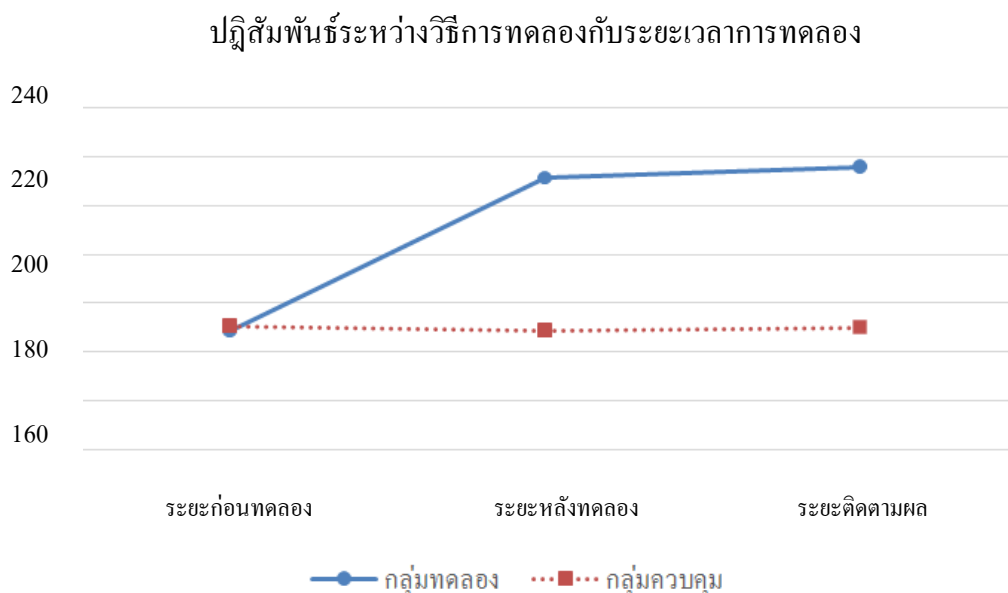
ตารางที่ 6 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและ
บุตรวัยรุ่นระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง

<i>Source of variation</i>	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Between subject	19	33702.74			
Group (G)	1	26860.50	26860.50	70.66*	.000
SS w/in group	18	6842.24	380.13		
Within subject	40	28913.50			
Interval	2	13572.01	11158.87	295.55*	.000
IxG	2	14514.91	11934.12	316.08*	.000
I x SS w/in groups	36	826.58	37.76		
Total	59	62616.24			

* $p < .05$

จากตารางที่ 6 พบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง (IxG) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า วิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง ส่งผลร่วมกันต่อคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น นอกจากนี้ยังพบว่า วิธีการทดลองที่แตกต่างกัน (G) และระยะเวลาการทดลองที่แตกต่างกัน (I) มีผลต่อคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แสดงว่า วิธีการทดลองกับระยะเวลาส่งผลร่วมกันต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น เมื่อมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง ผู้วิจัย จึงนำเสนอรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ โดยการนำเสนอในรูปแบบกราฟ ได้ผลดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองต่อคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

จากภาพที่ 5 พบว่า ในระยะก่อนการทดลอง แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการรักษามีค่าเฉลี่ยคะแนนใกล้เคียงกัน แต่ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงของค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น กล่าวคือ ในระยะหลังการทดลอง แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการรักษา และในระยะติดตามผล แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นสูงกว่ากลุ่มควบคุมเช่นกัน

แสดงให้เห็นว่า วิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองส่งผลร่วมกันต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น จึงทำให้ค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์และกลุ่มที่ไม่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนต่างกัน

ตอนที่ 3 การทดสอบผลย่อยผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในกลุ่มทดลองที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการรักษา ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น การทดสอบผลย่อยของวิธีการทดลองในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล และผลทดสอบย่อยของระยะเวลาในแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์กับกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการรักษา ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลการทดสอบผลย่อยของวิธีการทดลองในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล

	Source of variation	df	SS	MS	F
ระยะก่อน	Between groups	1	13.61	13.61	0.10
ทดลอง	Error	54	7668.83	142.02	
ระยะหลัง	Between groups	1	19845.000	19845.000	139.74*
ทดลอง	Error	54	7668.83	142.02	
ระยะติดตามผล	Between groups	1	21516.8000	21516.8000	151.51*
	Error	54	7668.83	142.02	

ปรับค่า df เป็น 22, $F_{.05}(1, 22) = 4.30$ ด้วยวิธีการของ Welch-Satterwaite (Howell, 2007, p. 459)

* $p < .05$

จากตารางที่ 7 พบว่า ระยะก่อนการทดลอง แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ ในระยะก่อนการทดลอง แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นไม่แตกต่างกัน

ในระยะหลังการทดลอง พบว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในระยะติดตามผล พบว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ในระหว่างระยะเวลาก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล แสดงผลดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ผลการทดสอบย่อยของระยะเวลาในการทดลองของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

Source of variation	df	SS	MS	F	p
Between subjects	9	3230.74			
Interval	2	28069.65	14034.83	321.54*	.00
Error	18	785.68	43.65		
Total	29	32086.08			

$F_{.05} (2,18) = 3.55, *p < .05$

จากตารางที่ 8 แสดงว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่ได้รับการปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ในระยะก่อนทดลอง ระยะหลังทดลอง และระยะติดตามผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนข้างต้นแสดงว่า ต้องมีระยะเวลาการทดสอบอย่างน้อย 1 คู่ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบวิธีการทดสอบรายคู่ของ โดยวิธีของ นิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls procedure) โดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นเป็นรายคู่ ระหว่างระยะหลังการทดลองกับระยะก่อนการทดลอง ระยะติดตามผลกับระยะก่อนการทดลอง และระยะติดตามผลกับระยะหลังการทดลอง แสดงผลดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของนิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls procedure)

\bar{X}	ระยะก่อนการทดลอง	ระยะหลังการทดลอง	ระยะติดตามผล
	148.95	211.8	215.7
148.95	-	62.85*	66.75*
211.8	-	-	3.9
215.7			-
r		2	3
$q_{.95}(r,18)$		2.97	3.61
$q_{.95}(r,18) \sqrt{\frac{MS_{error}}{n}}$		6.204	7.541

* $p < .05$

จากตารางที่ 9 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นของกลุ่มทดลองที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2 คู่ คือ 1) คะแนนเฉลี่ยในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) คะแนนเฉลี่ยในระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่พบความแตกต่าง

แสดงว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และไม่พบความแตกต่างในระยะติดตามผลและระยะหลังการทดลอง

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research design) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่แม่เลี้ยงเดี่ยวที่แยกทางกับสามี 0-3 ปีและบุตรวัยรุ่นที่มีอายุ 13-15 ปีในจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีคะแนนจากแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามแนวคิดของ McMaster (Epstein et al., 1982) และจิราพร ชมพิกุล (2552) ที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดขึ้นไป และสมัครใจเข้าร่วมการทดลอง จำนวน 20 ครอบครัว ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการให้กลุ่มตัวอย่างจับฉลาก 1 และ 2 เพื่อแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม กลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มละ 10 ครอบครัว (20 คน)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตร และโปรแกรมการรักษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล และดำเนินการรักษาเป็นรายครอบครัวตามโปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 12 ครั้ง ดำเนินการรักษารั้งละ 45-60 นาที สัปดาห์ละ 2 ครั้ง รวมระยะเวลาให้การรักษาทั้งสิ้น 8สัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้เข้ารับการรักษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำประเภทหนึ่งตัวแปรระหว่างกลุ่มและหนึ่งตัวแปรภายในกลุ่ม (Repeated measures analysis of variance: One between-subjects variance and one with in subjects variance) ของฮาวเวล (Howell, 2007, p. 461) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีของ นิวแมน-คูลส์ (Newman-keuls procedure) โดยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยไว้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีจำนวน 2 คน อายุระหว่าง 31-40 ปี มีจำนวน 15 คน และ อายุ 41 ปีขึ้นไป มีจำนวน 3 คน และกลุ่มตัวอย่างลูกวัยรุ่นเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีช่วงอายุระหว่าง 13-15 ปี เป็นเพศชาย จำนวน 6 คน และเพศหญิง จำนวน 14 คน

2. ค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล ของกลุ่มทดลองมีค่าเป็น 148.95, 211.80 และ 215.70 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มควบคุม มีค่าเป็น 150.60, 148.80 และ 150.10 ตามลำดับ

3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง ต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ในระยะหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ในระยะติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ในระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัยได้ ดังนี้

สมมติฐานข้อ 1 มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง ผลการวิจัยพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าวิธีการทดลองและระยะเวลาในการทดลองส่งผลร่วมกันต่อค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ดังจะเห็นได้จากผลที่แสดงในตารางที่ 5 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของวิธีการทดลองและเวลาของการทดลอง คือ การรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ในกลุ่มทดลอง เปรียบเทียบกับการไม่ได้รับการรักษาในกลุ่มควบคุม ซึ่งวัดผลแสดงค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ในช่วงระยะเวลาก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล โดยพบว่า ในระยะก่อนการทดลอง แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่จะได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ และกลุ่มควบคุม

ที่ไม่ได้รับการศึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนไม่แตกต่างกัน แต่ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงของค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น กล่าวคือ ในระยะหลังการทดลอง แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการรักษาครอบครัวยุทธวิธีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการรักษา และในระยะติดตามผล แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการศึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นสูงกว่ากลุ่มควบคุมเช่นกัน

แสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการักษาครอบครัวยุทธวิธีเชิงกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้การรักษาแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น จำนวน 12 ครั้ง ครั้งละ 45-60 นาที สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ติดต่อกัน 12 สัปดาห์ สามารถช่วยพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นได้ โดยช่วยให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการรักษาครอบครัวยุทธวิธีเชิงกลยุทธ์ได้พัฒนาสัมพันธภาพระหว่างกัน ช่วยให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นสามารถจัดการกับสัมพันธภาพในครอบครัได้อย่างเหมาะสม โดยการเรียนรู้สัมพันธภาพระหว่างกันในปัจจุบัน สร้างปฏิสัมพันธ์ใหม่ในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การสื่อสาร การแสดงออกระหว่างกัน การเรียนรู้ปัญหาและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เป็นต้น ส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นมองมุมใหม่ (Reframing) และสร้างภาพใหม่ (Relabeling) กับสิ่งที่ปัญหาอยู่ ว่าสามารถแก้ไขและปรับเปลี่ยนให้เป็นสัมพันธภาพที่ดีได้ ในขณะที่กลุ่มควบคุมจะไม่ได้ได้รับการรักษาครอบครัวยุทธวิธีเชิงกลยุทธ์ ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มนี้ไม่ได้เรียนรู้และพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น จึงทำให้ค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นของกลุ่มทดลองที่ได้รับการรักษาและกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการศึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนต่างกัน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรพล เปรมมงคล (2557) ที่ได้ศึกษาผลของการรักษาครอบครัวยุทธวิธีของสามิภรรยาวัยรุ่น ผลการศึกษาพบว่า หลังการให้การักษาครอบครัวยุทธวิธีของสามิภรรยาวัยรุ่นกลุ่มทดลองมีการจัดการความขัดแย้งในครอบครัต่ำกว่ากลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสามิภรรยาในกลุ่มทดลองมีการจัดการความขัดแย้งในครอบครัในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลต่ำกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Horigian, Feaster, Brincks, Robbins, Perez and Szapocznik (2015) ได้ศึกษาผลของการใช้การบำบัดครอบครัวยุทธวิธีเชิงกลยุทธ์ต่อ ผู้ปกครอง

ที่ใช้สารเสพติด และสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ปกครองและวัยรุ่นที่ใช้สารเสพติด พบว่า การบำบัดครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ มีประสิทธิภาพในการลดการใช้แอลกอฮอล์ในผู้ปกครองและลดการใช้สารเสพติดในวัยรุ่น การบำบัดครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ยังอาจลดการใช้แอลกอฮอล์ในผู้ปกครอง โดยวิธีการปรับปรุงหน้าที่ของครอบครัว

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนาสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น โดยการปรึกษาคครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถพัฒนาสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นให้เหมาะสมได้มากขึ้น ทั้งในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลตามสมมติฐานข้อ 1

สมมติฐานข้อ 2 แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการให้การปรึกษาคครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยพบว่า ระยะหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นสูงกว่ากลุ่มควบคุมเท่ากับ 63.00 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 2 อภิปรายได้ว่า

แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธ์ภาพต่ำ มีแนวโน้มสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นเป็นไปในลักษณะที่มีความสามารถจัดการเงื่อนไขของสภาวะแวดล้อมในการพัฒนาสัมพันธ์ภาพต่ำ ซึ่งสภาวะแวดล้อมในการพัฒนาสัมพันธ์ภาพ ได้แก่ เวลาว่างในการทำกิจกรรมร่วมกัน การสื่อสารระหว่างกัน การแสดงออกต่อกัน และบทบาทหน้าที่ในครอบครัวที่ส่งผลต่อสัมพันธ์ภาพ โดยการมีมุมมอง ทักษะคิด และการแปลความจากสถานการณ์ในด้านลบ จึงทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นมีแนวทางในการแสดงออกทางพฤติกรรม ความคิด ต่อกัน อย่างไม่เหมาะสม ไม่มีเหตุผล และไม่ยอมรับในพฤติกรรมที่ตนเองแสดงออกมารวมทั้งไม่ได้พิจารณาถึงข้อดี ข้อเสียต่างๆ ที่จะตามมาหลังจากแสดงพฤติกรรมนั้น จึงส่งผลให้สัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นไม่พัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น (ดังที่กล่าวถึงในบทที่ 2)

การปรึกษาคครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์จึงเป็นโปรแกรมที่นำมาใช้ในการปรึกษาเพื่อพัฒนาสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น เป็นโปรแกรมที่ให้ความสำคัญกับสัมพันธ์ภาพในครอบครัว การนิยามบริบทของครอบครัวให้ชัดเจน กระชับ ตรงประเด็น มองปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวว่าสามารถจัดการและแก้ไขได้ มุ่งแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยการปรึกษาคครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ จะเริ่มเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบผิวเผิน (First-order change) เริ่มจากสิ่งที่กระทำได้ง่าย เพื่อให้ปัญหานั้น ๆ หดไป เช่น การใช้เวลาในการรับประทาน

อาหารเย็นร่วมกัน เป็นต้น ต่อมาจึงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระดับโครงสร้าง (Secondary-order change) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้ปัญหาค่อย ๆ ลดลงและหายไปอย่างถาวร เช่น การใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกันกับบุตรทุกวันหยุดเป็นประจำ เป็นต้น ดังนั้นการปรึกษารอบครัว ทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ จึงสามารถช่วยเพิ่มสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันได้ ซึ่งเมื่อแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นเริ่มเห็นความสำคัญของปัญหาและมองว่าปัญหานั้นสามารถจัดการแก้ไขให้ดีขึ้นได้ จะเกิดการประเมินสัมพันธภาพของครอบครัวและมีแนวคิดที่สมควรจะปรับเปลี่ยนเรื่องไหนไปในทิศทางใด ส่งผลต่อการนิยามบริบทของครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อการนิยามบริบทของครอบครัวเปลี่ยน พฤติกรรมที่แสดงออกต่อกันจะเกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยเริ่มต้นกระบวนการปรึกษาโดยการประเมินปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ตรวจสอบสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น โดยดูจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวและความพร้อมที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ รวมถึงปัจจัยที่จะส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น เช่น การใช้เวลาวางร่วมกัน การสื่อสาร การจัดการอารมณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เป็นต้น

การปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ให้ความสำคัญกับการทดลองเปลี่ยนพฤติกรรมแบบผิวก่อนในขณะที่ให้การศึกษา แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นจะได้ทดลองเปลี่ยนพฤติกรรมบางอย่างในชีวิต และตรวจสอบความรู้สึกของตนเองว่าเปลี่ยนแล้วดีขึ้นหรือไม่ สมควรจะทำพฤติกรรมนี้ต่อไปหรือไม่ และพฤติกรรมที่เปลี่ยนส่งผลอย่างไรต่อสัมพันธภาพระหว่างกัน จึงเกิดการมุมมองใหม่ และสร้างนิยามใหม่ในสัมพันธภาพแม่-ลูก นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพที่พัฒนาขึ้น เมื่อพัฒนาสัมพันธภาพแล้วแต่ความขัดแย้งบางอย่างยังคงอยู่ และความขัดแย้งนั้นอาจส่งผลต่อสัมพันธภาพ จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะจัดการความขัดแย้งที่ยังคงอยู่ เพื่อการพัฒนาสัมพันธภาพที่ยั่งยืน โดยการใช้เทคนิค การยับยั้ง การกระทำในสิ่งตรงกันข้าม การมองมุมใหม่ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะลดความขัดแย้งให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถจัดการกับความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างเหมาะสม มีความเข้าใจในความคิด การกระทำ และพฤติกรรมที่แสดงออกต่อกัน จนนำไปสู่การมองถึงความรับผิดชอบและบทบาทหน้าที่ในครอบครัวของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น การเข้าใจบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองและสมาชิกในครอบครัว หากแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม จะช่วยลดปัจจัยแทรกซ้อนที่ส่งผลด้านลบต่อการพัฒนาสัมพันธภาพ ในการปรึกษาเรื่องนี้จึงให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ในครอบครัว โดยใช้เทคนิคเสนอการกำหนด ให้กำหนด

บทบาทหน้าที่ในครอบครัวร่วมกัน และค่อย ๆ กระทำตามบทบาทหน้าที่นั้นจนเป็นพฤติกรรม ที่ถาวร การเปลี่ยนแปลงแบบผิวเผินในหลาย ๆ เรื่อง เมื่อกระทำอย่างเป็นประจำและสม่ำเสมอ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ดังเช่น

กรณีของครอบครัว ก. ใก่ (นามสมมติ) ในการปรึกษาเรื่องการจัดการอารมณ์เพื่อพัฒนา สัมพันธภาพที่ดี โดยก. ใก่มีสถานภาพทางครอบครัวคือแม่หย่าร้างประมาณ 2 ปี การปรึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กิจกรรมการคัดอารมณ์ โดยการคัดอารมณ์ที่ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาเขียน มี 4 ใบ คือ

- 1) อารมณ์ด้านบวกของตนเอง
- 2) อารมณ์ด้านลบของตนเอง
- 3) อารมณ์ด้านบวกของแม่/ ลูก
- 4) อารมณ์ด้านลบของแม่/ ลูก

ซึ่งผู้วิจัยแจกพร้อมกันทั้ง 4 ใบ และให้ผู้รับการปรึกษาเลือกว่าจะ เขียนใบไหนก่อน จากการสังเกต ผู้รับการปรึกษานี้เลือกที่จะเขียนอารมณ์ด้านลบของแม่/ ลูกก่อน จากนั้นเขียนอารมณ์ด้านบวกของแม่/ ลูก, อารมณ์ด้านลบของตนเอง, อารมณ์ด้านบวกของตนเอง ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า อารมณ์ด้านลบที่แม่มองเห็นในตัวลูก และลูกมองเห็นในตัวแม่ เป็นสิ่งที่ ทำให้ครอบครัวมีปัญหากิจกรรมนี้ทำให้ผู้รับการปรึกษาได้พูดคุยและเรียนรู้อารมณ์ของตนเองและ อารมณ์ของสมาชิกในครอบครัวในด้านที่ไม่เคยรับรู้มาก่อน ทำให้ผู้รับการปรึกษามองเห็นประเด็น ที่สะสมจนเกิดความขัดแย้งในครอบครัว และผู้รับการปรึกษากล่าวว่า หากเราได้มีโอกาสพูดคุย หรือรับฟังเหตุผลของกันและกันมากกว่านี้เราคงเถียงกันน้อยลงและครอบครัวเราคงมีความสุข มากขึ้น การปรึกษาครั้งนี้ทำให้ผู้รับการปรึกษามองเห็นกระบวนการในการจัดการกับอารมณ์ ของตนเองและอารมณ์ของสมาชิกในครอบครัว เมื่อเกิดปัญหาลักษณะนี้ในอนาคตผู้รับการปรึกษา จะสามารถจัดการกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาดา สร้อยสน (2553) กล่าวว่า นักจิตวิทยาการศึกษา เป็นผู้ที่สามารถมีส่วนช่วยเหลือพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวให้เผชิญกับปัญหาและจัดการกับความทุกข์ ที่เกิดขึ้นในใจได้ เนื่องจากกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยานั้นเอื้อให้ผู้รับการปรึกษาเปลี่ยนแปลง และฟื้นฟูสภาพจากที่ไม่สามารถใช้ศักยภาพของตนเองได้เต็มที่ให้เป็นผู้ที่ค่อย ๆ เพิ่มความสามารถ ในการแก้ปัญหา ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้ สามารถดำเนินชีวิตของตนต่อไปได้อย่างปกติ โดยใช้ศักยภาพของตนได้เต็มความสามารถ และอุดมศักดิ์ มหาวิวัฒน์ (2547) กล่าวว่า ปัญหาจากครอบครัวเป็นปัจจัยในครอบครัวที่ทำให้วัยรุ่นเกิดปัญหาทางอารมณ์ได้ง่าย ได้แก่ ความสัมพันธ์ไม่ดีในครอบครัว การจากไปของพ่อหรือแม่ เช่น การหย่าร้าง และปัญหา ความเจ็บป่วยในครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนินาฏ วัฒนา (2558) ที่ศึกษาผลการปรึกษารายบุคคลทฤษฎีเล่าเรื่องต่อการแสดงออกทางอารมณ์ของวัยรุ่นที่มาจาก ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม

ระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สินีนาฏ ไชยวงศ์ (2556) ศึกษาผลของกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยา แนวพฤติกรรมนิยมต่อการกำกับอารมณ์ตนเองและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเด็กที่มาจากรอบครัวหย่าร้าง พบว่า ภายหลังจากเข้ารับการทดลอง กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการกำกับอารมณ์ด้านการรู้คิด คะแนนการกำกับอารมณ์ด้านพฤติกรรมและคะแนนการรับรู้ความสามารถในการกำกับอารมณ์สูงกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อพิจารณาคะแนนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ภายหลังจากเข้ารับการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนการกำกับอารมณ์ด้านการรู้คิด คะแนนการกำกับอารมณ์ด้านพฤติกรรม และคะแนนการรับรู้ความสามารถในการกำกับอารมณ์สูงกว่ากลุ่มควบคุม

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีการพัฒนาค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพที่สูงขึ้น โปรแกรมการปรึกษาจะช่วยกระตุ้นให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นเกิดการตระหนักถึงสัมพันธภาพระหว่างกัน เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพัฒนาสัมพันธภาพ ในขณะที่กลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ ไม่ได้รับการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาสัมพันธภาพ จึงไม่เกิดการพัฒนาค่าสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น เป็นเหตุผลให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มควบคุมยังคงมีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นไม่แตกต่างจากระยะก่อนทดลอง จึงสนับสนุนสมมติฐานข้อ 2

สมมติฐานข้อ 3 แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการให้การศึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการวิจัยพบว่า ระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมเท่ากับ 65.6 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 3 อภิปรายได้ว่า

แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุม ภายหลังจากยุติการศึกษาไปแล้ว 2 สัปดาห์ แสดงให้เห็นว่าผลของโปรแกรมการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองเกิดการเรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรม การใช้เวลาวางร่วมกัน อารมณ์ การสื่อสาร อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น สามารถจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากผิวเผินเป็นพฤติกรรมถาวร ซึ่งจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่เพิ่มขึ้นในระยะติดตามผล และจากผลการประเมินการศึกษาในครั้งสุดท้าย (ครั้งที่ 12) ก็เป็นผลที่แสดงให้เห็นว่า การปรึกษาครอบครัว

ทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ช่วยในการปรับพฤติกรรม ความคิด การสื่อสาร การรู้บทบาทหน้าที่ในครอบครัว ไปในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้เกิดการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงและลดปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันให้หมดไป ดังนั้น หากผู้รับการปรึกษาเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา ไม่ว่าจะเวลาจะผ่านไปเท่าใด เมื่อประสบปัญหาอีกครั้ง ผู้รับการปรึกษาจะมีทักษะในการจัดการกับปัญหานั้น ๆ ดังเช่น

กรณีของครอบครัว ข. ไข่ (นามสมมติ) ในการปรึกษาเรื่องการแก้ปัญหาและลดความขัดแย้งร่วมกัน เพื่อพัฒนาสัมพันธภาพโดยสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว คือ สมาชิกในครอบครัวมีแนวคิดที่ไม่ตรงกันและต่างคนต่างไม่ยอมฟัง ต่างต้องการเอาชนะ จนความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเล็กน้อยกลายเป็นการไม่ลงรอยกันและมีปัญหากันในที่สุด ภายหลังการให้การปรึกษารั้งนี้ คุณแม่ของ ข. ไข่ กล่าวว่า เพราะดิฉันมั่นใจว่าตัวเองเป็นแม่ ตัวเองอาบน้ำร้อนมาก่อน ฉะนั้น คำสอนหรือการว่ากล่าวตักเตือนต่าง ๆ ที่พูดกับลูก ลูกควรเชื่อฟัง โดยลืมนึกไปว่าลูกเริ่มโตแล้ว และสังคมสมัยนี้ไม่เหมือนกับสมัยก่อนที่ดิฉัน โดมากำนิยมต่าง ๆ จึงไม่เหมือนกัน ดิฉันควรจะฟังความคิดเห็นของลูกให้มากกว่านี้ ไม่ควรบังคับเขามากเกินไป ในขณะที่ ข. ไข่ กล่าวว่า เพราะตอนสมัยที่พ่อยังมีชีวิตอยู่แม่เป็นแม่บ้านไม่เคยออกไปทำงานข้างนอก พ่อพ่อเสียชีวิต ข. ไข่ จึงไม่ค่อยมั่นใจกับสิ่งที่แม่แนะนำ โดยลืมนึกไปเช่นกันว่า แม่มีประสบการณ์ในชีวิตมากกว่า ควรจะฟังคำแนะนำของแม่บ้าง สิ่งที่ผู้รับการปรึกษาได้เรียนรู้จากการปรึกษารั้งนี้คือ การลดอคติและตัวตนของตนเองลงและเปิดใจรับฟังความคิดของคนในครอบครัว ไม่ควรคิดไปเอง มีอะไรไม่เข้าใจกัน ควรอธิบายให้ชัดเจน ไม่ปล่อยยให้ปัญหานั้นผ่านไปโดยไม่ได้รับการแก้ไข

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอูมาพร ตรังคสมบัติ (2544) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ระบบแห่งความสัมพันธ์ในครอบครัวประกอบด้วยบุคคลมากกว่า 1 คน มาอยู่ร่วมกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นความสัมพันธ์สองทาง มีการโต้ตอบสื่อสารกัน สมาชิกในครอบครัวจะมีปฏิสัมพันธ์กันตามกฎแห่งความสัมพันธ์ ซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้ กฎสากลของครอบครัว เช่น ผู้ปกครองมีหน้าที่ดูแลบุตรบุตรมีหน้าที่เชื่อฟังผู้ปกครอง เป็นต้น ซึ่งคุณแม่ของ ข. ไข่ ก็ทำหน้าที่ในการดูแล ข. ไข่ มากเป็นพิเศษเนื่องจากมีความกังวลว่าไม่มีสามีช่วยดูแลลูก กลัวลูกจะพบเจอสิ่งไม่ดี โดยทัศนีย์ทองสว่าง (2549) กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลส่งผลต่อการกระทำและความคิดที่แสดงต่อกัน ความเชื่อและค่านิยมของบุคคลจะแสดงออกทางพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อกัน ความเชื่อและแนวคิดของแต่ละบุคคลจะเป็นตัวกำหนดการให้ความหมายของภาษาและการกระทำต่าง ๆ ดังเช่นที่คุณแม่ของ ข. ไข่ เชื่อว่าเมื่อสามีเสียชีวิต ตนเองต้องดูแลลูกเพียงลำพัง ตนเองจึงต้องทำทุกอย่าง เป็น 2 เท่า และ ข. ไข่ มีความคิดว่าแม่ควรเป็นแม่ในแบบเดิม เมื่อมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป ข. ไข่ จึงเกิดความขัดแย้งกับพฤติกรรมของแม่ โดยเทคนิคการกระทำในสิ่งตรงกันข้ามในการปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ เป็นกระบวนการที่ต้องการให้ครอบครัวเกิดการต่อต้านจนเกิด

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรพล เปรมมกล (2557) ที่ได้ศึกษาผลของการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีกลยุทธ์ของสามิภรรยาวัยรุ่น ผลการศึกษาพบว่า หลังการให้การปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีกลยุทธ์ของสามิภรรยาวัยรุ่นกลุ่มทดลองมีการจัดการความขัดแย้งในครอบครัวต่ำกว่ากลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสามิและภรรยาในกลุ่มทดลองมีการจัดการความขัดแย้งในครอบครัวในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลต่ำกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ส่งผลให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นเกิดการเรียนรู้และพัฒนาสัมพันธภาพต่อกัน เรียนรู้ที่จะจัดการปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมทั้งในปัจจุบันและอนาคต จึงสนับสนุนสมมติฐานข้อ 3

สมมติฐานข้อ 4 แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการให้การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการวิจัยพบว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นมีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลองเท่ากับ 62.85 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 4 อภิปรายได้ว่า

ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล จากแนวคิดของ Sullivan ซึ่งเน้นบทบาทของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลภายในครอบครัวและนอกครอบครัว มีมุมมองว่า เครื่องมือของปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ คือ การสื่อสารทั้งการใช้คำพูดและภาษากายพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ๑ ในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นการผสมผสานระหว่าง 2-3 พฤติกรรมของสัมพันธภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสะท้อนถึงควมมีอิทธิพลต่อกัน และเน้นที่พฤติกรรมของทั้งคู่ ไม่ใช่พฤติกรรมของแต่ละบุคคล (ทินกร วงศ์ปาริณย์, 2555) การที่แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นผลมาจากการได้รับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ตามโปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ส่งผลให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความคิดอย่างยั่งยืน

กรณีของครอบครัว จ.งู (นามสมมติ) ในการทำนายสภาพที่เกิดขึ้นของสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น คุณแม่ของ จ.งู กล่าวว่า จากการได้รับการปรึกษา ทำให้มองเห็นพฤติกรรมตนเองที่ปฏิบัติต่อลูกว่า เป็นคนโหด สัญญาอะไรไว้ก็ไม่เคยจะทำได้ เพราะมองว่าเลี้ยงลูกก็ลืม อยู่กันแค่ 2 คน ลูกโกรธไม่นานหรอก รวมทั้งทุ่มเทเวลาทั้งหมดไปกับการหารายได้

จึงมีเวลาให้ลูกน้อย และสิ่งที่ทำเป็นประจำเมื่อมีเวลาว่างคือ การนอน จนลูกบอกว่าแม่ไม่มี ง.งู ได้ แต่แม่ขาดเตียงนอนไม่ได้ เมื่อตนเองได้ยืนแบบนั้นในตอนแรกก็ไม่ใส่ใจ คิดว่าเป็นการประชดของเด็กวัยรุ่นแต่เมื่อได้รับการปรึกษา ตนเองเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความคิดขึ้น รู้จักสังเกต คำพูดของลูกมากขึ้น ใส่ใจรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของลูกมากขึ้น รับปากอะไรลูกไว้ก็พยายามทำให้ได้ รวมให้เวลาในการทำกิจกรรมกับลูก และจากการรับการปรึกษา การเปิดใจคุยกัน ทำให้รู้ว่าลูกก็เป็นห่วงตนเอง พฤติกรรมหลาย ๆ อย่างของลูกแสดงให้เห็นแต่เราไม่เคยใส่ใจ ไม่เคยสนใจ ด้าน ง.งู กล่าวว่า การมาพูดคุยกันทำให้รู้ว่าแม่ทำงานเหนื่อยขนาดไหน เพราะแม่ไม่เคยบอกและตนเองก็ไม่เคยถาม เมื่อรู้แล้วว่างานของแม่เหนื่อยขนาดไหน ตนเองจึงเปลี่ยนตนเองให้เป็นคนมีความรับผิดชอบมากขึ้น เพื่อที่แม่จะได้ไม่ต้องบ่นหรือรำคาญใจ จากพัฒนาการของสัมพันธภาพที่พัฒนาขึ้นในแต่ละครั้งของการปรึกษา ครอบครัว ง.งู จึงทำนานสภาพที่เกิดขึ้นว่าสัมพันธภาพของครอบครัวตนเองน่าจะดีขึ้นอย่างคงที่

กรณีของครอบครัว จ.จาน (นามสมมติ) ในการเรียนรู้บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในครอบครัว การปรึกษารั้งนี้จะช่วยให้ผู้รับการปรึกษามองบทบาทหน้าที่ของตนเองในครอบครัวว่าตนเองมีการปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมหรือไม่ การปรึกษารั้งนี้ จ.จาน กล่าวว่า ตนเองได้มองพฤติกรรมของตัวเองว่ามีความรับผิดชอบน้อยเกินไปในการช่วยเหลือแม่ ดังนั้นนับจากวันนี้เป็นต้นไปตนเองจะมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่มากขึ้นเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระภายในบ้านให้แม่ และคุณแม่ของ จ.จาน กล่าวว่า ดิฉันจะบังคับลูกให้น้อยลง ก่อนที่จะให้เขารับผิดชอบอะไรดิฉันจะทำการตกลงให้ชัดเจน ไม่ใช่พูดลอย ๆ แล้วเข้าใจไปเองว่าลูกต้องทำอะไรที่ อีกทั้งเมื่อให้ลูกรับผิดชอบอะไรแล้วดิฉันจะปล่อยให้เขาตัดสินใจเอง จะคอยดูคอยให้คำแนะนำแต่ไม่ไปบงการเหมือนเดิมอีกต่อไป

จากสถานการณ์ปัญหาของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่กล่าวมา สอดคล้องกับกุลา ตันดิผลาชีวะ (2559) ที่กล่าวถึง ปัญหาความสัมพันธ์ของพ่อแม่กับลูกวัยรุ่นว่ามีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของพ่อแม่ คือ การก้าวท้าว การใช้อำนาจ การใช้อารมณ์ เนื่องจากพ่อแม่รู้สึกว่าลูกเป็นเด็กตลอดเวลาจึงเข้าไปเป็นผู้จัดการในชีวิตส่วนตัวของวัยรุ่น เช่น เรื่องการแต่งกาย หรือการคบเพื่อน ใช้ความคิดและอารมณ์ของตนเองในการตัดสินใจและมองว่าตนเองเป็นผู้ปกครอง และมักจะ ไม่ยอมรับฟังเหตุผลของลูกวัยรุ่นจนเกิดความขัดแย้งที่รุนแรงเพราะการกระทำที่หวังดีของพ่อแม่วัยรุ่นอาจรู้สึกที่พ่อแม่ไม่เชื่อใจและไม่ให้สิทธิ์ในการตัดสินใจด้วยตัวเอง จึงแสดงออกด้วยการโต้เถียงและไม่รับฟังความคิดของพ่อแม่เช่นกันจนทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างรุนแรง และสอดคล้องกับกุลา กานต์ อภิวัฒน์สังการ (2559) กล่าวว่า ครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างจะมีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปของครอบครัว มีการจัดการที่สับสนและกระทบต่อ

สัมพันธภาพในครอบครัว โดยครอบครัวหย่าร้างมีแนวโน้มที่สัมพันธภาพระหว่างแม่กับลูกวัยรุ่นไม่ลงรอยกัน เนื่องจากแม่เลี้ยงเดี่ยวต้องรับผิดชอบภาระต่างๆ ในครอบครัวเพียงลำพังจึงเอาใจใส่ดูแลลูกน้อยลง และมีแนวโน้มที่จะมีการควบคุมและเลี้ยงดูลูกแบบเผด็จการ และวัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะโกรธเคืองพ่อแม่มากกว่าวัยอื่น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการด้านอารมณ์ จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งในสัมพันธภาพของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และสอดคล้องกับงานวิจัยของยุพา จิวพัฒนกุล และฐิติรัตน์ ทับแก้ว (2557) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการลดความขัดแย้งในครอบครัวเพื่อป้องกันการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนไทย พบว่า บิดา-มารดาเสนอแนวทางลดความขัดแย้งในครอบครัว 5 แนวทาง คือ 1) การเสริมสร้างความผูกพันในครอบครัว 2) การสื่อสารทางบวก 3) การสร้างความเข้าใจ การยอมรับและการไว้วางใจในครอบครัว 4) การเสริมสร้างทักษะการปรับตัวที่เหมาะสมให้แก่เยาวชน 5) การฝึกเยาวชนให้มีทักษะในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปผลได้ว่า การพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นตามการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์สามารถช่วยให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่ดีขึ้นในระยะหลังการทดลอง คือ สามารถจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดจากภาวะแวดล้อมภายนอกและตนเอง มีวิธีการในการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างกันอย่างเหมาะสม จึงสนับสนุนสมมติฐานข้อ 4

สมมติฐานข้อ 5 แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการให้การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยพบว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในระยะติดตามผลหลังทำการยุติการปรึกษาไปแล้ว 2 สัปดาห์ เพิ่มขึ้นจากคะแนนเฉลี่ยระยะก่อนการทดลองเท่ากับ 66.75 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 5 อภิปรายได้ว่า

การที่แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นมีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระยะก่อนทดลองน้อย ผู้วิจัยจึงใช้กระบวนการการปรึกษาเข้ามาช่วยพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น จากแนวคิด McMaster Model (Epstein et al., 1982) ที่แบ่งการทำหน้าที่ครอบครัวออกเป็นระบบ และสามารถระบุระดับของครอบครัวได้จากมีประสิทธิภาพที่สุดไปจนถึงไร้ประสิทธิภาพ ซึ่งแต่ละระดับจะพบปัญหาแตกต่างกัน และแบ่งการทำหน้าที่ของครอบครัวออกเป็นด้านที่ชัดเจน แต่ในความเป็นจริงแล้วแต่ละด้านนั้นมีความคาบเกี่ยวกันอยู่ การที่ครอบครัวจะมี

ประสิทธิภาพระดับใดนั้นจึงขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ในแต่ละด้านที่คาบเกี่ยวและส่งผลกระทบต่อถึงกัน สามารถอธิบายถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นได้ดังนี้ คือ ในระยะแรกของการปรึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นยังมีความสับสนและจัดการชีวิตของตนเองให้คงที่ไม่ได้ เนื่องจากสูญเสียบุคคลในครอบครัวไป ระบบต่าง ๆ ในครอบครัวขาดหาย สมาชิกในครอบครัวที่เหลืออยู่ต้องวางแผนจัดการชีวิตกันใหม่ อารมณ์และพฤติกรรมยังไม่คงที่และไม่รู้ว่าควรจะเริ่มต้นจัดการจากส่วนใดก่อน สัมพันธ์ภาพระหว่างกันจึงเกิดการสั่นคลอน เมื่อเข้าสู่ระยะการให้การปรึกษา แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นได้มีโอกาสสำรวจครอบครัวของตนเอง สำรวจความรู้สึก สัมพันธ์ภาพ ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และมองเห็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสัมพันธ์ภาพในครอบครัว กระบวนการปรึกษาจะช่วยให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นเรียนรู้วิธีการที่จะจัดการปัญหาในแต่ละด้านที่ส่งผลกระทบต่อสัมพันธ์ภาพ ร่วมกันหาทางออกอย่างเหมาะสมกับครอบครัวของตนเองทำให้ระบบต่าง ๆ ในครอบครัวมีทิศทางไปในทางที่ดี เมื่อระบบแต่ละด้านเริ่มลงตัวจึงส่งผลเกี่ยวเนื่องกันทำให้เกิดการพัฒนาสัมพันธ์ภาพอย่างค่อยเป็นค่อยไป เมื่อถึงระยะหลังการปรึกษาและติดตามผล สัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นจึงพัฒนาไปในทางที่ดีอย่างต่อเนื่อง ตามแนวคิด การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ ที่ Goldenberg and Goldenberg (2013 อ้างถึงใน เพ็ญภา กุลนภาค, 2559) ได้นำเสนอรูปแบบการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ไว้ 4 มุมมอง หนึ่งในสี่ของมุมมองที่ Goldenberg and Goldenberg นำเสนอคือ MRI และแนวคิดที่สำคัญของ MRI คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบผิวเผิน โดยเริ่มจากเปลี่ยนแปลงสิ่งง่าย ๆ และทำเป็นประจำ จนไปสู่การเปลี่ยนแปลงระดับ โครงสร้างที่จะทำให้พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงในระดับผิวเผิน กลายเป็นพฤติกรรมที่คงอยู่ถาวร

จากแนวคิดที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองได้รับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ จนทำให้ระยะหลังการทดลองแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นสูงขึ้นกว่าระยะก่อนการทดลอง นั่นคือ แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นได้มีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนความคิด พฤติกรรมที่แสดงออกต่อกันในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรม ร่วมกันด้านการสื่อสารระหว่างกันด้านการแสดงออกถึงความผูกพันอันดีระหว่างสมาชิก ในครอบครัวด้านการแก้ปัญหาและความขัดแย้งร่วมกัน และด้านบทบาทหน้าที่ของสมาชิก ในครอบครัว เป็นต้น รวมทั้งเรียนรู้วิธีการที่จะจัดการกับสัมพันธ์ภาพเมื่อได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมภายนอกได้อย่างเหมาะสม ผลยังคงต่อเนื่องมาจนถึงในระยะติดตามผลที่ผ่านการทิ้งช่วงหลังจากระยะเวลาการทดลองไปแล้ว 2 สัปดาห์ ผลที่ได้ พบว่า ระยะติดตามผล แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ยังคงมีค่าเฉลี่ยคะแนน

สัมพันธภาพที่สูงกว่าระยะก่อนการทดลอง แสดงให้เห็นถึงการคงอยู่ของการเปลี่ยนแปลง การดำเนินชีวิตของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นที่เกิดขึ้นในระยะหลังการทดลอง และแม่เลี้ยงเดี่ยว และบุตรวัยรุ่นมีการรักษาสัมพันธภาพในช่วงจุดเปลี่ยนของชีวิต เรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนตนเองไปตามบทบาทหน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงไป และสามารถรักษาสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวให้คงอยู่อย่างยาวนานได้ด้วยตัวเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปผลได้ว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์มีพัฒนาการสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยว และบุตรวัยรุ่น ซึ่งเป็นผลดีในการนำไปใช้พัฒนาสัมพันธภาพในครอบครัวตนเองและสัมพันธภาพกับคนรอบข้างต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น มี 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับของแม่ และฉบับของลูก แบบวัดนี้สร้างขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างผู้ใดที่สนใจนำแบบวัดไปใช้ กับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ ควรนำข้อคำถามมาปรับรายละเอียดให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่งนั้น ๆ

2. การที่จะนำโปรแกรมการรักษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ไปใช้ ควรมีการศึกษา สภาพการณ์ของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา ศึกษาหลักการ กระบวนการ และเทคนิคต่าง ๆ ของทฤษฎี และฝึกฝนทักษะให้เกิดความชำนาญ เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยในประเด็นของสัมพันธภาพทั้งครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ และลูก สัมพันธภาพระหว่างพ่อและลูกและสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่และแม่ที่ส่งผลต่อลูก เป็นต้น

2. ควรศึกษาวิจัยในประเด็นของสัมพันธภาพระหว่างรุ่นในครอบครัวที่มีสมาชิกใหม่ เป็นบุคคลภายนอกเพิ่มเข้ามา (ในกรณีที่มีการแต่งงานใหม่ หรือบุตรแต่งงาน)

บรรณานุกรม

- กรรมณีการ์ นลราชสุวัจน์. (2551). *ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการให้การปรึกษา*
= *Theory and practice in counseling* หน่วยที่ 9-15 (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล. (2553). *ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กุลกานต์ อภิวัฒน์สังการ. (2559). *เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวัยรุ่น=Adolescent
development* หน่วยที่ 8-15. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2559). *เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวัยรุ่น=Adolescent development
หน่วยที่ 8-15*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2558). *ข้อเสนอสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี
2558 “ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว”*. เข้าถึงได้จาก <http://www.owf.go.th/wofa...9838ae6bbd065539bb6414270473d17d.pdf>
- จิราพร ชมพิกุล, ปราณี สุทธิสุคนธ์, เกียรติศักดิ์ ชื้อเอี่ยม และคุณิ คำมี. (2552). *สัมพันธภาพ
ในครอบครัวไทย*. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จิรนนท์ พิมพ์วาร. (2556). *ลักษณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของมารดาในครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว:
กรณีศึกษากลุ่มมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปริญญาโท
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมวิทยาประยุกต์, ภาควิชาสังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จีระภา ธาราสุข. (2557). *ผลการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อการยอมรับ
ของครอบครัววัยรุ่นหญิงครรภ์แรก*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
จิตวิทยาการให้คำปรึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จรี จันตุต. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัวกับพฤติกรรม
การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา*.
วิทยานิพนธ์คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, วิชาเอกการพัฒนาครอบครัวและสังคม,
สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชนินาถ วัฒนา. (2558). *ผลการปรึกษาทฤษฎีเล่าเรื่องต่อการแสดงออกทางอารมณ์ของวัยรุ่นชาย
ที่มาจากครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยา
การปรึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ชลลดา จารุศิริชัยกุล. (2555). *เป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวอย่างมีคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- ชูศรี เลิศรัตน์เดชากุล. (2547). *การศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบิดามารดาในสังคมไทย*. ปรินญานิพนธ์การศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. (2555). *การประยุกต์ทฤษฎีสังคมวิทยาในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. (2549). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ทินกร วงศ์ปการันย์. (2555). *จิตบำบัด: ทฤษฎีและเทคนิค (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปวีณา แจ่มประจักษ์. (2557). *เอกสารประกอบการสอน วิชา 241131 จิตวิทยาพัฒนาการ (Developmental psychology)*. ชลบุรี: ภาควิชาจิตวิทยา, คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2557). *การเปรียบเทียบทฤษฎีการให้การศึกษาและการพัฒนาแนวปฏิบัติในการให้การศึกษา ใน ประมวลสาระชุดวิชาแนวคิดทางการแนะแนวและทฤษฎีทางการปรึกษาเชิงจิตวิทยา (25711) หน่วยที่ 13 (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พชรภมล ปิ่นะเก. (2554). *สัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนชนบทศึกษา อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น*. การศึกษาค้นคว้าอิสระคหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชามนุษยนิเวศน์ศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พัชรภา ดันดิชเวช. (2548). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความพึงพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตรสาววัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ญภา กลุณภาค. (2559). *การปรึกษาคอครอบครัว FAMILY counseling*. ชลบุรี: เนติกุลการพิมพ์.
- แพง ชินพงศ์. (2555). *สัญญาณที่บอกว่าครอบครัวเรามีความสุข*. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Family/>
- มนัส วนิชชานนท์. (2550). *ความอบอุ่นของครอบครัวไทย ความสุขที่ยั่งยืน*. วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 5(1).

- คณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). *ครอบครัวไทย*. เข้าถึงได้จาก http://www.nesdb.go.th/portals/0/news/journal/eco_journal/01-01.../26.pdf
- บุษยา จิวพัฒนกุล และฐิติรัตน์ ทับแก้ว. (2557). การพัฒนาแนวทางการลดความขัดแย้งในครอบครัว เพื่อป้องกันการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนไทย. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 22(2), 15-27.
- ระวีวรรณ ธรณี รุ่งนภา เทพภาพ และ อำไพ หมั่นสิทธิ์. (2551). *พลวัตการปรับตัวและการดำรงตนของบุตรในครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้าง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- เล็ก สมบัติ. (2549). *รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการภาวะการดูแลผู้สูงอายุและครอบครัวในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วณิชยา ปู่ศรี. (2556). *ผลการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีพฤติกรรมทางปัญญาต่อความเข้มแข็งอดทนของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวาน*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรรณรักษ์ หนูเพชร, วรรณิ์ เดียวอิสเรศ และจินตนา วัชรสินธุ์. (2557). ผลของโปรแกรมสนทนาบำบัดครอบครัวต่อสัมพันธภาพในครอบครัว พฤติกรรมการดูแลตนเองของวัยรุ่น และพฤติกรรมการดูแลโดยครอบครัว ในวัยรุ่นที่เป็นโรคหอบทางอารมณ์. *วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 22(1), 50-60.
- วัชรพล เปรมกมล. (2557). *ผลการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีกลยุทธ์ต่อความขัดแย้งในครอบครัวคู่สามีภรรยา*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วีรวุฒิ เอกกมลกุล. (2537). *ครอบครัวบำบัด*. *วารสารโรงพยาบาลศรีธัญญา*, 2(2), 16-17.
- ศรีเรือน แก้งกวางาล. (2553). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย (พิมพ์ครั้งที่ 9)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริกุล อิศรานุรักษ์. (2545). สัมพันธภาพในครอบครัว การยอมรับจากเพื่อนกับการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยรุ่นตอนต้น. *วารสารสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล*, 32(2), 129-139.

- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต. (2549). *ครอบครัวแม่หรือพ่อคนเดียว: วิกฤติความมั่นคงที่หลีกเลี่ยงได้*.
กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริรัตน์ คุปต์วุฒิ. (2545). *จิตวิทยาครอบครัว การให้การปรึกษาครอบครัวและครอบครัวบำบัดเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศุภวรรณ ตันทีกุล. (2557). *ผลการปรึกษากลุ่มทฤษฎีกลยุทธต่อการยืนยันคุณค่าในตนเองของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมิธ วุฒิสวัสดิ์. (2552). *การศึกษาสัมพันธ์ภาพในครอบครัวของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สินีนานู ไชยวงศ์. (2556). *ผลของกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพฤติกรรมนิยมต่อการกำกับอารมณ์ตนเองและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาดา สร้อยสน. (2553). *ประสบการณ์ด้านจิตใจของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในการเลี้ยงดูบุตร: การศึกษาเชิงคุณภาพ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธิดา แจ่มประจักษ์. (2553). *เอกสารการสอนวิชา 261333 แนวคิดพื้นฐานว่าด้วยการพัฒนาครอบครัว*. ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2554). *ทฤษฎีสังคมวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพร กุลฉิลก. (2550). *ผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของมินูชินต่อเจตคติทางเพศและสัมพันธ์ภาพภายในครอบครัว ตามการรับรู้ของกะเทยในตำบลแก้งไก่อำเภอสังขมจังหวัดหนองคาย*. การศึกษาอิสระพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลครอบครัว, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุรพล พะยอมเยี่ยม. (2548). *จิตวิทยาสัมพันธ์ภาพ*. กรุงเทพฯ: บางกอก-คอมเทค อินเตอร์เทรค.
- สำนักพัฒนาสุขภาพจิต. (2547). *สัมพันธ์ภาพที่จำเป็นระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่น*. เข้าถึงได้จาก:
<http://dmh.go.th/news/view.asp?id=575>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2552). *ห่วงครอบครัวไทยวิกฤต-สถิติหย่าร้างพุ่ง*. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaihealth.or.th/Content/5801%E0%B8%AB%E0.html>

- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2557). รายงานสถิติจำนวนทะเบียนหย่า. เข้าถึงได้จาก http://stat.bora.dopa.go.th/stat/marry/yk/yk_57.html
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2558). รายงานสถิติจำนวนทะเบียนหย่า. เข้าถึงได้จาก http://stat.bora.dopa.go.th/stat/marry/yk/yk_58.html
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2558). รายงานสถิติจำนวนทะเบียนหย่า. เข้าถึงได้จาก http://stat.bora.dopa.go.th/stat/marry/yk/yk_59.html
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551). ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางในการใช้ประโยชน์เบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริย์ ล่าร้อง. (2552). ผลของโปรแกรมส่งเสริมบิดาให้มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรคนแรกต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรและสัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา และบุตร. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน, คณะพยาบาลศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรพรรณ ลือบุญวิชชัย. (2549). การให้คำปรึกษาทางสุขภาพ. กรุงเทพฯ: ธนพลส.
- อริสา สินธุ. (2554). สัมพันธภาพในครอบครัวกับพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสุขภาพศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุดมศักดิ์ มหาวิวัฒน์. (2547). *อนามัยครอบครัว Family health*. มหาสารคาม: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว
- อุไรรัตน์ แก้วไกรสร. (2553). ปัจจัยด้านครอบครัวที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพในครอบครัวและความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Biggs, D. A. (1994). *Dictionary of counseling*. Westport, Connecticut: Greenwood Press.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. Berkeley: University of California press.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). New York: Harper & Row.

- Corey, G. (2013). *Theory and practice of counseling and psychotherapy* (9th ed.). Canada: Nelson Education, Ltd.
- Epstein, N. B., Bishop, D. S., & Baldwin, L. M. (1982). *McMaster model of family functioning: a view of the normal family*. New York: Guilford
- Gladding, S. (1995). *Family therapy: history, theory, and practice*. New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Goldenberg, H., & Goldenberg I. (2013). *Family therapy* (8th ed.). Singapore: Cengage learning asia Ltd.
- Horigian, V. E., Feaster, D. J., Brincks, A., Robbins, M. S., Perez, M. A., & Szapocznik, J. (2015). The effects of brief strategic family therapy (BSFT) on parent substance use and the association between parent and adolescent substance use. *Addictive Behaviors*, 42(15), 44-50.
- Howell, D. C. (2007). *Statistical methods for psychology* (6th ed.). Pacific Grove, CA: Thomson Wadsworth.
- Laursen, B. (2005). Conflict between mothers and adolescents in single-mother, Blended, and two-biological-parent families. *Parenting: science and practice*, 5(4), 347-370.
- Munro, B. H. (2005). *Statistical methods for health care research*. New Jersey: Lippincott Williams & Wilkins.
- Onayli, S., & Erdur-Baker, O. (2013). Mother-daughter relationship and daughter's self esteem. world conference on psychology, counseling and guidance. *Procedia-social and Behavioral Sciences*, 84(13), 327-331.
- Winer, B. J., Brown, D. R., & Michels, K. M. (1991). *Statistical principles in experimental design*. New York: Mc-Graw-Hill.
- Wurzel, B. J. (1995). *Growing up in single parent families*. Retrieved from <http://ohioline.osu.edu/hyg-fact/5000/5291.html>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

1. แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
2. โปรแกรมการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

คำชี้แจงในการตอบแบบวัด

1. แบบวัดนี้มีจุดประสงค์เพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น
2. คำตอบของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นจะเป็นประโยชน์และความสำคัญ

ต่อการศึกษาวิจัย

3. คำตอบของข้อคำถามไม่มีถูกหรือผิด ผู้วิจัยจึงขอความกรุณาให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นตอบคำถามตามสภาพที่เป็นจริง และตรงกับความรู้สึก ความคิดของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

4. ข้อมูลที่ได้จากแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น จะถูกเก็บเป็นความลับ ไม่มีการเผยแพร่เป็นรายบุคคล และจะรายงานผลเป็นภาพรวม และไม่มีผลต่อแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นหรือบุคคลอื่น ๆ

5. แบบวัดแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบวัด

ตอนที่ 2 แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น มีข้อคำถามทั้งหมด

51 ข้อ โปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อ เพื่อนำไปใช้ในการประมวลผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอขอบคุณคุณแม่และลูกที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น และให้ความช่วยเหลือในการทำวิจัยครั้งนี้

ปฐมา สุขทวี

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา

ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตรวัยรุ่น (ฉบับแม่)

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ – นามสกุล

อายุ อาชีพ

ตอนที่ 2

คำชี้แจง ขอความกรุณาให้ท่านทำเครื่องหมาย√ลงใน () ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

ในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมาสมาชิกในครอบครัวของท่านทำกิจกรรมหรือมีความสัมพันธ์กันตามข้อความต่อไปนี้อย่างไร โดยมีคำตอบ 5 ระดับคือ

1 = น้อยที่สุด หมายถึง ไม่ได้ปฏิบัติตามข้อความนั้น

2 = น้อย หมายถึง ปฏิบัติตามข้อความนั้น 1-2 ครั้ง/ สัปดาห์

3 = ปานกลาง หมายถึง ปฏิบัติตามข้อความนั้น 3-4 ครั้ง/ สัปดาห์

4 = มาก หมายถึง ปฏิบัติตามข้อความนั้น 5-6 ครั้ง/ สัปดาห์

5 = มากที่สุด หมายถึง ปฏิบัติตามข้อความนั้นทุกวัน (สัปดาห์ละ 7 วัน)

ข้อ	ข้อความคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	แม้มีเวลาว่างเพียงเล็กน้อย ฉันจะไปซื้อของกับเพื่อน ของฉันส่วนลูกก็จะไปเล่นกับเพื่อนของเขา					
2	ฉันไม่ค่อยได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับลูก					
3	ฉันรู้สึกสนุก เมื่อได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับลูก					
4	ถ้าฉันมีกำลังทรัพย์ และเวลามากพอ ฉันจะพาลูกไป เที่ยวทุกที่ที่เขาอยากไป					
5	เมื่อลูกสนใจกิจกรรมใด ฉันจะให้การสนับสนุนและ ทำกิจกรรมนั้นร่วมกับลูก					
6	ฉันและลูกมีกิจกรรมที่ชอบแตกต่างกัน พวกเราจึง ไม่เคยใช้เวลาว่างทำกิจกรรมร่วมกัน					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
7	ถึงฉันและลูกจะชอบอะไรที่ไม่ค่อยเหมือนกันแต่เราก็มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน					
8	เมื่อมีเวลาว่าง ฉันจะให้เวลากับลูก และหากิจกรรมทำร่วมกัน					
9	ฉันและลูกสามารถพูดคุยกันได้ทุกเรื่อง					
10	ลูกมักจะไม่กล้าบอกอะไรกับฉัน เพราะกลัวฉันบ่นหรือตำหนิ					
11	เพียงเห็นท่าทาง สีหน้าของลูก ฉันก็รับรู้ว่า ลูกกำลังรู้สึกอย่างไร					
12	ลูกจะพูดกับฉันมากกว่าการแสดงสีหน้าท่าทาง เพื่อให้ฉันคิดไปเอง					
13	เมื่อลูกมีข้อสงสัยอะไรเกี่ยวกับฉัน ลูกจะถามด้วยความสุภาพและคุยกันอย่างมีเหตุผล					
14	เมื่อฉันมีสีหน้าหรือพฤติกรรมที่ผิดปกติไปเพียงเล็กน้อย ลูกจะรับรู้ได้ทันทีว่าฉันไม่สบายใจ					
15	เมื่ออยู่ด้วยกันกับลูก ฉันมักจะคุยกับบุคคลอื่น/ แซท/ เล่นโทรศัพท์มากกว่าพูดคุยกับลูก					
16	การพูดคุยกันไม่รู้เรื่อง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นประจำระหว่างฉันและลูก					
17	ฉันมักพูดอยู่ฝ่ายเดียว โดยไม่เปิดโอกาสให้ลูกได้แสดงความคิดเห็นหรือถามความคิดเห็นของลูก					
18	เมื่อฉันโมโห ฉันจะพูดจาด้วยคำพูดที่รุนแรงกับลูก					
19	หากต้องการปรับเปลี่ยนอะไรภายในบ้าน ฉันและลูกจะตัดสินใจร่วมกัน					
20	ฉันแสดงออกถึงความรักและความห่วงใยลูกมาก					
21	ลูกมักจะไม่ค่อยสนใจ และไม่ค่อยดูแลฉัน					
22	ฉันจะให้กำลังใจลูกด้วยการกอด					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
23	เมื่อฉันต้องห่างจากลูกแม่เพียงคนเดียว ฉันรู้สึกคิดถึงลูก					
24	ฉันรู้สึกอิสระ และเป็นตัวของตัวเอง เมื่อไม่ได้อยู่กับลูก					
25	ฉันไม่สนใจว่า ลูกจะทำอะไร อยู่ที่ไหนกับใคร เพราะนั่นคือเรื่องของลูก					
26	ฉันยินดีทำทุกอย่างเพื่อให้ลูกมีความสุข					
27	ฉันรู้สึกว่าลูกน่ารำคาญ					
28	ฉันรู้สึกเบื่อกับการที่ต้องอยู่กับลูกเพียงลำพัง					
29	ในเวลาที่ยืนต่อแทะ เสียใจและผิดหวัง อ้อมกอดของลูก ทำให้ฉันรู้สึกมีพลัง					
30	ฉันจะนึกถึงความสุขของตัวเองมากกว่าความสุขของลูก					
31	ลูกจะทำความเคารพฉันก่อนไปโรงเรียน					
32	ฉันมักจะโทษว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในครอบครัวเป็นความผิดของลูก					
33	เมื่อเกิดปัญหา ฉันและลูกจะหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ก่อนเป็นอันดับแรก					
34	ฉันและลูกจะคุยกันด้วยเหตุผล ว่าปัญหานั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร					
35	การเถียง การหงุดหงิดใส่กัน โดยที่ไม่ฟังเหตุผลของกันและกัน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเสมอระหว่างฉันและลูก					
36	เรื่องขัดแย้ง การทะเลาะกันเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในครอบครัวของฉัน					
37	เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับลูก ฉันจะหาบุคคลภายนอกมาแก้ไขปัญหาให้					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
38	การใช้ความเสียสละยอมให้ทุกอย่างผ่านไปโดยไม่พุดคุยและทางแก้ปัญหาาร่วมกัน เป็นสิ่งที่ฉันและลูกกระทำเป็นประจำ					
39	ความเข้าใจ การรับฟัง และการใช้เหตุผลเป็นวิธีที่ฉันและลูกใช้ร่วมกันในการแก้ไขปัญหา					
40	ฉันมักจะบ่นว่าลูก จนทำให้เกิดการทะเลาะกัน					
41	ปัญหาในบ้านของฉันมักจบลงด้วยการใช้ความรุนแรง					
42	ฉันและลูกแบ่งหน้าที่การทำงานในบ้านกันอย่างชัดเจน					
43	ลูกช่วยฉันทำงานบ้านเป็นประจำ					
44	ลูกของฉันรับผิดชอบหน้าที่ของตนเองได้ดี อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง					
45	ฉันมักใช้งานลูกหนักเกินอายุ					
46	นอกจากลูกจะไม่ช่วยแบ่งเบาภาระในบ้านแล้ว ลูกยังสร้างภาระอื่น ๆ ให้ฉันลำบากใจอยู่บ่อย ๆ					
47	กฎระเบียบในบ้าน มาจากความคิดของฉันและลูก ร่วมกัน					
48	บ้านฉันของฉัน ไม่มีการกำหนดกฎระเบียบ					
49	บางครั้ง ฉันทำตัวไม่เหมาะสมกับแบบอย่าง ของการเป็นแม่					
50	ฉัน พยายามทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก					
51	ฉันคิดว่า ฉันทำหน้าที่ของแม่ได้ดีมาก					

แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตรวัยรุ่น (ฉบับลูก)

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ – นามสกุล

เพศ อายุ ระดับชั้น

ตอนที่ 2

คำชี้แจง ขอความกรุณาให้ท่านทำเครื่องหมาย√ลงใน () ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

ในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมาสมาชิกในครอบครัวของท่านทำกิจกรรมหรือมีความสัมพันธ์กันตามข้อความต่อไปนี้อย่างไร โดยมีคำตอบ 5 ระดับคือ

1 = น้อยที่สุด หมายถึง ไม่ได้ปฏิบัติตามข้อความนั้น

2 = น้อย หมายถึง ปฏิบัติตามข้อความนั้น 1-2 ครั้ง/ สัปดาห์

3 = ปานกลาง หมายถึง ปฏิบัติตามข้อความนั้น 3-4 ครั้ง/ สัปดาห์

4 = มาก หมายถึง ปฏิบัติตามข้อความนั้น 5- 6 ครั้ง/ สัปดาห์

5 = มากที่สุด หมายถึง ปฏิบัติตามข้อความนั้นทุกวัน (สัปดาห์ละ 7 วัน)

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	แม้มีเวลาว่างเพียงเล็กน้อย แม่จะไปซื้อของกับเพื่อนของเขา ส่วนฉันก็จะไปเล่นกับเพื่อนของฉัน					
2	ฉันไม่ค่อยได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับแม่					
3	ฉันรู้สึกสนุก เมื่อได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับแม่					
4	ถ้าฉันมีความสามารถและมีกำลังทรัพย์มากพอ ฉันจะพาแม่ไปเที่ยวรอบโลกด้วยกัน					
5	เมื่อฉันสนใจกิจกรรมใด แม่จะให้การสนับสนุนและทำกิจกรรมนั้นร่วมกับฉัน					
6	ฉันและแม่มีกิจกรรมที่ชอบแตกต่างกัน เราจึงไม่เคยใช้เวลาว่างทำกิจกรรมร่วมกัน					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
7	ถึงฉันและแม่จะชอบอะไรไม่ค่อยเหมือนกัน แต่เราก็มีกิจกรรมที่ชอบทำร่วมกัน					
8	เมื่อมีเวลาว่าง ฉันและแม่จะหากิจกรรมทำร่วมกัน					
9	ฉันและแม่สามารถพูดคุยกันได้ทุกเรื่อง					
10	ฉันมักจะไม่กล้าบอกอะไรกับแม่ เพราะกลัวแม่บ่นหรือตำหนิ					
11	เพียงเห็นท่าทาง สีหน้าของแม่ ฉันก็รับรู้ว่ามีอะไรกำลังรู้สึกอย่างไร					
12	แม่จะพูดคุยกับฉันมากกว่าการแสดงสีหน้า ท่าทางให้ฉันคิดไปเอง					
13	เมื่อมีข้อสงสัยอะไรเกี่ยวกับฉัน แม่จะถามและพูดคุยกันอย่างมีเหตุผล					
14	เมื่อฉันมีสีหน้าหรือพฤติกรรมที่ผิดปกติไปเพียงเล็กน้อย แม่จะรู้ทันทีว่าฉันไม่สบายใจ					
15	เมื่ออยู่ด้วยกันกับแม่ ฉันมักจะคุยกับบุคคลอื่น/ แชนท/ เล่นโทรศัพท์มากกว่าพูดคุยกับแม่					
16	การพูดคุยกันไม่รู้เรื่อง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นประจำระหว่างแม่และฉัน					
17	แม่มักพูดอยู่ฝ่ายเดียว โดยไม่เปิดโอกาสให้ฉันได้แสดงความคิดเห็น หรือถามความคิดเห็นของฉัน					
18	เมื่อฉันโมโห ฉันจะพูดจาด้วยคำพูดที่ไม่สุภาพกับแม่					
19	หากต้องการปรับเปลี่ยนอะไรภายในบ้าน ฉันและแม่จะตัดสินใจร่วมกัน					
20	ฉันแสดงออกถึงความรักและความห่วงใยแม่มาก					
21	แม่มักจะไม่ค่อยสนใจและไม่ค่อยดูแลฉัน					
22	ฉันจะให้กำลังใจแม่ด้วยการกอด					
23	เมื่อฉันต้องห่างจากแม่แม่เพียงคนเดียว ฉันก็จะรู้สึกคิดถึงแม่					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
24	ฉันรู้สึกอิสระและเป็นตัวของตัวเองเมื่อไม่ได้อยู่กับแม่					
25	ฉันไม่สนใจว่า แม่จะทำอะไร อยู่ที่ไหน กับใคร เพราะนั่นคือเรื่องของแม่					
26	ฉันยินดีทำทุกอย่างเพื่อให้แม่มีความสุข					
27	ฉันรู้สึกว่าแม่น่ารำคาญ					
28	ฉันรู้สึกเบื่อกับการที่ต้องอยู่กับแม่เพียงลำพัง					
29	ในเวลาที่คุณท้อแท้ เสียใจ ผิดหวัง อ้อมกอดของแม่ ทำให้ฉันรู้สึกมีพลัง					
30	ฉันจะนึกถึงความสุขของตัวเองมากกว่าความสุขของแม่					
31	ฉันจะทำความเคารพแม่ ก่อนฉันไปโรงเรียน					
32	ฉันมักจะโทษว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในครอบครัว เป็นความผิดของแม่					
33	เมื่อเกิดปัญหา ฉันและแม่จะหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ก่อนเป็นอันดับแรก					
34	ฉันและแม่จะคุยกันด้วยเหตุผล ว่าปัญหานั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร					
35	ฉันและแม่จะเถียงกันและหงุดหงิด โดยที่ไม่ฟังเหตุผลของกันและกัน					
36	ฉันและแม่มักมีเรื่องขัดแย้งและทะเลาะกันบ่อย ๆ					
37	เมื่อมีปัญหา กับแม่ ฉันจะหาบุคคลภายนอกมา แก้ปัญหาให้					
38	การใช้ความเงียบปล่อยให้ทุกอย่างผ่านไปโดยไม่มี การพูดคุยกันและหาทางแก้ไขปัญหา เป็นสิ่งที่ฉัน และแม่ทำเป็นประจำ					
39	การใช้เหตุผล และความเข้าใจกันเป็นวิธีการที่ฉัน และแม่ใช้ร่วมกันในการแก้ปัญหา					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
40	แม่มักจะบ่นว่าฉัน จนทำให้เกิดการทะเลาะกัน					
41	ปัญหาในบ้านของฉันมักจบลงด้วยการใช้ความรุนแรง					
42	ฉันและแม่แบ่งหน้าที่การทำงานในบ้านอย่างชัดเจน					
43	ฉันช่วยแม่ทำงานบ้านเป็นประจำ					
44	แม่ของฉันรับผิดชอบหน้าที่ของตนเองได้ดี อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง					
45	แม่มักใช้งานฉันหนักเกินอายุ					
46	นอกจากฉันจะไม่ช่วยแบ่งเบาภาระในบ้านแล้ว ฉันยังสร้างภาระอื่น ๆ ให้แม่ลำบากใจ อยู่บ่อย ๆ					
47	กฎระเบียบในบ้าน มาจากความคิดของฉันและแม่ ร่วมกัน					
48	บ้านของฉัน ไม่มีการกำหนดกฎระเบียบ					
49	บางครั้ง ฉันทำตัวไม่เหมาะสมกับบทบาท ของการเป็นลูก					
50	ฉัน พยายามทำตัวให้เป็นลูกที่ดีของแม่					
51	ฉันคิดว่า แม่ทำหน้าที่ของแม่ได้ดีมาก					

**โปรแกรมให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น**

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	ทักษะ/ เทคนิคที่ใช้
1	ปฐมนิเทศและ สร้างสัมพันธภาพ	1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดี ระหว่างผู้วิจัยและผู้รับการปรึกษา 2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาทราบถึง วัตถุประสงค์ กระบวนการและ ข้อตกลงต่าง ๆ ในการปรึกษา 3. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความ ไว้วางใจ ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น ความเป็นกันเอง และพร้อมใน การให้ความร่วมมือใน กระบวนการปรึกษา	ทักษะ - การฟัง - การใช้คำถาม - การตีความ - การสะท้อน ความรู้สึก เทคนิค - การใช้คำถามเวียน
2	รักษาสัมพันธภาพ เรียนรู้สัมพันธภาพ แม่เลี้ยงเดี่ยวและ บุตรวัยรุ่น	1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดี ระหว่างผู้วิจัยและผู้รับการปรึกษา 2. เพื่อให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตร วัยรุ่นได้สำรวจความคิด พฤติกรรมพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้น 3. เพื่อให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตร วัยรุ่นได้ร่วมกันจัดลำดับของ การแก้ไขปัญหา 4. เพื่อกระตุ้นให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและ บุตรวัยรุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลง มุมมอง แนวคิด พฤติกรรมสู่ การพัฒนาสัมพันธภาพไปใน ทางที่ดีขึ้น	ทักษะ - การฟัง - การใช้คำถาม - การตีความ - การสะท้อน ความรู้สึก - การสรุปความ เทคนิค - การสร้างทำ - การชี้แนะ

**โปรแกรมให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น**

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	ทักษะ/ เทคนิคที่ใช้
3	ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น	1. เพื่อเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น 2. เพื่อให้ผู้วิจัยและผู้รับการปรึกษาร่วมกันสรุปประเด็นปัญหาและกำหนดเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลง	ทักษะ - การฟัง - การใช้คำถาม - การตีความ - การสะท้อนความรู้สึก - การสรุปความ เทคนิค - การมองมุมใหม่ - การตีตราใหม่ - การมอบหมายงาน
4	การมองมุมใหม่ในการสื่อสาร	1. เพื่อค้นหาสาเหตุที่ทำให้การสื่อสารของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นไม่มีประสิทธิภาพ 2. เพื่อให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ได้เปลี่ยนมุมมองใหม่ของการสื่อสารให้แตกต่างจากแบบเดิม และปรับรูปแบบการสื่อสารให้ตรงกันมากขึ้น	ทักษะ - การฟัง - การใช้คำถาม - การตีความ - การสะท้อนความรู้สึก - การสรุปความ เทคนิค - การมองมุมใหม่ - การมอบหมายงาน

**โปรแกรมให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น**

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	ทักษะ/ เทคนิคที่ใช้
5	การสร้างนิยามใหม่ในสัมพันธภาพแม่-ลูก	1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ให้นิยามใหม่ของพฤติกรรมของอีกฝ่ายและเรียนรู้ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ 2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้พัฒนาสัมพันธภาพแม่-ลูกอย่างเป็นรูปธรรม	ทักษะ - การฟัง - การใช้คำถาม - การตีความ - การสะท้อน - ความรู้สึก - การสรุปความ เทคนิค - การตีตราใหม่ - การสร้างทำ - การมอบหมายงาน
6	การเปลี่ยนแปลงสู่การสร้างสัมพันธภาพ	1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้สำรวจพฤติกรรมของตนเองว่าได้ทำกิจกรรมใดร่วมกันบ้าง 2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาพิจารณาถึงกิจกรรมที่ชอบปฏิบัติเหมือนกัน และกิจกรรมที่อยากทำร่วมกันแต่ยังไม่ได้ทำ 3. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้เรียนรู้วิธีการเชิงกลยุทธ์ในการเปลี่ยนแปลงสู่การสร้างสัมพันธภาพ	ทักษะ - การฟัง - การใช้คำถาม - การตีความ - การสะท้อน - ความรู้สึก - การสรุปความ เทคนิค - การสร้างทำ - การเสนอการกำหนด - การมอบหมายงาน

โปรแกรมให้การศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	ทักษะ/ เทคนิคที่ใช้
7	การจัดการอารมณ์ เพื่อสัมพันธภาพ ที่ดี	1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเรียนรู้ อารมณ์ของตนเองและอารมณ์ ของบุคคลในครอบครัว 2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษารู้จัก จัดการกับอารมณ์ด้านลบ ของตนเอง 3. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาแสดง อารมณ์ต่อกันอย่างเหมาะสม	ทักษะ - การฟัง - การใช้คำถาม - การตีความ - การสะท้อน ความรู้สึก - การสรุปความ เทคนิค - การมองมุมใหม่ - การตีตราใหม่ - การสร้างทำ - การมอบหมายงาน
8	การลดความ ขัดแย้งใน สัมพันธภาพ	1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเรียนรู้ และระบุวิธีการแก้ไขความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม 2. เพื่อลดความขัดแย้งของผู้รับ การปรึกษา	ทักษะ - การฟัง - การใช้คำถาม - การตีความ - การสะท้อน ความรู้สึก - การสรุปความ - การให้ข้อมูล ย้อนกลับ เทคนิค - การกระทำในสิ่ง ตรงกันข้าม - การมองมุมใหม่

**โปรแกรมให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น**

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	ทักษะ/ เทคนิคที่ใช้
9	ความรับผิดชอบ ของแม่เลี้ยงเดี่ยว และบุตรวัยรุ่น	1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาประเมิน ตนเองว่ามีความรับผิดชอบ ต่อครอบครัวดีพอหรือไม่ 2. เพื่อกระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษา ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบ ต่อครอบครัวที่ตนเองพึงกระทำ	ทักษะ - การฟัง - การใช้คำถาม - การตีความ - การสะท้อน ความรู้สึก - การสรุปความ - การให้ข้อมูล ย้อนกลับ เทคนิค - การมองมุมใหม่ - การสร้างทำ - การมอบหมายงาน
10	บทบาทหน้าที่ ในครอบครัว	1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาตระหนัก ถึงบทบาทหน้าที่ในครอบครัว ที่ตนเองพึงกระทำ 2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษา บอกแนวทางการแสดง ความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ ของตนเองในครอบครัว	ทักษะ - การใช้คำถาม - การสะท้อน ความรู้สึก - การสรุปความ - การให้ข้อมูล ย้อนกลับ เทคนิค - การมองมุมใหม่ - การมอบหมายงาน - การเสนอการกำหนด (Offering prescriptions)

โปรแกรมให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	ทักษะ/ เทคนิคที่ใช้
11	การทำนายสภาพที่ เกิดซ้ำของ สัมพันธภาพระหว่าง แม่เลี้ยงเดี่ยวและ บุตรวัยรุ่น	1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเห็น แนวโน้มของสัมพันธภาพ ในครอบครัวตนเอง 2. เพื่อทำนายสภาพที่เกิดซ้ำ ของสัมพันธภาพของผู้รับ การปรึกษา	ทักษะ - การฟัง - การใช้คำถาม - การสะท้อน ความรู้สึก - การสรุปความ - การให้ข้อมูล ย้อนกลับ เทคนิค - การเสนอการ กำหนด (Offering prescriptions) - การทำนายสภาพที่ เกิดซ้ำ (Predicting a relapse)
12	ยุติการให้การปรึกษา	1. เพื่อยุติการให้การปรึกษา 2. เพื่อประเมินผลการปรึกษา ปรึกษารอบครัวทฤษฎี เชิงกลยุทธ์	ทักษะ - การฟัง - การใช้คำถาม - การสะท้อน ความรู้สึก - การสรุปความ - การให้ข้อมูล ย้อนกลับ เทคนิค - การมอบหมายงาน

**รายละเอียดโปรแกรมการศึกษาคอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ครั้งที่ 1**

เรื่อง ปฐมนิเทศและสร้างสัมพันธภาพ

ระยะเวลา 45-60 นาที

แนวคิดสำคัญ (Key concepts)

การสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ให้การศึกษาและผู้รับการศึกษาคือหัวใจหลักของการเรียนรู้พื้นฐานและเป็นกระบวนการแรกสำหรับการให้การศึกษาเพื่อสร้างความร่วมมือในกระบวนการศึกษา ผู้ให้การศึกษาจะเรียนรู้ผู้รับการศึกษาคือสร้างความไว้วางใจ ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น ความเป็นกันเองให้กับผู้รับการศึกษาคือสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ให้การศึกษาและผู้รับการศึกษาคือจะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้รับการศึกษาร่วมที่จะให้ความร่วมมือในการสำรวจความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมต่าง ๆ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นและสามารถหาทางออกของปัญหานั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากการสร้างสัมพันธภาพแล้ว การพบกันครั้งแรกนี้ ผู้ให้การศึกษาจะแจ้งวัตถุประสงค์ในการศึกษา อธิบายกระบวนการในการให้การศึกษา ระยะเวลา จำนวนครั้ง ในการให้การศึกษา และข้อกำหนดในการให้การศึกษาต่าง ๆ ร่วมกัน รวมทั้งอธิบายให้ผู้รับการศึกษามั่นใจว่าทุกเรื่องราวในการศึกษาจะถูกเก็บเป็นความลับ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัยและผู้รับการศึกษาคือ
2. เพื่อให้ผู้รับการศึกษาคือทราบถึงวัตถุประสงค์ กระบวนการ และข้อตกลงต่าง ๆ ในการให้การศึกษา
3. เพื่อให้ผู้รับการศึกษาคือเกิดความไว้วางใจ ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น ความเป็นกันเอง และพร้อมในการให้ความร่วมมือในกระบวนการให้การศึกษา

อุปกรณ์

1. สลากข้อความ
2. กล่องใส่สลาก
3. กระดาษขนาด A5
4. กล่องความคิด 2 กล่อง

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยแนะนำตนเอง และสร้างสัมพันธภาพโดยการพูดคุยเรื่องทั่ว ๆ ไป เพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เป็นกันเองจากนั้น ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ ระเบียบ วิธีการ ระยะเวลา จำนวนครั้ง และสถานที่ในการปรึกษา รวมทั้งการรักษาความลับและขออนุญาตบันทึกเสียง ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาแนะนำตนเองและเปิดโอกาสให้ผู้รับการปรึกษาซักถามข้อสงสัย

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยถามแม่และลูกที่เป็นผู้รับการปรึกษาว่าบรรยากาศภายในบ้านว่าเป็นอย่างไร และเพราะอะไรที่ทำให้ต้องมาพูดคุยกันในวันนี้
2. ผู้วิจัยให้แม่และลูกที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจับสลากข้อความใน “กล่องสัมพันธภาพ” ทีละคน รายละเอียดสลากดังใบงานที่ 1.1 โดยใครจะเป็นผู้เริ่มต้นจับสลากก่อนก็ได้ เมื่อได้ข้อความแล้ว ให้ผู้รับการปรึกษาเล่าหรืออธิบายถึงเรื่องนั้นๆ ที่เกิดขึ้น ทำสลับกันไปคนละ 3 คำถาม
3. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้รับการปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเองในแต่ละประเด็นที่จับสลากได้ เพื่อชี้แจงประเด็นที่เข้าใจไม่ตรงกัน โดยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้ทักษะการปรึกษาเบื้องต้น ได้แก่ การฟังอย่างตั้งใจ การใช้คำถามปลายเปิด เพื่อกระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษาเห็นถึงสิ่งที่ผู้รับการปรึกษารู้สึกต่อสถานการณ์ที่ผู้รับการปรึกษาเล่า
4. ผู้วิจัยถามเพิ่มเติมถึงสถานการณ์หรือความรู้สึกอื่นๆ ที่ผู้รับการปรึกษารู้สึกในครอบครัวและต้องการเล่านอกเหนือจากคำถามที่จับสลากได้ว่ามีหรือไม่ เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ระบายในสิ่งที่ผู้รับการปรึกษารู้สึก

ขั้นสรุป

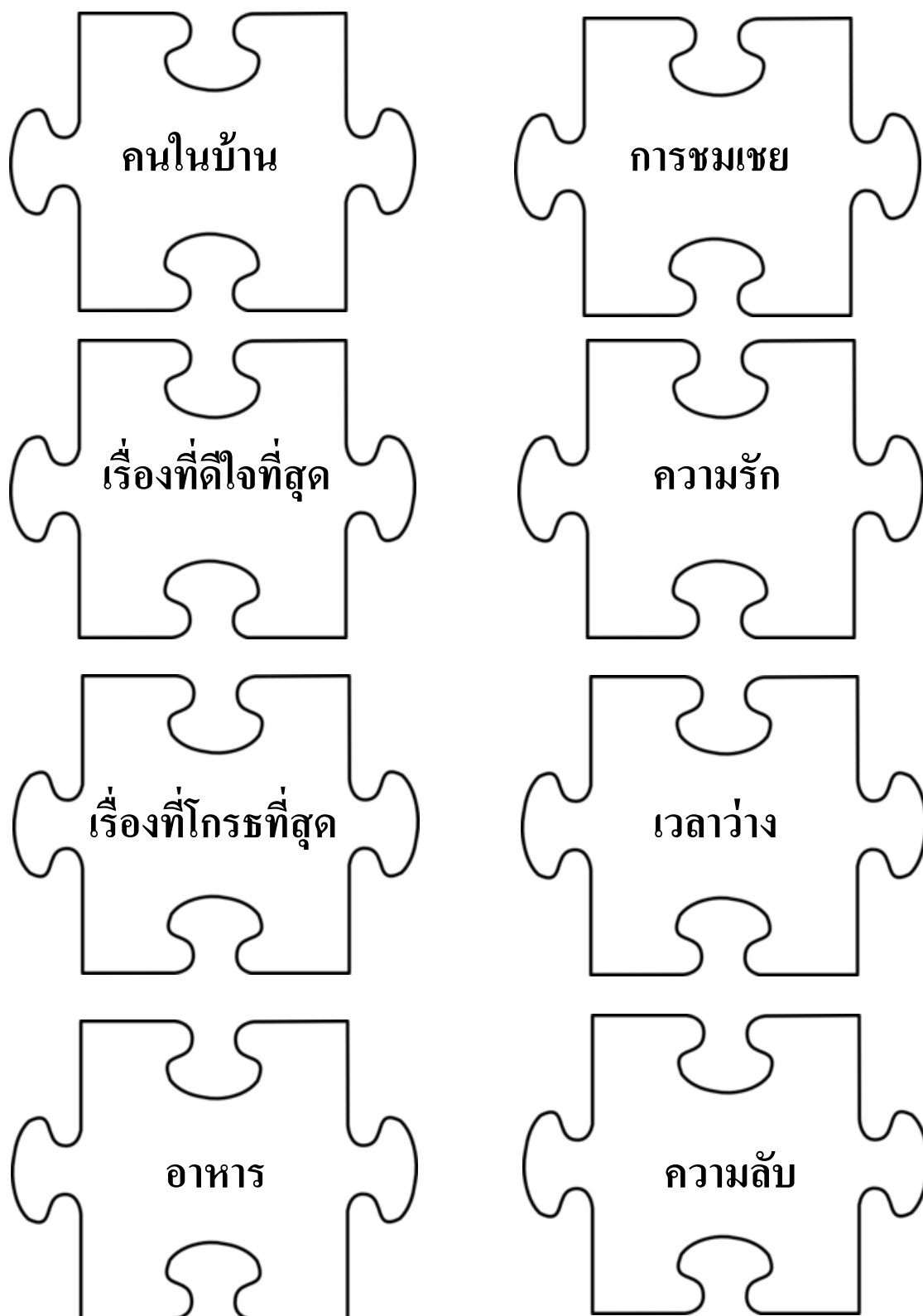
1. ผู้วิจัยสรุปประเด็นร่วมกับผู้รับการปรึกษาว่ากิจกรรมที่ทำนั้น ให้ข้อคิดอะไรบ้าง
2. ผู้วิจัยแจกกระดาษขนาด A5 ให้ผู้รับการปรึกษา คนละ 1 แผ่น เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเขียนถึงความรู้สึกหรือสิ่งที่ได้รับในการรับการปรึกษาครั้งนี้ และให้เก็บไว้ใน “กล่องความคิด”

ซึ่งจะรวบรวมความคิด ความรู้สึก การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากการได้รับการปรึกษาแต่ละครั้ง ไว้ในกล่อง

การประเมินผล

1. สังเกตจากคำพูด พฤติกรรม การให้ความร่วมมือ รวมทั้งกิริยาอาการอื่น ๆ ที่ผู้รับการปรึกษาแสดงออกตลอดกระบวนการปรึกษา
2. สังเกตจากการตอบคำถามและการซักถามข้อสงสัย
3. ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของมัน

ใบงาน 1.1 สลากสัมพันธ์ภาพ

ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

**รายละเอียดโปรแกรมการศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ครั้งที่ 2**

เรื่อง รักษาสัมพันธภาพ เรียนรู้สัมพันธภาพแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ระยะเวลา 45-60 นาที

แนวคิดสำคัญ (Key concepts)

สัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น คือ การแสดงออกด้านพฤติกรรม ความผูกพันระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น โดยมีปฏิสัมพันธ์ การพูดคุย ความรัก ความเข้าใจ การเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือ และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดี

การรักษาสัมพันธภาพ เรียนรู้สัมพันธภาพของผู้รับการปรึกษา เป็นขั้นตอนในการค้นหา ปัญหาของผู้รับการปรึกษา ตามการศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ คือ ผู้วิจัยจะค้นหาปัญหา ของผู้รับการปรึกษาว่า เพราะเหตุใดจึงเกิดปัญหานี้ โดยจะค้นหาปัญหาผ่านคำถาม ผู้วิจัยจะถาม ผู้รับการปรึกษาแต่ละคนถึงความสำคัญของปัญหาและเพราะอะไรถึงต้องการแก้ปัญหานั้น ผู้รับการปรึกษาแต่ละคนจะแสดงมุมมอง แนวคิด เกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ ออกมา (เพ็ญภา กุลนภาค, 2559)

ข้อมูลที่ได้จากผู้รับการปรึกษาจะทำให้ผู้วิจัยทราบถึงการให้นิยามและมุมมองปัญหา ของผู้รับการปรึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัยและผู้รับการปรึกษา
2. เพื่อให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ได้สำรวจความคิด พฤติกรรม พิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้น
3. เพื่อให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ได้ร่วมกันจัดลำดับของการแก้ไขปัญหา
4. เพื่อกระตุ้นให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองแนวคิด พฤติกรรมสู่การพัฒนาสัมพันธภาพไปในทางที่ดีขึ้น

อุปกรณ์

1. สิ่งของที่ผู้รับการศึกษานำติดตัวมา
2. กระดาษขนาด A5
3. ก่อองความคิด 2 ก่ออง

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายผู้รับการปรึกษา ทบทวนสิ่งที่ได้จากการปรึกษาในครั้งก่อน อธิบายวัตถุประสงค์ในการให้การปรึกษาครั้งที่ 2 และพูดคุยซักถามในเรื่องทั่ว ๆ ไป เพื่อให้บรรยากาศเป็นกันเองและผ่อนคลาย

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาทั้งแม่และลูกเลือกสิ่งของที่นำติดตัวมา 1 ชิ้น เพื่อแทนตัวอีกฝ่าย จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาอธิบายว่า สิ่งของที่เลือกมานั้นแสดงถึงอีกฝ่ายอย่างไร หากผู้รับการปรึกษาแจ้งว่าไม่ได้ทำอะไรติดตัวมาเลย ผู้วิจัยจะให้ผู้รับการปรึกษามองตัวเองว่า ในขณะนี้จะมีอะไรบ้างที่อยู่กับตัวเองที่สามารถเป็นตัวแทนของแม่/ลูกของเราได้
2. ผู้วิจัยใช้ทักษะการฟังอย่างตั้งใจขณะฟังเรื่องราวที่แต่ละคนเล่าถึงความสำคัญของสิ่งของนั้น ๆ และใช้ทักษะการตีความและการสะท้อนความรู้สึกขณะถามเรื่องเล่าของผู้รับการปรึกษาเป็นระยะ ๆ เพื่อตรวจสอบว่าผู้รับการปรึกษาและผู้วิจัยเข้าใจตรงกันหรือไม่ จากนั้นผู้วิจัยถามความรู้สึกของผู้รับการปรึกษาและใช้ทักษะการสรุปความหลังจากที่ผู้รับการปรึกษาทั้งคู่พูดจบ
3. ผู้วิจัยถามเพิ่มเติมว่า หากสามารถเปลี่ยนสิ่งของที่ใช้เป็นตัวแทนให้นอกเหนือจากที่มีอยู่ตอนนี้ได้ผู้รับการปรึกษาจะเปลี่ยนหรือไม่ และเพราะอะไร
4. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการชี้แนะ โดยการชี้แนะเป็นการสอนอย่างหนึ่งเพื่อให้ครอบครัวปฏิบัติต่างไปจากเดิมซึ่งปฏิบัติได้หลายวิธี ในกรณีนี้ผู้วิจัยใช้วิธีพูดให้ผู้รับการปรึกษาเห็นถึงสัมพันธภาพที่ผู้รับการปรึกษาทั้งคู่มีต่อกัน จากนั้น ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเสริมสร้าง โดยผู้วิจัยอธิบายให้ผู้รับการปรึกษาเข้าใจก่อนว่าการเสริมสร้างไม่ใช่การประชดหรือการเสแสร้ง แต่การเสริมสร้างคือการทำพฤติกรรมใหม่ที่ขัดแย้งกับพฤติกรรมเดิม ๆ ที่เคยชิน เช่น เมื่อแม่ลูกทะเลาะกัน ให้ลูกเข้าไปขอโทษหรือพูดคุยก่อนและให้แม่ทำเป็นลืมเรื่องทะเลาะนั้นไปและไม่โกรธนาน เป็นต้น จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาทดลองเสริมสร้างพฤติกรรมและคำพูดบางอย่างใหม่เช่น ให้แม่หัดพูดความรู้สึกว่ารู้สึกอย่างไรกับเหตุผลที่ลูกเลือกของสิ่งนั้นมาแทนตัวแม่ และให้ลูกพูดความรู้สึกว่ารู้สึกอย่างไรกับ

เหตุผลที่ลูกเลือกของสิ่งนั้นมาแทนตัวลูก ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาหัดพูดแสดงความรู้สึกและการชมเชยต่อกันออกมา

5. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้รับการปรึกษากลงข้อสงสัยเพิ่มเติมถึงการปรึกษาในครั้งนี้นี้
ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยสรุปประเด็นร่วมกับผู้รับการปรึกษาว่ากิจกรรมที่ทำนั้น ทำให้รู้สึกอะไรบ้าง

2. ผู้วิจัยแจกกระดาษขนาด A5 ให้ผู้รับการปรึกษา คนละ 1 แผ่น เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเขียนถึงความรู้สึกหรือสิ่งที่ได้รับในการรับการปรึกษาครั้งที่ 2 และให้เก็บไว้ใน “กล่องความคิด” พร้อมซักถามข้อสงสัย

3. ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากคำพูด พฤติกรรม การให้ความร่วมมือ รวมทั้งกิริยาอาการอื่น ๆ ที่ผู้รับการปรึกษาแสดงออกตลอดกระบวนการปรึกษา

2. สังเกตจากการตอบคำถามและการซักถามข้อสงสัย

3. ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

**รายละเอียดโปรแกรมการศึกษาครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ครั้งที่ 3**

เรื่อง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

ระยะเวลา 45-60 นาที

แนวคิดสำคัญ (Key concepts)

ปฏิสัมพันธ์ของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น คือ ขั้นตอนที่สมาชิกในครอบครัวพูดถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ให้การศึกษาว่าปัญหานั้น ๆ มีรูปแบบอย่างไร มีอะไรบ้างเกี่ยวกับปัญหาที่สมาชิกในครอบครัวคิดเห็นไม่ตรงกัน ขั้นตอนนี้ผู้ให้การศึกษาจะสังเกตรูปแบบการสื่อสาร ความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รูปแบบพฤติกรรม เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการให้การปรึกษาครั้งต่อไป (เพ็ญนภา กุลนภาดล, 2559)

ปฏิสัมพันธ์ของครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นแต่ละครอบครัวนั้นก็แตกต่างกันไป บางครอบครัวผูกพันและยึดติดกันมากเกินไป หรือบางครอบครัวอาจปล่อยปละละเลยจนเหินห่างกันดังนั้นผู้วิจัยจะร่วมเรียนรู้และสรุปปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ถึงปัญหาว่ามีปฏิสัมพันธ์ใดบ้างที่ผู้รับการศึกษาต้องการแก้ไขและเปลี่ยนแปลง โดยจะกำหนดเป้าหมายของการนัดกันแต่ละครั้งเพื่อแก้ปัญหาในแต่ละเรื่อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
2. เพื่อให้ผู้วิจัยและผู้รับการปรึกษาร่วมกันสรุปประเด็นปัญหา และกำหนดเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลง

อุปกรณ์

1. กระดาษขนาด A5
2. ก่อความคิด 2 ก่อ
3. ใบงานที่ 3.1 นิทานเรื่องล้างมือให้แม่

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายผู้รับการปรึกษา ทบทวนสิ่งที่ได้จากการปรึกษาในครั้งก่อน อธิบายวัตถุประสงค์ในการให้การปรึกษาครั้งที่ 3 พุดคุยซักถามในเรื่องทั่ว ๆ ไป เพื่อให้บรรยากาศเป็นกันเองและเตรียมรับการปรึกษาต่อไป

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาคิดทบทวนว่า ในการดำเนินชีวิตประจำวันในปัจจุบัน ผู้รับการปรึกษามีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างอย่างไร ทั้งบุคคลในครอบครัว เพื่อน ญาติพี่น้อง และปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ เหล่านั้นแตกต่างกัน หรือเหมือนกันอย่างไร ทั้งด้านพฤติกรรม และการสื่อสาร
2. ผู้วิจัยเล่านิทานเรื่องล้างมือให้แม่ ให้ผู้รับการปรึกษาฟัง โดยเล่าไม่จบ จากนั้นผู้วิจัยถามผู้รับการปรึกษาว่า รู้สึกอย่างไรกับนิทานเรื่องนี้ เหตุการณ์ลักษณะนี้เคยเกิดขึ้นกับผู้รับการปรึกษาหรือไม่ และคิดว่าเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อจากนิทานคืออะไร ผู้วิจัยใช้เทคนิคการชี้แนะให้ผู้รับการปรึกษาเห็นถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตของผู้รับการปรึกษากับเหตุการณ์ในนิทานที่ผู้รับการปรึกษากำลังคาดเดาเหตุการณ์ตอนจบเรื่อง จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาแสดงบทบาทสมมติของตอนจบของนิทานตามที่ผู้รับการปรึกษาคาดเดา ผู้วิจัยถามความรู้สึกของการแสดงบทบาทสมมติ และถ้าเหตุการณ์เกิดขึ้นจริงในชีวิตผู้รับการปรึกษาจะทำอย่างไร จากนั้นผู้วิจัยจึงเล่านิทานตอนจบของเรื่องให้ผู้รับการปรึกษาฟัง
3. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาเล่าความประทับใจคนละ 2 เรื่อง และเล่าเรื่องที่ไม่ประทับใจ 1 เรื่อง โดยทั้ง 3 เรื่อง หากแม่เป็นผู้เล่า เรื่องนั้นต้องมีลูกอยู่ด้วย และหากลูกเป็นผู้เล่า เรื่องนั้นต้องมีแม่อยู่ด้วยและให้เริ่มเล่าเรื่องราวที่ประทับใจก่อนเรื่องราวที่ไม่ประทับใจ
4. ผู้วิจัยใช้ทักษะการฟังอย่างตั้งใจ ขณะฟังเรื่องราวของผู้รับการปรึกษา ผู้วิจัยใช้ทักษะการใช้คำถามแทรกในจังหวะที่เหมาะสมขณะฟังเรื่องราว และใช้ทักษะการสะท้อนความรู้สึก ในช่วงที่ผู้รับการปรึกษาไม่สามารถระบุนิสัยของตนเองออกมาได้ จากนั้นผู้วิจัยใช้ทักษะการสรุปความหลังจากฟังเรื่องราวที่ประทับใจแต่ละเรื่องจบ จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาทั้งคู่เล่าเรื่องราวที่ไม่ประทับใจ ผู้วิจัยใช้ทักษะการตีความในขณะฟังเรื่องราว และใช้เทคนิคการมองมุมใหม่เพื่อให้ผู้รับการปรึกษามองเห็นข้อดีของเหตุการณ์ที่ทำให้ไม่ประทับใจกัน และให้ผู้รับการปรึกษาตีตราใหม่ในเรื่องราวที่ผู้รับการปรึกษาทั้งคู่มองคนละมุมและเข้าใจผิดกัน
5. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้รับการปรึกษาอธิบายเรื่องราวไม่ประทับใจที่ทำให้เกิดการเข้าใจผิด จากนั้นผู้วิจัยถามความรู้สึกของผู้รับการปรึกษาทั้งคู่หลังจากได้ประสานประเด็นที่เข้าใจผิดต่อกัน

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยสรุปประเด็นร่วมกับผู้รับการปรึกษาถึงกิจกรรมที่ทำนั้น ทำให้เรียนรู้อะไรบ้าง
2. ผู้วิจัยแจกกระดาษขนาด A5 ให้ผู้รับการปรึกษา คนละ 1 แผ่น เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเขียนถึงความรู้สึกหรือสิ่งที่ได้รับในการรับการปรึกษาครั้งที่ 3 และให้เก็บไว้ใน “กล่องความคิด” พร้อมซักถามข้อสงสัย
3. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากคำพูด พฤติกรรม การให้ความร่วมมือ รวมทั้งกิริยาอาการอื่น ๆ ที่ผู้รับการปรึกษาแสดงออกตลอดกระบวนการปรึกษา
2. สังเกตจากการตอบคำถามและการซักถามข้อสงสัย
3. ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

ใบงานที่ 3.1 นิทานเรื่อง ล้างมือให้แม่

ชายหนุ่มคนหนึ่งเพิ่งจบการศึกษาด้วยผลการเรียนดีเยี่ยม ไปสมัครงานในตำแหน่ง ผู้จัดการบริษัทใหญ่แห่งหนึ่งหลังจากผ่านการสอบสัมภาษณ์ ครั้งแรกไปแล้ว ผู้อำนวยการได้เรียก เขาไปสัมภาษณ์เป็นครั้งสุดท้ายก่อนตัดสินใจผู้อำนวยการ เห็นข้อมูลในประวัติของเด็กหนุ่มคนนี้ ว่ามีผลการเรียนเป็นเลิศในทุกวิชาตลอด มานับตั้งแต่อุดมศึกษาจนจบมหาวิทยาลัย ไม่ปรากฏว่ามี คะแนนในวิชาใดที่ต่ำกว่า B เลย

ผู้อำนวยการเริ่มคำถามว่า “เธอเคยได้รับทุนการศึกษาอะไรหรือเปล่า?”

เด็กหนุ่มตอบว่า “ไม่เคยครับ”

ผู้อำนวยการถามต่อว่า “คุณพ่อของเธอเป็นคนจ่ายค่าเล่าเรียนให้ใช่ไหม?”

เด็กหนุ่มตอบว่า “คุณพ่อของผมเสียไปตั้งแต่ผมอายุได้ขวบเดียวครับเป็นคุณแม่ที่จ่ายค่าเล่าเรียนให้ผม”

ผู้อำนวยการถามต่อว่า “คุณแม่ของเธอทำงานที่ไหน?”

เด็กหนุ่มตอบว่า “คุณแม่รับจ้างซักผ้ารีดผ้า”

ผู้อำนวยการขอดูมือของเขา เด็กหนุ่มยื่นมือที่เรียบลื่น ไม่มีที่ติให้ผู้อำนวยการดู

ผู้อำนวยการถามต่อว่า “เธอเคยช่วยคุณแม่ของเธอทำงานบ้างหรือเปล่า?”

เขาตอบว่า “ไม่เคยครับ คุณแม่ต้องการให้ผมเรียนแล้วก็อ่านหนังสืออะไร ๆ คุณแม่ซักผ้าได้เร็วกว่าผมด้วยครับ”

ผู้อำนวยการบอกว่า “ฉันมีเรื่องให้เธอช่วยทำอย่างหนึ่งนะ วันนี้ เธอกลับไปที่บ้าน ช่วยล้างมือของคุณแม่ของเธอแล้วกลับมาพบฉันอีกทีพรุ่งนี้เช้า”

ด้วยความมั่นใจว่า โอกาสที่จะได้งานทำมีอยู่สูงมากเมื่อเขากลับไปถึงบ้านเขา จึงรู้สึกเต็มใจที่จะล้างมือให้แม่ของเขา ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยทำอะไรแบบนี้มาก่อนเลย แต่ด้วยความอยากได้งาน ก็เลยทำให้คุณแม่ ฝ่ายแม่ก็รู้สึกประหลาดใจระคน หวั่นใจ เธอส่งมือให้ลูก หนุ่มน้อยค่อย ๆ ล้างมือให้แม่ แล้วน้ำตาไหลก็ออกมา

เขาเพิ่งรู้สึกว่ามีมือของแม่นั้นช่างเหยียนและ เต็มไปด้วยริ้วรอยขูดข่วน และบาดแผล ซึ่งบางแผลพอ โคนน้ำก็ทำให้แม่เจ็บจนตัวสั่นระริก นี่เป็นครั้งแรกที่เด็กหนุ่มตระหนักรู้ว่า มือคู่นี้เองที่ซักผ้าทุกวัน เพื่อหารายได้มาส่งเสียให้เขาได้เล่าเรียน รอยแผลเหล่านี้คือ ราคาที่แม่ต้องจ่ายไป เพื่อความสำเร็จในการศึกษาของเขา เพื่อผลการเรียนที่ยอดเยี่ยมของเขา และอาจจะเพื่ออนาคตของเขาด้วย คินนั้นสองแม่ลูกได้คุยกันอยู่นาน

เช้าวันต่อมา เด็กหนุ่มก็เดินทางไปท้อฟฟิศของผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการสังเกตเห็น น้ำตาในดวงตาของเขา จึงพูดขึ้นว่า “ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยว่าเมื่อคืนที่บ้าน เธอทำอะไรบ้าง แล้วได้ บทเรียนอะไร ?”

เด็กหนุ่มตอบว่า “ผมล้างมือให้แม่ครับ แล้วก็เลยช่วยแม่ซักผ้าที่เหลือจนเสร็จ”

ผู้อำนวยการบอกว่า “ช่วยเล่าให้ฉันฟังหน่อยว่า เธอรู้สึกยังไง”

เด็กหนุ่มตอบ

“ข้อที่หนึ่ง ผมได้รู้ซึ่งถึงคำว่า สำนึกในบุญคุณ ถ้าไม่มีแม่ก็คงไม่มีความสำเร็จของผม

ข้อที่สอง จากการช่วยแม่ทำงาน ผมได้รู้ว่ามันลำบากยากเย็นยังไงกว่าจะทำอะไรออกมา สักอย่างหนึ่ง

ข้อที่สาม ผมได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของความรักและความผูกพันในครอบครัว ”

ผู้อำนวยการจึงบอกว่า “นี่คือสิ่งที่ฉันต้องการ ฉันอยากได้ คนที่รู้ค่าของการได้รับความช่วยเหลือ อยากได้คนที่เข้าใจถึงความลำบาก ของใครสักคนในการจะทำอะไร ได้มาสักอย่าง และอยากได้คนที่ไม่ได้ตั้งเงิน เป็นเป้าหมายในชีวิตแต่เพียงอย่างเดียวมาเป็นผู้จัดการให้ฉัน เป็นอันตกลงว่าฉันรับเธอไว้ทำงาน”

ในเวลาต่อมา เด็กหนุ่มคนนี้ก็ทำงานอย่างหนักและได้รับความนับถือจาก ผู้ได้บังคับบัญชา ลูกจ้าง ทุกคนทำงานเป็นทีมอย่างขยันขันแข็ง กิจการของบริษัทก็เจริญก้าวหน้า เป็นอย่างดี

ใครที่ถูกตามใจจนเป็นนิสัยได้รับทุกอย่างที่ต้องการ จะสร้างนิสัยเอาแต่ใจตัวเองและ เห็นแก่ตัวเองเป็นอันดับแรก เขาจะไม่สนใจ ความเหนื่อยยากของพ่อแม่ เมื่อถึงวัยทำงานเขาก็จะ คาดหวังว่า ใคร ๆ จะต้องเชื่อฟังเขา เมื่อเขาเป็นผู้จัดการ เขาจึงไม่มีวันรู้ว่าบรรดาลูกจ้างนั้นลำบาก อย่างไม่ และมักจะโทษคนอื่นเสมอ

การทำงานทุกอย่างนั้น กว่าจะประสบความสำเร็จมันไม่ใช่่ง่าย ๆ หรือแค่เพียงข้ามคืน บางคนมองแค่เพียงความสำเร็จของคนอื่น โดยไม่ได้มองลึกลงไปว่า กว่าที่เขาจะมาถึงวันนี้ได้นั้น เขาต้องผ่านอะไรมาบ้าง เลยทำให้คนรุ่นใหม่ที่ไม่เข้าใจเรื่องนี้ อยากที่จะประสบความสำเร็จเร็ว ๆ แบบสบาย ๆ พอเวลาที่เจอกับความยากลำบากเข้า ก็มาโวยวาย ร้องเรียน ว่าชีวิตเราทำไมถึงต้อง เหนื่อยยากขนาดนี้ ฯลฯ

นี่คือความแตกต่างของคนที่ประสบความสำเร็จกับคนที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต คนที่ประสบความสำเร็จจะสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ด้วยความอดทน มุ่งมั่น ไม่ย่อท้อ และรู้คุณค่าของความยากลำบากที่เกิดขึ้น

(ที่มา: <https://prakal.wordpress.com/2015/06/12/นิทานสอนใจ-ล้างมือให้แม่/>)

ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

**รายละเอียดโปรแกรมการศึกษารอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ครั้งที่ 4**

เรื่อง การมองมุมใหม่ในการสื่อสารเพื่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ระยะเวลา 45-60 นาที

แนวคิดสำคัญ (Key concepts)

การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร ความคิดเห็น ความรู้สึก ผ่านการใช้ภาษาพูด ตัวอักษร และภาษากาย ในการสื่อความหมายให้บุคคลอื่นได้รับรู้ การสื่อสารนั้นอาจมีข้อผิดพลาดได้ถ้าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความเข้าใจไม่ตรงกัน ซึ่งอาจเกิดจากอารมณ์ ณ ขณะนั้นของทั้งสองฝ่าย มุมมองและทัศนคติต่อเรื่องนั้น ๆ เมื่อเกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกันหลาย ๆ ครั้ง จะส่งผลต่อความขัดแย้งที่ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้น และหากไม่ได้รับการแก้ไข ความขัดแย้งเพียงเล็กน้อย ก็จะกลายเป็นปัญหาที่ใหญ่ขึ้นตามมา

เนื่องจากอายุของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น นั้นมีความแตกต่างกัน และบุตรวัยรุ่นก็เป็นวัยของการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและอารมณ์ ทำให้มีมุมมองที่ต่างกัน สิ่งที่แม่เลี้ยงเดี่ยวสื่อออกไป บุตรวัยรุ่นอาจมองคนละมุม และการกระทำที่บุตรวัยรุ่นตอบสนองออกมา แม่เลี้ยงเดี่ยวอาจไม่เข้าใจ ทำให้เกิดการเข้าใจผิด ดังนั้นการปรับมุมมอง และทัศนคติ ระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น จึงเป็นเป้าหมายของการให้การศึกษาในครั้งนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อค้นหาสาเหตุที่ทำให้การสื่อสารของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นไม่มีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น ได้เปลี่ยนมุมมองใหม่ของการสื่อสารให้แตกต่างจากแบบเดิม และปรับรูปแบบการสื่อสารให้ตรงกันมากขึ้น

อุปกรณ์

1. วิดีทัศน์ตัวอย่างการ Children see Children do
2. กระดาษขนาด A5
3. ก่อความคิด 2กล่อง

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายผู้รับการปรึกษา ทบทวนสิ่งที่ได้จากการปรึกษาในครั้งก่อน อธิบายวัตถุประสงค์ในการให้การปรึกษาครั้งที่ 4 และพูดคุยถึงละคร รายการโทรทัศน์ เพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่การให้การปรึกษาต่อไป

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยพูดคุยซักถามถึงการสื่อสารในปัจจุบันของแม่และลูกที่เป็นกลุ่มตัวอย่างว่าเป็นอย่างไร โดยทักษะการใช้คำถาม ขณะผู้รับการปรึกษาเล่าถึงการสื่อสารในครอบครัวตนเอง ผู้วิจัยใช้ทักษะการฟังอย่างตั้งใจ
2. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษายกตัวอย่างการสื่อสารของสมาชิกในครอบครัวจากละครโทรทัศน์ที่ผู้รับการปรึกษาเคยดู โดยระบุว่ารู้สึกอย่างไรกับการสื่อสารแบบนั้น จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาชมวิดีโอที่ชื่อว่า Children see Children do ความยาวประมาณ 2 นาที จากนั้นผู้วิจัยใช้ทักษะการใช้คำถาม ถามผู้รับการปรึกษาว่ารู้สึกอย่างไรและได้อะไรจากวิดีโอที่ผู้รับการปรึกษาให้ชม
3. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการมองมุมใหม่ (Reframing) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนความคิดของสมาชิกในครอบครัวในการมองสมาชิกคนอื่นให้แตกต่างจากเดิม ในทางที่สร้างสรรค์มากขึ้น ทั้งด้านพฤติกรรมและการสื่อสาร ผู้รับการปรึกษาจะมองเห็นความแตกต่างของการสื่อสารที่ตนเองปฏิบัติอยู่มากขึ้น จากนั้นผู้วิจัยใช้เทคนิคการมอบหมายงานให้ผู้รับการปรึกษาไปทดลองสื่อสารดี ๆ

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยสรุปประเด็นร่วมกับผู้รับการปรึกษาถึงสิ่งกิจกรรมที่ทำ ว่าทำให้ได้เรียนรู้อะไรบ้าง
2. ผู้วิจัยแจกกระดาษขนาด A5 ให้ผู้รับการปรึกษา คนละ 1 แผ่น เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเขียนถึงความรู้สึกหรือสิ่งที่ได้รับในการรับการปรึกษาครั้งที่ 4 และให้เก็บไว้ใน “กล่องความคิด” พร้อมซักถามข้อสงสัย
3. ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากคำพูด พฤติกรรม การให้ความร่วมมือ รวมทั้งกิริยาอาการอื่น ๆ ที่ผู้รับการปรึกษาแสดงออกตลอดกระบวนการปรึกษา
2. สังเกตจากการตอบคำถามและการซักถามข้อสงสัย
3. ใบบางที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

วิดีโอ Children see Children do

ที่มา: https://www.youtube.com/results?search_query=children+see+children+do

วิดีโอเรื่องนี้แสดงถึงพฤติกรรมของเด็กว่าเลียนแบบมาจากผู้ใหญ่ เด็กเห็นผู้ใหญ่ทำอะไรเขาก็จะทำตาม ทั้งพฤติกรรมและการใช้คำพูด

ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

**รายละเอียดโปรแกรมการศึกษาคครอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ครั้งที่ 5**

เรื่อง การสร้างนิยามใหม่ในสัมพันธภาพแม่-ลูก

ระยะเวลา 45-60 นาที

แนวคิดสำคัญ (Key concepts)

สัมพันธภาพครอบครัวมีความสำคัญในการสร้างและพัฒนาบุคคลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ครอบครัวเป็นสังคมแรกของการสร้างสัมพันธภาพ รากฐานของครอบครัวที่สำคัญ คือ สายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่มีความรัก ความเข้าใจ ความผูกพัน ความอบอุ่น ฯลฯ ต่อกัน สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กเติบโตขึ้นมาเป็นคนที่มีคุณภาพของสังคม

เนื่องด้วยวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นกับบุคคลในครอบครัวจะเปลี่ยนแปลงไปในหลาย ๆ ด้าน ทั้งคำพูดและพฤติกรรม ปัญหาสัมพันธภาพระหว่างวัยรุ่นกับแม่จึงมาจากการที่แม่บางคนยังคงปฏิบัติเหมือนลูกเป็นเด็ก ๆ เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยที่ลูกเองก็ไม่พยายามสื่อสารกับผู้ปกครอง จึงเกิดเป็นช่องว่างระหว่างวัย (Generation gap) ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม (ปวีณา แจ่มประจักษ์, 2557)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้เห็นนิยามใหม่ของพฤติกรรมของอีกฝ่ายและเรียนรู้ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้พัฒนาสัมพันธภาพ แม่-ลูก อย่างเป็นรูปธรรม

อุปกรณ์

1. วัสดุชิ้นตัวอย่างพฤติกรรมของแม่-ลูก
2. กระดาษขนาด A5
3. ก่อความคิด 2 ก่อ

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายผู้รับการปรึกษา ทบทวนสิ่งที่ได้จากการปรึกษาในครั้งก่อน อธิบายวัตถุประสงค์ในการให้การปรึกษาครั้งที่ 5 และพูดคุยในเรื่องทั่ว ๆ ไป เพื่อให้บรรยากาศเป็นกันเอง และพร้อมสู่การให้การปรึกษา

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยกล่าวถึงพฤติกรรมที่แตกต่างระหว่างวัยรุ่นกับผู้ใหญ่ในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร จากนั้นผู้วิจัยใช้ทักษะการใช้คำถาม ถามผู้รับการปรึกษาถึงพฤติกรรมของผู้รับการปรึกษาทั้งคู่ว่าเป็นอย่างไรขณะอยู่ในครอบครัว โดยให้ลูกพูดถึงพฤติกรรมของแม่ และแม่พูดถึงพฤติกรรมของลูก ผู้วิจัยใช้ทักษะการฟังอย่างตั้งใจขณะฟังเรื่องราว
2. ผู้วิจัยยกตัวอย่างพฤติกรรมของแม่-ลูก คู่หนึ่ง โดยให้ผู้รับการปรึกษาวิเคราะห์กรณีเรื่อง สอร์โมน วิ้ววุ่น ซีซั่น 2 ตอนที่ 10 ความยาวประมาณ 6 นาที ผู้วิจัยใช้ทักษะการการใช้คำถาม ถามว่า ในครอบครัวของผู้รับการปรึกษาเคยเกิดเหตุการณ์ลักษณะคล้าย ๆ กับตัวอย่างในวิดีโอที่ยกมาหรือไม่ถ้ามีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงของผู้รับการปรึกษาจบลงอย่างไร ผู้รับการปรึกษามีวิธีการอย่างไรในการแก้สถานการณ์ขณะนั้น
3. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการนิยามใหม่เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้มองเห็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติในแง่ผู้อื่น จากนั้น ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเสริมทำให้ผู้รับการปรึกษาแสดงบทบาทสมมติที่เปลี่ยนจากที่ได้ดูในวิดีโอ เป็นพฤติกรรมตามแนวความคิดของผู้รับการปรึกษาเอง หลังจากแสดงบทบาทสมมติจบผู้วิจัยถามความรู้สึกของผู้รับการปรึกษาว่าเป็นอย่างไร
4. ผู้วิจัยใช้เทคนิคมอบหมายงานเพื่อให้ผู้รับการปรึกษาลองปรับพฤติกรรมบางด้านที่ปฏิบัติต่อกันให้ดีขึ้น และนำมาพูดคุยในครั้งหน้า

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยสรุปประเด็นร่วมกับผู้รับการปรึกษาถึงกิจกรรมที่ทำ ว่าทำให้เรียนรู้อะไรบ้าง
2. ผู้วิจัยแจกกระดาษขนาด A5 ให้ผู้รับการปรึกษา คนละ 1 แผ่น เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเขียนถึงความรู้สึกหรือสิ่งที่ได้รับในการรับการปรึกษาครั้งที่ 5 และให้เก็บไว้ใน “กล่องความคิด” พร้อมซักถามข้อสงสัย
3. ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการปรึกษาครั้งต่อไป พร้อมทั้งบอกให้ผู้รับการปรึกษานำภาพถ่ายแม่-ลูกที่เคยทำกิจกรรมร่วมกันแล้วประทับใจมาช่วยในการปรึกษาครั้งต่อไป โดยไม่จำเป็นต้องเป็นภาพถ่ายเดียวกัน

การประเมินผล

1. สังเกตจากคำพูด พฤติกรรม การให้ความร่วมมือ รวมทั้งกิริยาอาการอื่น ๆ ที่ผู้รับการปรึกษาแสดงออกตลอดกระบวนการปรึกษา
2. สังเกตจากการตอบคำถามและการซักถามข้อสงสัย
3. ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

วิดีโอเรื่อง ฮอร์โมน วัยวัยรุ่น ซีซั่น 2 ตอนที่ 10

จาก ดาวกับแม่ทะเลาะกันเรื่องแม่โดนเรียกเข้าห้องปกครอง ดาวอาสาวด ทำลายสิ่งของ พ่อเข้ามาห้าม และดาวแอบฟังพ่อแม่คุยกัน จึงทำให้เข้าใจในสิ่งที่แม่บนตัวเอง

ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

**รายละเอียดโปรแกรมการศึกษาคอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ครั้งที่ 6**

เรื่อง การเปลี่ยนแปลงสู่การสร้างสัมพันธภาพ
ระยะเวลา 45-60 นาที

แนวคิดสำคัญ (Key concepts)

กิจกรรมในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งที่ทุกคนปฏิบัติเป็นปกติ กิจกรรมในชีวิตประจำวันบางอย่างนั้นสามารถทำร่วมกับสมาชิกในครอบครัวได้ การปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันจะกระตุ้นให้สมาชิกในครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์กัน ได้แสดงออกถึงความมีน้ำใจ การช่วยเหลือ การใช้เวลาร่วมกัน อีกทั้งการทำกิจกรรมร่วมกันยังก่อให้เกิดความผูกพันระหว่างผู้ทำกิจกรรม และเกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน

เนื่องด้วยวัยรุ่นเป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับเพื่อน เริ่มจะมีกลุ่ม มีสังคม และต้องการเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน บางครั้งอาจทำให้มีเวลาในครอบครัวน้อยลง และทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับสมาชิกในครอบครัวลดลง การกระตุ้นให้วัยรุ่นหันมาสนใจทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครอบครัวจึงเป็นการกระชับความสัมพันธ์ สร้างความผูกพันให้คงอยู่ และสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวไม่สั่นคลอน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้สำรวจพฤติกรรมของตนเองว่าทำกิจกรรมใดร่วมกันบ้าง
2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาพิจารณาถึงกิจกรรมที่ชอบปฏิบัติเหมือนกัน และกิจกรรมที่อยากทำร่วมกันแต่ยังไม่ได้ทำ
3. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้เรียนรู้วิธีการเชิงกลยุทธ์ในการเปลี่ยนแปลงสู่การสร้างสัมพันธภาพ

อุปกรณ์

1. ภาพถ่ายกิจกรรมที่ประทับใจของผู้รับการปรึกษา
2. กระดาษขนาด A5
3. ก่อความคิด 2 ก่อ

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายผู้รับการปรึกษา ทบทวนสิ่งที่ได้จากการปรึกษาในครั้งก่อน อธิบายวัตถุประสงค์ในการให้การปรึกษาครั้งที่ 6 และพูดคุยถึงสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำเข้าสู่การให้การปรึกษา

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษานำภาพถ่ายของที่ประทับใจมาให้ผู้วิจัยดู ตามที่ได้ทำการแจ้งไว้ในการปรึกษาครั้งที่ 5

2. จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาเล่าถึงเรื่องราวในภาพทีละคน โดยผู้วิจัยใช้ทักษะการใช้คำถาม ตามดังนี้

- 2.1 สถานที่ในภาพคือที่ไหน
- 2.2 ในภาพมีใครบ้าง
- 2.3 กิจกรรมในภาพทั้งคู่กำลังทำอะไร
- 2.4 รู้สึกอย่างไรกับกิจกรรมนั้น

ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับภาพทีละคนสลับกัน จากนั้นผู้วิจัยถามถึงระยะเวลาที่เกิดขึ้นในภาพถ่ายว่าผ่านมานานหรือยัง หากมีโอกาสอยากให้ความประทับใจนั้นเกิดขึ้นอีกครั้งหรือไม่ และจะมีวิธีการอย่างไร

3. ผู้วิจัยใช้ทักษะการฟังอย่างตั้งใจ ขณะฟัง และใช้ทักษะการสรุปความหลังจากผู้รับการปรึกษาเล่าเรื่องราวในภาพจบ

4. ผู้วิจัยถามถึงกิจกรรมอื่น ๆ ที่ผู้รับการปรึกษามักจะทำร่วมกันเป็นประจำ ว่ามีกิจกรรมใดบ้างที่ชอบ กิจกรรมใดบ้างที่ไม่ชอบ รวมถึงกิจกรรมอะไรที่อยากทำร่วมกันแต่ยังไม่เคยทำ เพราะเหตุผลใดจึงยังไม่เคยทำร่วมกัน

5. ผู้วิจัยใช้เทคนิคเสนอข้อกำหนดเพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเสนอข้อกำหนดของกิจกรรมที่ต้องการจะทำร่วมกัน โดยระบุเป็นข้อๆ ให้ชัดเจนทั้งกิจกรรมและเวลา และใช้เทคนิคการมอบหมายงานให้ผู้รับการปรึกษานำข้อกำหนดที่ร่วมกันตกลงไปปฏิบัติ

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยสรุปประเด็นร่วมกับแม่และลูกว่ากิจกรรมที่ทำนั้น รู้สึกอย่างไรบ้าง เรียนรู้อะไรบ้าง
2. ผู้วิจัยแจกกระดาษขนาด A5 ให้ผู้รับการปรึกษา คนละ 1 แผ่น เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเขียนถึงความรู้สึกหรือสิ่งที่ได้รับในการรับการปรึกษาครั้งที่ 6 และให้เก็บไว้ใน “กล่องความคิด” พร้อมซักถามข้อสงสัย
3. ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากคำพูด พฤติกรรม การให้ความร่วมมือ รวมทั้งกิริยาอาการอื่น ๆ ที่ผู้รับการปรึกษาแสดงออกตลอดกระบวนการปรึกษา
2. สังเกตจากการตอบคำถามและการซักถามข้อสงสัย
3. ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

**รายละเอียดโปรแกรมการศึกษาคอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ครั้งที่ 7**

เรื่อง **การจัดการอารมณ์เพื่อสัมพันธภาพที่ดี**

ระยะเวลา **45-60 นาที**

แนวคิดสำคัญ (Key concepts)

สัมพันธภาพที่ดีระหว่างแม่-ลูก นั้น เกิดขึ้นจากความรัก ความผูกพัน การทำกิจกรรมร่วมกัน การสื่อสาร การแก้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ร่วมกัน และการรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง ทุกการกระทำและความรู้สึกที่ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีนั้นล้วนมีอารมณ์เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเสมอ อารมณ์ของแต่ละบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามสิ่งเร้าที่เข้ามากระตุ้นสิ่งเร้าที่กระตุ้นอารมณ์นั้นมีหลากหลาย ทั้งสิ่งเร้าที่เป็นพฤติกรรมจากบุคคลอื่น สิ่งเร้าที่มาจากธรรมชาติ และสิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ เป็นต้น สิ่งเร้าต่าง ๆ เหล่านี้ ก่อให้เกิดอารมณ์ที่แตกต่างกัน ทั้งอารมณ์ด้านบวก และอารมณ์ด้านลบ

จะเห็นว่าบุคคลไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากสิ่งเร้าที่มากกระตุ้นอารมณ์ได้ แต่บุคคลสามารถเรียนรู้ที่จะจัดการอารมณ์ของตนเองได้ เพื่อไม่ให้อารมณ์ด้านลบของตนเองไปทำให้สัมพันธภาพระหว่างกันลดลง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับการปรัษาเรียนรู้อารมณ์ของตนเอง และอารมณ์ของบุคคลในครอบครัว
2. เพื่อให้ผู้รับการปรัษารู้จักจัดการกับอารมณ์ด้านลบของตนเอง
3. เพื่อให้ผู้รับการปรัษาแสดงอารมณ์ต่อกันอย่างเหมาะสม

อุปกรณ์

1. ใบงานที่ 7.1 การ์ดอารมณ์
2. กระดาษขนาด A5
3. ก่อ่งความคิด 2 ก่อ่ง

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายผู้รับการปรึกษา ทบทวนสิ่งที่ได้จากการปรึกษาในครั้งก่อน อธิบายวัตถุประสงค์ในการให้การปรึกษาครั้งที่ 7 และพูดคุยเรื่องทั่วไป

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยแจก “การ์ดอารมณ์” ให้ผู้รับการปรึกษาคณะละ 4 แผ่น ซึ่งมีรายละเอียด คือ
 - 1.1 ใบที่ 1 ให้เขียนอารมณ์ด้านบวกของตนเอง
 - 1.2 ใบที่ 2 ให้เขียนอารมณ์ด้านลบของตนเอง
 - 1.3 ใบที่ 3 ให้เขียนอารมณ์ด้านบวกของ แม่/ ลูก
 - 1.4 ใบที่ 4 ให้เขียนอารมณ์ด้านลบของ แม่/ ลูก
2. ผู้วิจัยใช้ทักษะการใช้คำถาม ขณะถามถึงสถานการณ์ที่ทำให้เกิดอารมณ์ด้านบวกและด้านลบของผู้รับการปรึกษา และสถานการณ์ที่ทำให้เกิดอารมณ์ด้านบวกและด้านลบของตัวเอง ผู้รับการปรึกษาก็ฝ่ายที่ตนเองรู้สึก ผู้วิจัยใช้ทักษะการสะท้อนความรู้สึกในช่วงที่ผู้รับการปรึกษาเล่าถึงพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษาสำรวจอารมณ์ของตนเอง
3. ผู้วิจัยถามผู้รับการปรึกษาว่า อยากปรับอารมณ์ของตนเองตรงไหน อย่างไร และเปิดโอกาสให้ผู้รับการปรึกษาทั้งคู่อธิบายถึงสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดอารมณ์ด้านลบให้ทั้งคู่เข้าใจกัน ผู้วิจัยใช้เทคนิคการมองมุมใหม่ ในการสะท้อนให้ผู้รับการปรึกษาเห็นถึงอีกด้านของอารมณ์ที่แสดงออกมา และใช้เทคนิคการตีตราใหม่ในการให้ผู้รับการปรึกษาให้นิยามอารมณ์นั้น ๆ ใหม่
4. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการกำหนดอาการ (Prescribing the symptom) โดยผู้วิจัยจะร่วมคิดกับผู้รับการปรึกษาในการกำหนดอาการให้ผู้รับการปรึกษาแสดงบทบาทสมมติของสถานการณ์ที่ทำให้เกิดอารมณ์ด้านลบ จากนั้นผู้วิจัยถามความรู้สึกของผู้รับการปรึกษาว่ารู้สึกอย่างไร และให้ผู้รับการปรึกษามองผลที่เกิดจากบทบาทสมมติว่า ถ้าเกิดในชีวิตจริงจะส่งผลอย่างไรทั้งด้านบวกและด้านลบ จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาร่วมกันหาทางออกของการจัดการอารมณ์ของตนเองที่จะไม่ให้ส่งผลกระทบกับครอบครัว
5. ผู้วิจัยใช้ทักษะการสรุปความหลังจากที่ผู้รับการปรึกษาแสดงบทบาทสมมติทางอารมณ์จบ จากนั้นผู้วิจัยใช้เทคนิคการมอบหมายงานให้ผู้รับการปรึกษาไปทดลองปรับเปลี่ยนและจัดการอารมณ์ด้านลบของตนเองเพื่อไม่ให้ส่งผลลบไปยังสัมพันธภาพในครอบครัว

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยสรุปประเด็นร่วมกับผู้รับการปรึกษาถึงสิ่งที่ได้จากการปรึกษาในครั้งนี้
2. ผู้วิจัยแจกกระดาษขนาด A5 ให้ผู้รับการปรึกษา คนละ 1 แผ่น เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเขียนถึงความรู้สึกหรือสิ่งที่ได้รับในการรับการปรึกษาครั้งที่ 7 และให้เก็บไว้ใน “กล่องความคิด” พร้อมซักถามข้อสงสัย
3. ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการปรึกษารั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากคำพูด พฤติกรรม การให้ความร่วมมือ รวมทั้งกิริยาอาการอื่น ๆ ที่ผู้รับการปรึกษาแสดงออกตลอดกระบวนการปรึกษา
2. สังเกตจากการตอบคำถามและการซักถามข้อสงสัย
3. ใบงานที่ 7.1 การ์ดอารมณ์
4. ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของมัน

ใบงานที่ 7.1 การ์ดอารมณ์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

**รายละเอียดโปรแกรมการศึกษาคอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ครั้งที่ 8**

เรื่อง การลดความขัดแย้งในสัมพันธภาพ

ระยะเวลา 45-60 นาที

แนวคิดสำคัญ (Key concepts)

มนุษย์เมื่ออยู่รวมตัวกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีการสื่อสาร ย่อมต้องเกิดความไม่เข้าใจ และความขัดแย้งเกิดขึ้น แม่เลี้ยงเดี่ยวและลูกวัยรุ่นก็เช่นกัน ด้วยวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความแปรปรวนทางอารมณ์ อารมณ์รุนแรง ไม่คงที่ จึงทำให้บางครั้งมีการแสดงออกทางอารมณ์อย่างไม่เหมาะสม มีความสับสนทางอารมณ์และการวางตัว (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2553) เนื่องจากเป็นวัยที่เริ่มจะก้าวเข้าสู่การเป็นผู้ใหญ่ วัยรุ่นจึงรู้สึกว่าตนเองโตแล้วและมีความสามารถในการดูแลตนเอง จึงมีความต้องการในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง แต่ในขณะที่เดียวกันแม่เลี้ยงเดี่ยวซึ่งมีลูกคนเดียวก็มักจะมีความเป็นห่วงและรู้สึกว่าลูกของตนยังเด็กจึงมักจะให้ช่วยเหลือทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลูก ซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง ไม่เข้าใจกัน สัมพันธภาพระหว่างกันสั้นคลอน ดังนั้น การช่วยลดความขัดแย้งจึงช่วยให้สัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นมั่นคงและดีเสมอต้นเสมอปลาย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับการปรัษาเรียนรู้และระบุนวิธีการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม
2. เพื่อลดความขัดแย้งของผู้รับการปรัษา

อุปกรณ์

1. ใบงานที่ 8.1 ถนนสัมพันธภาพ
2. กระดาษขนาด A5
3. กล่องความคิด 2 กล่อง

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายผู้รับการปรึกษา ทบทวนสิ่งที่ได้จากการปรึกษาในครั้งก่อน อธิบายวัตถุประสงค์ในการให้การปรึกษาครั้งที่ 8 รวมทั้งพูดคุยเรื่องทั่วไปเพื่อเข้าสู่การให้การปรึกษา

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 8.1 ถนนสัมพันธ์ภาพ ให้ผู้รับการปรึกษาทั้ง 2 คน คนละ 1 ใบ ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาสืบหาเหตุการณ์ พฤติกรรม หรืออารมณ์ของผู้รับการปรึกษาทั้งคู่ที่ส่งผลกระทบต่อในด้านลบกับสัมพันธ์ภาพระหว่างกันหรือก่อให้เกิดความขัดแย้งว่ามีอะไรบ้าง จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาเติมป้ายหยุด เพื่อแสดงถึงเหตุการณ์ พฤติกรรม หรืออารมณ์ ที่ส่งผลกระทบต่อในด้านลบกับสัมพันธ์ภาพระหว่างกันหรือก่อให้เกิดความขัดแย้ง ลงบนถนนสัมพันธ์ภาพ โดยถนนสัมพันธ์ภาพนี้จะเริ่มจากช่วงเวลาใดในชีวิตก็ได้ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง รวมถึงวิธีการแก้ไขและความคาดหวังในระยะสิ้นสุดของถนนที่ผู้รับการปรึกษาต้องการให้เป็น โดยผู้วิจัยจะไม่ระบุจำนวนหรือตำแหน่งในการเติมผู้รับการปรึกษาสามารถเขียนได้อย่างอิสระ

2. เมื่อผู้รับการปรึกษาทั้งคู่เขียนใบงานเสร็จแล้ว ผู้วิจัยใช้ทักษะการใช้คำถาม เรื่องราวของถนนสัมพันธ์ภาพของผู้รับการปรึกษาที่ละคน และใช้ทักษะการฟังอย่างตั้งใจ การสะท้อนความรู้สึก ขณะฟังผู้รับการปรึกษาพูด เมื่อผู้รับการปรึกษาพูดครบทุกป้ายแล้ว ผู้วิจัยใช้ทักษะการสรุปความ

3. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้รับการปรึกษาทั้งคู่ อธิบายเหตุผลว่าเพราะเหตุใดจึงทำพฤติกรรมที่ทำให้อีกฝ่ายรู้สึกขุ่นใจ ไม่พอใจ ผู้วิจัยใช้ทักษะการฟังอย่างตั้งใจขณะฟังเรื่องราว ใช้ทักษะการใช้คำถามในจังหวะที่เหมาะสมเพื่อทำให้ผู้รับการปรึกษาอธิบายความรู้สึกในขณะนั้น

4. ผู้วิจัยใช้ทักษะการให้ข้อมูลย้อนกลับกับผู้รับการปรึกษาและใช้เทคนิคการมองมุมใหม่ โดยให้ผู้รับการปรึกษามองอีกมุมของความขัดแย้งนั้น ๆ จากนั้นผู้วิจัยใช้เทคนิคกระทำในสิ่งตรงกันข้าม โดยให้ผู้รับการปรึกษาทำพฤติกรรมที่ตรงกันข้ามกับป้ายหยุดที่ผู้รับการปรึกษาเติมลงไป และถามความรู้สึกของผู้รับการปรึกษาทั้งคู่ว่า รู้สึกอย่างไรเมื่อแม่/ ลูก ของตนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในแบบที่ตนต้องการ และถามความรู้สึกอย่างไรที่ต้องเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในแบบที่แม่/ลูก ของตนต้องการ จากนั้นผู้วิจัยใช้ทักษะการสรุปความเมื่อผู้รับการปรึกษาทั้งคู่ได้พูดจบแล้ว

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยสรุปประเด็นร่วมกับแม่และลูกว่ากิจกรรมที่ทำนั้น ทำให้รู้อะไรบ้าง
2. ผู้วิจัยแจกกระดาษขนาด A5 ให้ผู้รับการปรึกษา คนละ 1 แผ่น เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเขียนถึงความรู้สึกหรือสิ่งที่ได้รับในการรับการปรึกษาครั้งที่ 8 และให้เก็บไว้ใน “กล่องความคิด” พร้อมซักถามข้อสงสัย
3. ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากคำพูด พฤติกรรม การให้ความร่วมมือ รวมทั้งกิริยาอาการอื่น ๆ ที่ผู้รับการปรึกษาแสดงออกตลอดกระบวนการปรึกษา
2. ใบงานที่ 8.1 ถนนสัมพันธภาพ
3. ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

ใบงานที่ 8.1 ถนนสัมพันธ์ภาพ

ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของนั้น

**รายละเอียดโปรแกรมการศึกษาคอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ครั้งที่ 9**

เรื่อง ความรับผิดชอบของแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

ระยะเวลา 45-60 นาที

แนวคิดสำคัญ (Key concepts)

จากการศึกษาทั้ง 8 ครั้งที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องการปรับตัว ปรับพฤติกรรม การจัดการอารมณ์ การลดความขัดแย้ง ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะของผู้รับการปรึกษาแต่ละคน เมื่อพฤติกรรมและอารมณ์ของผู้รับการปรึกษาเป็นไปในทางที่ดีแล้ว ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับเรื่องความรับผิดชอบและบทบาทหน้าที่ในครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นในการให้การปรึกษาครั้งที่ 9 นี้ จึงเริ่มด้วยเรื่องของความรับผิดชอบก่อน

ความรับผิดชอบ คือ การดูแลเอาใจใส่ ใฝ่ใจ ดังนั้น ความรับผิดชอบในครอบครัวจึงหมายถึง การดูแลเอาใจใส่ และใฝ่ใจครอบครัว ด้วยแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นอยู่ในสถานะที่แตกต่างกันในครอบครัว ดังนั้นความรับผิดชอบของทั้งคู่จึงแตกต่างกันด้วย ถ้าแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวในระดับดี จะส่งผลให้เกิดความสามัคคี ความผูกพัน และสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัวตามมา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาประเมินตนเองว่ามีความรับผิดชอบต่อครอบครัวดีพอหรือไม่
2. เพื่อกระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษาให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อครอบครัวที่ตนเองพึงกระทำ

อุปกรณ์

1. เนื้อเพลงอ้อมอุน ของ ศุ บุญเลี้ยง
2. เนื้อเพลงHome ของ ที ไชยเดช
3. กระดาษขนาด A5
4. ก ล่องความคิด 2 ก ล่อง

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายผู้รับการปรึกษา ทบทวนสิ่งที่ได้จากการปรึกษาในครั้งก่อน อธิบายวัตถุประสงค์ในการให้การปรึกษาครั้งที่ 9 และเชื่อมโยงสู่การปรึกษาครั้งที่ 10

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยพูดคุยกับผู้รับการปรึกษาถึงเรื่องความรับผิดชอบต่อครอบครัว ว่าแต่ละคนมีหน้าที่รับผิดชอบอะไรบ้างภายในบ้าน พร้อมทั้งใช้ทักษะการใช้คำถาม ถามความคิดเห็นของผู้รับการปรึกษาทั้งคู่กับเรื่องดังกล่าวและใช้ทักษะการให้ข้อมูลย้อนกลับสะท้อนหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคนภายในบ้าน จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาลองนึกถึงเพลงที่จะแทนความเป็นครอบครัวของตนเองว่าเป็นเพลงอะไร และเพราะอะไรจึงคิดเช่นนั้น

2. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาฟังเพลงที่เกี่ยวกับครอบครัวที่ผู้วิจัยเตรียมมา คือ เพลงอิมอุ่น และเพลง Home เมื่อเพลงจบผู้วิจัยใช้ทักษะการสะท้อนความรู้สึกขณะถามความรู้สึกของผู้รับการปรึกษาจากการฟังเพลง จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาลองพิจารณาว่าเพลงที่ได้ฟังสื่อถึงความรับผิดชอบต่อครอบครัวอย่างไรเมื่อผู้รับการปรึกษาดตอบผู้วิจัยใช้ทักษะการสรุปความ และผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาลองเปรียบเทียบเหตุการณ์ในชีวิตจริงกับเพลงว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

3. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษานึกถึงพฤติกรรมของตนเองว่ามีอะไรบ้างที่เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อครอบครัวและตนเองรับผิดชอบหน้าที่นั้นได้ดีแล้วหรือไม่ และให้ผู้รับการปรึกษาลองพิจารณาว่ามีสิ่งใดเพิ่มเติมอีกบ้างที่แม่ต้องการให้ลูกรับผิดชอบหรือสิ่งใดที่ลูกต้องการให้แม่ทำภายในครอบครัว จากนั้นผู้วิจัยใช้เทคนิคเสนอการกำหนด (Offering prescriptions) โดยให้ผู้รับการปรึกษาทดลองทำพฤติกรรมที่แสดงความรับผิดชอบต่อครอบครัวที่ยังไม่เคยได้ทำ

4. ผู้วิจัยใช้เทคนิคมอบหมายงานให้ผู้รับการปรึกษากลับไปทำพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อครอบครัวที่ได้กำหนดร่วมกัน และนำผลที่ได้จากการปฏิบัติตามคุยกันในการปรึกษาครั้งต่อไป

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยสรุปประเด็นร่วมกับผู้รับการปรึกษาว่าการปรึกษาได้อะไรจากการให้การปรึกษาครั้งนี้บ้าง

2. ผู้วิจัยแจกกระดาษขนาด A5 ให้ผู้รับการปรึกษา คนละ 1 แผ่น เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเขียนถึงความรู้สึกหรือสิ่งที่ได้รับในการรับการปรึกษาครั้งที่ 9 และให้เก็บไว้ใน “กล่องความคิด” พร้อมชั่งถามข้อสงสัย

3. ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากคำพูด พฤติกรรม การให้ความร่วมมือ รวมทั้งกิริยาอาการอื่น ๆ ที่ผู้รับการปรึกษาแสดงออกตลอดกระบวนการปรึกษา
2. สังเกตจากการตอบคำถามและการซักถามข้อสงสัย
3. ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของนัก

เนื้อเพลงอ้อมอุ่น

ขับร้องโดย ศุ บุญเลี้ยง

อุ่นใด ๆ โลกนี้มีมิเทียบเทียม
รักเจ้าจึงปลูก รักลูกแม่ยอมห่วงใย

อุ่นอกอ้อมแขนอ้อมกอดแม่ตระกอง
ไม่อยากจะไปไกล แม่เพียงครึ่งวัน

ให้กายเราใกล้กัน ให้ดวงตาใกล้ตา

ให้ดวงใจเราสองเชื่อมโยงผูกพัน

อ้อมใด ๆ โลกนี้มีมิเทียบเทียม
น้ำนมจากอก อาหารของความอาทร

อ้อมอกอ้อมใจ อ้อมรักลูกหลับนอน
แม่พำเือนพำสอน สอนสั่ง

ให้เจ้าเป็นเด็กดี ให้เจ้ามีพลัง

ให้เจ้าเป็นความหวังของแม่ต่อไป

ใช่เพียงอ้อมท้อง
อุ่นไอรัก อุ่นละมุน

ที่ลูกรำร้องเพราะต้องการไอรัก
ขอน้ำนมอุ่นจากอกให้ลูกดื่มกิน

ให้กายเราใกล้กัน ให้ดวงตาใกล้ตา
ให้เจ้าเป็นเด็กดี ให้เจ้ามีพลัง

ให้ดวงใจเราสองเชื่อมโยงผูกพัน
ให้เจ้าเป็นความหวังของแม่ต่อไป

ใช่เพียงอ้อมท้อง
อุ่นไอรัก อุ่นละมุน

ที่ลูกรำร้องเพราะต้องการไอรัก
ขอน้ำนมอุ่นจากอกให้ลูกดื่มกิน

(ที่มา: <http://www.lyrics.im/2016/11/be-satisfied-and-warm.html>)

เนื้อเพลง Home

ขับร้องโดย ชี ไชยเดช

ดอกไม้ ประศู แจกัน ดินทรายต้นไม้ใหญ่
 แก้วน้ำ จานชาม บันได โคมไฟที่สวยงาม
 ขอบริ้วและริมทางเดิน ต้นหญ้าอยู่ในสนาม
 บ้านนี้จะมีความงาม ได้ถ้ามีเธอ

เพราะเธอคือที่พักพิง คือทุกสิ่งที่มีความหมาย
 เมื่อเธออยู่ เศษซิคเกิ้ล เรื่องร้ายใด ๆ ไม่เกรง
 แม้ข้างนอกจะต้องเจอกับเรื่องราวที่ใครข่มเหง
 แต่ฉันเอง ไม่คิดกลัว

จากพื้นดินชนเผ่าคนนั้นมีความหวานอยู่
 เพราะรู้ว่าฉันมีเธอคอยเป็นที่พักใจ
 จะรอคอยฉันจริง ๆ เป็นหลักพึ่งพิงสุดท้าย
 จะล้มตัวลงเอนกายที่บ้านของฉัน

ไม่ว่าวันเวลาจะเปลี่ยนหมุนเวียนไปเท่าไร
 ฉันยังคงมีแต่เธอเป็นความหวังและความเข้าใจ
 พร้อมจะเก็บทุกสิ่ง ทั้งความสุขทุกอย่าง
 และจะทำทุกทาง เพื่อบ้านหลังนี้

ไม่ว่าวันเวลาจะเปลี่ยนหมุนเวียนไปเท่าไร
 ฉันยังคงมีแต่เธอเป็นความหวังและความเข้าใจ
 พร้อมจะเก็บทุกสิ่ง ทั้งความสุขทุกอย่าง
 และจะทำทุกทาง เพื่อบ้านหลังนี้

ดอกไม้ ประศู แจกัน ดินทราย ต้นไม้ใหญ่
 แก้วน้ำ จานชาม บันได โคมไฟที่สวยงาม
 ขอบริ้วและริมทางเดิน ก็ล้วนแต่มีคำถาม
 บ้านนี้จะงามอย่างไร ถ้าไม่มีเธอ
 ก็เพราะว่าใจของเธอคือ บ้านของฉัน

(ที่มา:<http://music.sanook.com/music/song/O0GXvXryqme6o+dDyzIqrw==/lyric/>)

ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

**รายละเอียดโปรแกรมการศึกษาครอบคุณยงคฤทษญีงคฤทษ
ทลมีต่อสัฒพันธภพระหว่งแม่เลียงเด็ยวและบุดรเวัยรุ่น
คร้งที่ 10**

เรื่อง บทบททหน้าทลในครอบคร้ว

ระยะเวลา 45-60 นาทล

แนวคคดสัคคัญ (Key concepts)

บทบททหน้าทลของสมาชคกในครอบคร้ว หมายถลถึง การทลมารดาและบุดรเวัยรุ่นรู้จกัหน้าทล
ของตนเอง การปฏิบัติหน้าทลและรับผคคชอบงานของตนเองและสัฒนรวม แบ่งเบภภระภยใน
ครอบคร้ว เป็นแบบอย่งทลดีทลเก้กัน และมีกรกัหมคคกฎระเบียบในบ้ำนร้วมกัน

เมือสมาชคกในครอบคร้วรู้และปฏิบัติตามบทบททหน้าทลของคคได้เป็นอย่งดีทลจะลด
การทะเละกันลงได้ อคกทล้งการชัวยเหลือแบ่งเบภภระร้วมกันยงเป็นกรกระชัฒคคสัฒพันธ
ระหว่งสมาชคกในครอบคร้วอคกทล้งคคด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทลผู้รับกรปรคคยาระหนกถลถึงบทบททหน้าทลในครอบคร้วทลตนเองพล้งกรทล
2. เพื่อทลผู้รับกรปรคคยบอกแนวทลการสแสดงคคยอมรับผคคชอบต่อบทบททหน้าทลของ
ตนเองในครอบคร้ว

อุปกรณ์

1. ใบงานทล 10.1 ชัวยจ้อออกหมายจับคคคคสลด แม่แท้ ๆ พาลูกไปชัวยคคทลให้หนุ่มใหญ่
อบค.
2. ใบงานทล 10.2 ชัวย คช.จลน คบหัวยแม่ไม่ยงคคกลางร้วนแ่วน จุนชัวยเวลาเล่นเกมมอถล
3. ใบงานทล 10.3 ชัวย สลด! พ่อแม่ทะเละกัน ลูกชัวยห้หมถุกทลางคค
4. กระดษษขนาด A5
5. กล่อ่งคคคคคค 2 กล่อ่ง

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายผู้รับการปรึกษา ทบทวนสิ่งที่ได้จากการปรึกษาในครั้งก่อน อธิบายวัตถุประสงค์ในการให้การปรึกษาครั้งที่ 10

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยพูดคุยถึงการแบ่งหน้าที่ภายในบ้านของผู้รับการปรึกษามีใครทำอะไรบ้าง และในบ้านมีกฎของบ้านหรือไม่จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาอ่านข่าว 3 เรื่อง คือ ใบงานที่ 10.1 ข่าวจ้อออกหมายจับคดีสลด แม่แท้ๆ พาลูกไปขายตัวให้หนุ่มใหญ่ อบต. ใบงานที่ 10.2 ข่าว ดช.เงิน ตบหัวแม่ไม่ยั้งกลางร้านแวน จนขัดเวลาเล่นเกมมือถือนะ และ ใบงานที่ 10.3 ข่าว สลด! พ่อแม่ทะเลาะกัน ลูกเข้าห้ามถูกแทงดับผู้วิจัยถามความคิดเห็นของผู้รับการปรึกษาหลังจากที่อ่านข่าวทั้ง 3 เรื่อง จบผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาสะท้อนบทบาทการทำหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในข่าว

2. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาพิจารณาตนเองและพูดถึงบทบาทหน้าที่ของตนภายในครอบครัวว่ามีอะไรบ้าง และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนได้ดีขนาดไหน อะไรที่สมควรปรับปรุงหรืออาจจะปรับเปลี่ยนภาระความรับผิดชอบอะไรหรือไม่ จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาทั้งคู่พูดถึงบทบาทหน้าที่ของอีกฝ่าย พร้อมทั้งให้แสดงความคิดเห็นว่าแม่หรือลูกของตนนั้นปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้เหมาะสมเพียงใด มีอะไรที่ต้องการให้อีกฝ่ายปรับปรุง จากนั้นผู้วิจัยใช้เทคนิคมองมุมใหม่ให้ผู้รับการปรึกษามองอีกด้านของบทบาทหน้าที่ที่ผู้รับการปรึกษาต้องการให้สมาชิกในครอบครัวปรับปรุงว่าพอจะมีด้านดีบ้างหรือไม่ และยังคงอะไรอยู่ถึงจะทำให้บทบาทนั้นสมบูรณ์ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเสนอข้อกำหนด โดยให้ผู้รับการปรึกษาทั้งคู่กำหนดบทบาทหน้าที่ของตนเองให้ชัดเจนร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่ในครอบครัวของตัวเองใหม่

3. ผู้วิจัยทักษะการสรุปความจากการพูดคุยทั้งหมดในการปรึกษาครั้งนี้ และใช้เทคนิคมอบหมายงานให้ผู้รับการปรึกษากลับไปปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ได้ตกลงร่วมกันและนำผลที่ได้จากการปฏิบัติตามคุยกันในการปรึกษาครั้งต่อไปว่าทำแล้วรู้สึกอย่างไร มีอะไรที่เป็นปัญหาเกิดขึ้นหรือไม่

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยสรุปประเด็นร่วมกับแม่และลูกว่ากิจกรรมที่ทำนั้น ทำให้เกิดการเรียนรู้อะไรบ้าง
2. ผู้วิจัยแจกกระดาษขนาด A5 ให้ผู้รับการปรึกษา คนละ 1 แผ่น เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเขียนถึงความรู้สึกหรือสิ่งที่ได้รับในการรับการปรึกษาครั้งที่ 10 และให้เก็บไว้ใน “กล่องความคิด” พร้อมซักถามข้อสงสัย
3. ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากคำพูด พฤติกรรม การให้ความร่วมมือ รวมทั้งกิริยาอาการอื่น ๆ ที่ผู้รับการปรึกษาแสดงออกตลอดกระบวนการปรึกษา
2. สังเกตจากการตอบคำถามและการซักถามข้อสงสัย
3. ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของนั้น

ใบงานที่ 10.1 ข่าวจ่อออกหมายจับคดีสลด แม่แท้ ๆ พาลูกไปขายตัวให้หนุ่มใหญ่ อบต.

ความคืบหน้ากรณีน่าสลดใจ แม่พาลูกสาววัย 12 ไปบังคับขายบริการให้สมาชิก อบต. คนหนึ่ง ดำรวจเตรียมขอออกหมายจับ หลังนัดมอบตัวแต่ไม่มา (22 มิ.ย. 60) ผู้สื่อข่าวรายงานว่า จากกรณีที่ครูโรงเรียนแห่งหนึ่งในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ได้เข้าแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรบ้านบึงว่า มีเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วัย 12 ปี ได้เขียนเรียงความขอความช่วยเหลือ กรณีถูกแม่แท้ ๆ บังคับให้สมาชิก อบต. คนหนึ่ง ล่วงละเมิดทางเพศ เมื่อต้นเดือนมิถุนายน 2560 ที่ผ่านมา

โดยเรียงความที่ผู้คนรู้ได้รับส่งมาจากเด็กนักเรียนรายนี้ ยังระบุว่าได้ค่าตอบแทนเป็นเงินครั้งละ 500 บาท ซึ่งถ้าหากเด็กปฏิเสธก็จะถูกผู้เป็นแม่บังคับและตบตี ทำให้สภาพจิตใจของเด็กทนต่อไปไม่ได้ ได้หนีออกไปอยู่บ้านเพื่อน ขณะนี้แม่เพื่อนได้พาไปร้องต่อมูลนิธิพิริมา หงสกุล และทางมูลนิธิได้ประสานไปยังพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชลบุรีลงมาสอบสวนพร้อมกับรับตัวเด็กนักเรียนหญิงคนดังกล่าวไปพักที่บ้านพักเด็กและครอบครัว อำเภอบางละมุง

โดยผู้สื่อข่าวได้ลงพื้นที่ที่สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งดังกล่าว ได้พบกับบรรดากลุ่มข้าราชการที่ทำงานอยู่ในสำนักงาน ต่างก็บอกเป็นเสียงเดียวกันว่า รู้สึกแย่นและไม่อยากกับข่าวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะเด็กอายุน้อยอยู่ และไม่บรรลุนิติภาวะ รู้สึกสลดใจที่เกิดเหตุเช่นนี้ในสังคม แต่ก็ขึ้นอยู่กับจิตใจสำนึกของคน ซึ่งก็ไม่ควรกระทำเช่นนี้ต่อเด็ก นำเข้าสู่ที่ชันนำยังเป็นแม่แท้ ๆ อีกด้วย

ล่าสุดทางด้าน พ.ต.อ.ศุภฤกษ์ ภูญชร ณ อยุธยา ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรบ้านบึง ได้เปิดเผยว่า ตามที่มีเด็กนักเรียน หลบหนีออกไปอยู่บ้านเพื่อน เพราะกลัวการถูกบังคับให้ล่วงละเมิดทางเพศอีก ในขณะที่เด็กอยู่ในการดูแลของทางสภวิชาชีพแล้ว ตอนนี้อยู่ระหว่างการทำการสอบสวนดำเนินการทางกฎหมาย และทำการออกหมายเรียก

ขณะนี้ได้ออกหมายเรียกไปยัง สมาชิก อบต. คนหนึ่ง ที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา ฐานกระทำชำเราหญิงอายุต่ำกว่า 15 ปี ความเคลื่อนไหวล่าสุดพบว่ามีกรณีติดต่อขอมอบตัวตั้งแต่เมื่อวานนี้แล้ว (21 มิ.ย. 2560) แต่เมื่อถึงเวลานัดกลับไปตามนัดแต่อย่างไร จึงเตรียมขออำนาจศาลจังหวัดชลบุรี ออกหมายจับหมายจับต่อไป

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจยังได้ตั้งข้อหาแก่ผู้เป็นแม่ของเด็กหญิง ในข้อหาค้ำมนุษย์ ซึ่งอยากฝากถึงผู้ที่ถูกกล่าวหา หากว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จริง ก็ขอให้มาแสดงตัวให้ปากคำกับทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ พร้อมให้ความยุติธรรมกับทุกฝ่าย

(ที่มา: <http://news.sanook.com/2498218/>, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2560)

ใบงานที่ 10.2 ชาว ดช.จีน ตบหัวแม่ไม่ยั้งกลางร้านแว่น คุณจัดเวลาเล่นเกมมือถือ

เด็กชายม.ต้นจีน ตบศีรษะแม่ไม่ยั้ง กลางร้านตัดแว่น ไม่พอใจแม่กวนเวลาเล่นเกมมือถือ (12 พ.ค. 2560) สื่อประเทศจีนรายงานว่า เมื่อเร็ว ๆ นี้ ที่เมืองเวินโจว มณฑลเจ้อเจียง มีแม่ชาวจีนคนหนึ่งพาลูกชายวัยมัธยมต้นไปตัดแว่น ระหว่างนั้นลูกชายก็ก้มหน้าเล่นเกมมือถือตลอดเวลา ต่อมาเมื่อผู้เป็นแม่รีบไต่ถามเรื่องการเงินจากพนักงานร้านมาจึงยื่นส่งต่อให้ลูก โดยไม่ได้ตั้งใจว่ามันจะบังหน้าจอมือถือลูก

ซึ่งปรากฏว่าลูกชายกลับตบตีเข้าที่ศีรษะของผู้เป็นแม่อย่างแรงทันที กลางร้านและต่อหน้าพนักงาน โดยครูที่โรงเรียนของเด็กชายคนนี้เผยว่า เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ (7 พ.ค. 2560) ที่ผ่านมา พร้อมทั้งเผยว่าความสัมพันธ์ของเด็กชายกับพ่อแม่ผู้ปกครองขณะนี้ไม่ค่อยดีนัก

(ที่มา:<http://news.sanook.com/2218858/>, สืบค้นเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2560)

ใบงานที่ 10.3 ข้าว สลด! พ่อแม่ทะเลาะกัน ลูกเข้าห้ามถูกแทงดับ

(3 พ.ย. 2556) พ.ต.ท.อิสราณูวัทธิ จงอภิชัยกุล พนักงานสอบสวน สภ.บางละมุง จ.ชลบุรี ได้รับแจ้งมีเหตุพ่อใช้อาวุธมีดแทงลูกจนเสียชีวิต เหตุเกิดที่บ้านหลังหนึ่งใน อ.บางละมุง จ.ชลบุรี หลังรับแจ้งจึงรีบไปดูตรวจสอบ ที่เกิดเหตุพบตัวผู้ก่อเหตุนั่งรอให้การกับเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ภายในบ้าน ทราบชื่อคือนายอวยพร เล็งจ่านงค์ อายุ 41 ปี พ่อของผู้เสียชีวิต ซึ่งเป็นผู้ใช้อาวุธมีดแทงลูกชาย ตรวจสอบพบอาวุธมีดพับที่ใช้ก่อเหตุ และ ท่อนเหล็กยาวประมาณ 1 ฟุต ตกอยู่ภายในบ้านจึงเก็บไว้เป็นหลักฐาน

สอบสวนให้การรับสารภาพว่าได้ลงมือก่อเหตุใช้อาวุธมีดแทงลูกชายจริง เพราะโมโหที่ลูกชายลงมาต่อว่าหลังจากที่ตนนั้นทะเลาะกับภรรยา ก่อนที่ลูกชายนั้นจะคว้าท่อนเหล็กมาตีตนจนได้รับบาดเจ็บจึงได้ใช้อาวุธมีดต่อสู้เพื่อป้องกันตัว จนแทงลูกชายเสียชีวิตดังกล่าว ภายหลังจากที่ตนได้ก่อเหตุก็ไม่ได้หลบหนีรวมอบตัวกับเจ้าหน้าที่เพื่อรับโทษตามกฎหมาย

จากนั้นเจ้าหน้าที่รีบไปดูตรวจสอบศพนายกิตติชัย เล็งจ่านงค์ อายุ 19 ปี ที่ รพ.บางละมุง มีบาดแผลถูกอาวุธมีดแทงเข้าที่ใต้ราวนมซ้าย 1 แผล หน้าท้อง 1 แผล สอบถามนายอนุสรณ์ อายุ 20 ปี พี่ชายให้การว่าขณะที่นอนหลับอยู่บนชั้นที่ 2 ของบ้าน ได้ยินเสียงน้องชายทะเลาะกับพ่อจนดังลั่นบ้านพร้อมเสียงโครมครามตนจึงได้วิ่งลงมาดูก็พบว่าน้องชายนอนจมกองเลือดอยู่ที่พื้นจึงได้รับพาส่งโรงพยาบาล

พี่ชายของผู้เสียชีวิตกล่าวอีกว่า ปกติแล้วน้องชายเป็นเด็กเรียบร้อยเรียนเก่ง สาเหตุน่าจะมาจากพ่อที่ชอบดื่มเหล้ามาเป็นประจำและชอบหาเรื่องแม่ทะเลาะดบตีแม่ จนอาจทำให้น้องชายนั่นทนพฤติกรรมของพ่อไม่ไหวจึงลงมาห้ามแล้วเกิดหารต่อสู้กันจนถึงขั้นเสียชีวิต

ภายหลังจากการตรวจสอบและสอบสวนอย่างละเอียดแล้วจึงได้ลงบันทึกไว้เป็นหลักฐานพร้อมควบคุมตัวพ่อที่ก่อเหตุไปดำเนินคดีตามกฎหมาย ส่วนผู้เสียชีวิตให้ญาติมารับศพไปบำเพ็ญกุศลตามศาสนาต่อไป

(ที่มา:<http://news.sanook.com/1298708/>, สืบค้นเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2560)

ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

**รายละเอียดโปรแกรมการศึกษาคอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ครั้งที่ 11**

เรื่อง การทำนายสภาพที่เกิดซ้ำของสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ระยะเวลา 45-60 นาที

แนวคิดสำคัญ (Key concepts)

การทำนายสภาพที่เกิดซ้ำของสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นเป็นการทำนายครอบครัวว่าจะเกิดความขัดแย้งหรือรักษาสัมพันธภาพที่ดีไว้ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งผลการทำนายนี้มาจากการเก็บข้อมูลจากการสังเกตของผู้วิจัยในการให้การศึกษาทั้ง 10 ครั้งที่ผ่านมา และจากข้อมูลที่ได้รับการศึกษาเขียนลงในกระดาษบันทึกความคิดความรู้สึกหลังเสร็จสิ้นการให้การศึกษาแต่ละครั้ง

การทำนายสภาพที่เกิดซ้ำของสัมพันธภาพนี้จะช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเห็นแนวโน้มและทิศทางของสัมพันธภาพภายในครอบครัว และหาวิธีแก้ไขอย่างเหมาะสม เพื่อรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันไว้ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเห็นแนวโน้มของสัมพันธภาพในครอบครัวตนเอง
2. เพื่อทำนายสภาพที่เกิดซ้ำของสัมพันธภาพของผู้รับการปรึกษา

อุปกรณ์

1. กระดาษขนาด A5
2. กล้องความคิด 2 กล้อง

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายผู้รับการปรึกษา ทบทวนสิ่งที่ได้จากการปรึกษาในครั้งก่อน อธิบายวัตถุประสงค์ในการให้การศึกษาครั้งที่ 11

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาพูดถึงสัมพันธภาพภายในครอบครัวของตนเองในขณะนี้ว่า เป็นอย่างไร มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปบ้าง และเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด โดยผู้วิจัยใช้ทักษะ การฟังอย่างตั้งใจและการใช้คำถาม
2. ผู้วิจัยเปิดกล่องความคิดทั้ง 2 ใบ และให้ผู้รับการปรึกษาได้อ่านที่ตนเองเขียนทั้ง 10 ครั้ง จากนั้นผู้วิจัยใช้ทักษะการใช้คำถาม ถามผู้รับการปรึกษาว่า จากที่ได้อ่านคาดว่าสัมพันธภาพ ของครอบครัวจะเป็นไปในทิศทางใด และเพราะอะไรจึงเป็นเช่นนั้น ผู้วิจัยใช้ทักษะการให้ข้อมูล ย้อนกลับกับผู้รับการปรึกษาในประเด็นที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นพัฒนาการตลอด 10 ครั้งที่ผ่านมา
3. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเสนอข้อกำหนดให้ผู้รับการปรึกษาเสนอข้อกำหนดร่วมกันว่าจาก การเข้ารับการปรึกษาทั้ง 10 ครั้งที่ผ่านมา ผู้รับการปรึกษามีมุมมอง แนวคิด และวิธีการจัดการกับ ปัญหาอย่างไรให้เหมาะสม เพื่อที่จะทำให้สัมพันธภาพระหว่างกันเติบโตไปในทิศทางที่ดี จากนั้น ผู้วิจัยใช้เทคนิคการชี้แนะให้ผู้รับการปรึกษามองเห็นบางประเด็นที่ผู้รับการปรึกษาอาจมองข้ามไป และผู้วิจัยทำนายสภาพที่เกิดขึ้น โดยชี้ให้เห็นถึงปัญหาความขัดแย้งที่จะส่งผลกระทบต่อ สัมพันธภาพที่อาจจะเกิดขึ้นอีกถ้าผู้รับการปรึกษายังไม่ปรับพฤติกรรม
4. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาทบทวนอีกครั้งว่าจะเสนอข้อกำหนดร่วมกันเพิ่มเติมอีก หรือไม่ จากนั้นผู้วิจัยใช้เทคนิคการมอบหมายงานให้ผู้รับการปรึกษากลับไปปฏิบัติตามข้อกำหนด ที่ได้ตกลงร่วมกัน และนำผลที่ได้จากการปฏิบัติตามมาคุยกันในการปรึกษาครั้งต่อไป เพื่อเตรียมชุด การให้การปรึกษา

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยสรุปประเด็นร่วมกับแม่และลูกว่ากิจกรรมที่ทำนั้น ทำให้รู้อะไรบ้าง
2. ผู้วิจัยแจกกระดาษขนาด A5 ให้ผู้รับการปรึกษา คนละ 1 แผ่น เพื่อให้ผู้รับการปรึกษา เขียนถึงความรู้สึกหรือสิ่งที่ได้รับในการรับการปรึกษาครั้งที่ 11 และให้เก็บไว้ใน “กล่องความคิด” พร้อมช้คำถามข้อสงสัย
3. ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากคำพูด พฤติกรรม การให้ความร่วมมือ รวมทั้งกิริยาอาการอื่น ๆ ที่ผู้รับ การปรึกษาแสดงออกตลอดกระบวนการปรึกษา
2. สังเกตจากการตอบคำถามและการซักถามข้อสงสัย
3. ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

ใบงานที่ 1.2 อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของฉัน

**รายละเอียดโปรแกรมการศึกษาคอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์
ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
ครั้งที่ 12**

เรื่อง ยุติการให้การปรึกษา

ระยะเวลา 45-60 นาที

แนวคิดสำคัญ (Key concepts)

ขั้นยุติการให้การปรึกษา แสดงถึงว่าผู้รับการปรึกษาสามารถหาทางออกของปัญหา มีวิธีการในการแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งอย่างเหมาะสม และสามารถควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีจนไม่ต้องมารับการปรึกษาแล้ว ผู้วิจัยและผู้รับการปรึกษาจะประเมินร่วมกัน และผู้วิจัยจะกำหนดวันเวลาในการติดตามผลหลังจากยุติการให้การปรึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อยุติการให้การปรึกษา
2. เพื่อประเมินผลการปรึกษาคอบครัวทฤษฎีเชิงกลยุทธ์

อุปกรณ์

1. กระดาษขนาด A5
2. ก่อความคิด 2 ก่อ
3. ปากกา
4. แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

วิธีดำเนินการ

ชั้นนำ

 ผู้วิจัยกล่าวทักทายผู้รับการปรึกษา ทบทวนสิ่งที่ได้จากการปรึกษาในครั้งก่อน อธิบายวัตถุประสงค์ในการให้การปรึกษาคอบครัวทฤษฎี 12 และเตรียมเข้าสู่การยุติการให้การปรึกษา

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาทบทวนตนเองอีกครั้งจากกระดานความคิดที่ผู้รับการปรึกษาเขียนความรู้สึก ความคิด และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งแต่การให้การปรึกษาครั้งที่ 1-11 เมื่อผู้รับการปรึกษาอ่านข้อความทั้งหมดจบแล้ว ผู้วิจัยถามความรู้สึกในขณะนี้ของผู้รับการปรึกษา และเขียนสรุปลงในใบสรุปความคิด

2. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาพูดถึงสิ่งที่ตนเองเขียนลงในใบสรุปความคิด ผู้วิจัยใช้ทักษะฟังอย่างตั้งใจ การใช้คำถาม การสะท้อนความรู้สึก และการสรุปความ ขณะฟังผู้รับการปรึกษาพูด จากนั้น ผู้วิจัยใช้เทคนิคการมอบหมายงานให้ผู้รับการปรึกษากลับไปทำในสิ่งที่ตนเองได้ปรับปรุงในทางที่ดีต่อไป เพื่อเป็นการยืนยันว่าผู้รับการปรึกษาสามารถจัดการปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ และสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวได้ด้วยตนเองแล้ว

3. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาพูดแสดงความรู้สึกของตนเองต่อการเข้ารับการปรึกษาที่ผ่านมาทั้ง 11 ครั้ง และผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาหันหน้าเข้าหากันและให้แม่พูดถึงความรู้สึกที่มีต่อลูก แม่มองเห็นการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างในตัวลูก เมื่อแม่พูดจบ ผู้วิจัยให้ลูกพูดถึงแม่ด้วยเช่นกัน สุดท้ายผู้รับการปรึกษาทั้งคู่อยากบอกอะไรกัน

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยสรุปประเด็นร่วมกับแม่และลูกว่ากิจกรรมที่ทำมาทั้ง 11 ครั้งนั้น ผู้รับการปรึกษาได้เรียนรู้อะไรบ้าง รวมทั้งประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปในทิศทางใด หากทิศทางการประเมินไปในทางลบ ผู้วิจัยจะต้องย้อนกลับไปมองประเด็นปัญหาต่าง ๆ ว่ามีจุดใดที่ถูกมองข้ามไป หรือมีจุดใดที่มีข้อบกพร่อง จากนั้นผู้วิจัยจะร่วมกันคิดกับผู้รับการปรึกษาในการหาวิธีที่จะพัฒนาสัมพันธภาพไปในทิศทางที่ดีขึ้น

2. ผู้วิจัยแจกแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่นให้ผู้รับการปรึกษาทำหลังจากการยุติการให้การปรึกษา และแจ้งถึงกระบวนการภายหลังการยุติการให้การปรึกษา

3. ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ เพื่อติดตามผลหลังจากยุติการปรึกษาไปแล้ว

2 สัปดาห์

4. ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณผู้รับการปรึกษาในการให้ความร่วมมือในการวิจัยเป็นอย่างดี

การประเมินผล

1. สังเกตจากคำพูด พฤติกรรม การให้ความร่วมมือ รวมทั้งกิริยาอาการอื่น ๆ ที่ผู้รับการปรึกษาแสดงออกตลอดกระบวนการปรึกษา

2. สังเกตจากการตอบคำถามและการซักถามข้อสงสัย

ภาคผนวก ข

1. ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) ของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
2. ค่าดัชนีความสอดคล้องของโปรแกรม (IOC) ของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
3. ค่าอำนาจจำแนก และค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น
4. ผลการตรวจสอบการละเมิดข้อตกลงเบื้องต้นของ Mauchly's test of sphericity^a

ตารางที่ 10 ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) ของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่าง
แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น (ฉบับแม่)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					คะแนน รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3	ท่านที่ 4	ท่านที่ 5			
1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
4	+1	0	+1	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้
5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
7	+1	+1	0	0	+1	3	0.6	ใช้ได้
8	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
11	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
12	0	+1	+1	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้
13	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
14	+1	+1	+1	0	+1	4	0.8	ใช้ได้
15	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
16	0	+1	+1	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้
17	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
18	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
19	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
20	+1	+1	+1	0	+1	4	0.8	ใช้ได้
21	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
22	0	+1	-1	+1	+1	2	0.4	ปรับปรุง
23	+1	0	+1	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้
24	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

ตารางที่10 (ต่อ)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					คะแนน รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3	ท่านที่ 4	ท่านที่ 5			
25	+1	+1	0	0	+1	3	0.6	ใช้ได้
26	+1	+1	0	0	+1	3	0.6	ใช้ได้
27	+1	+1	0	1	+1	4	0.8	ใช้ได้
28	+1	+1	0	0	+1	3	0.6	ใช้ได้
29	+1	+1	0	0	+1	3	0.6	ใช้ได้
30	+1	+1	-1	0	+1	2	0.4	ปรับปรุง
31	+1	+1	-1	0	+1	2	0.4	ปรับปรุง
32	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
33	+1	+1	-1	0	+1	2	0.4	ปรับปรุง
34	+1	+1	-1	0	+1	2	0.4	ปรับปรุง
35	+1	+1	+1	0	+1	4	0.8	ใช้ได้
36	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
37	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
38	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
39	+1	+1	0	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้
40	0	+1	+1	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้
41	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
42	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
43	+1	+1	-1	0	+1	2	0.4	ปรับปรุง
44	+1	+1	0	0	+1	3	0.6	ใช้ได้
45	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
46	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
47	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
48	+1	+1	0	0	+1	3	0.6	ใช้ได้
49	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					คะแนน รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3	ท่านที่ 4	ท่านที่ 5			
50	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
51	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
52	+1	+1	0	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้
53	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
54	+1	+1	0	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้

ตารางที่ 11 ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) ของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่าง
แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น (ฉบับลูก)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					คะแนน รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3	ท่านที่ 4	ท่านที่ 5			
1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	0	+1	4	0.8	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	0	+1	4	0.8	ใช้ได้
4	+1	0	+1	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้
5	0	+1	+1	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้
6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
7	+1	+1	0	0	+1	3	0.6	ใช้ได้
8	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
11	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
12	0	+1	+1	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้
13	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
14	+1	+1	+1	0	+1	4	0.8	ใช้ได้
15	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					คะแนน รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3	ท่านที่ 4	ท่านที่ 5			
16	0	+1	+1	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้
17	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
18	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
19	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
20	+1	+1	+1	0	+1	4	0.8	ใช้ได้
21	+1	+1	+1	0	+1	4	0.8	ใช้ได้
22	0	+1	-1	+1	+1	2	0.4	ปรับปรุง
23	+1	0	+1	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้
24	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
25	+1	+1	0	0	+1	3	0.6	ใช้ได้
26	+1	+1	0	0	+1	3	0.6	ใช้ได้
27	+1	+1	0	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้
28	+1	+1	0	0	+1	3	0.6	ใช้ได้
29	+1	+1	0	0	+1	3	0.6	ใช้ได้
30	+1	+1	-1	0	+1	2	0.4	ปรับปรุง
31	+1	+1	-1	0	+1	2	0.4	ปรับปรุง
32	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
33	+1	+1	-1	0	+1	2	0.4	ปรับปรุง
34	+1	+1	-1	0	+1	2	0.4	ปรับปรุง
35	+1	+1	+1	0	+1	4	0.8	ใช้ได้
36	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
37	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
38	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
39	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
40	0	+1	+1	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					คะแนน รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3	ท่านที่ 4	ท่านที่ 5			
41	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
42	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
43	+1	+1	-1	0	+1	2	0.4	ปรับปรุง
44	+1	+1	0	0	+1	3	0.6	ใช้ได้
45	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
46	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
47	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
48	+1	+1	0	0	+1	3	0.6	ใช้ได้
49	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
50	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
51	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
52	+1	+1	0	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้
53	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
54	+1	+1	0	+1	+1	4	0.8	ใช้ได้

ตารางที่ 12 ค่าดัชนีความสอดคล้องของโปรแกรม (IOC) การศึกษาครอบครัวทฤษฎีกลยุทธ์
ต่อสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

ครั้งที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					คะแนน รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3	ท่านที่ 4	ท่านที่ 5			
1	1	0	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
2	0	1	0	1	0	2	0.4	ปรับปรุง
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
5	1	1	1	0	1	4	0.8	ใช้ได้

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ครั้งที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					คะแนน รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3	ท่านที่ 4	ท่านที่ 5			
6	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
7	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
8	0	1	0	1	0	2	0.4	ปรับปรุง
9	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้
10	1	0	0	1	1	3	0.6	ใช้ได้
11	0	1	1	0	0	2	0.4	ปรับปรุง
12	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้

ตารางที่ 13 ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรวัยรุ่น

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ผลการคัดเลือก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ผลการคัดเลือก
1	.144	ตัดออก	14	.252	เลือกไว้
2	.206	เลือกไว้	15	.403	เลือกไว้
3	.378	เลือกไว้	16	.355	เลือกไว้
4	.349	เลือกไว้	17	.301	เลือกไว้
5	.287	เลือกไว้	18	.530	เลือกไว้
6	.223	เลือกไว้	19	.456	เลือกไว้
7	.147	ตัดออก	20	.500	เลือกไว้
8	.393	เลือกไว้	21	.433	เลือกไว้
9	.287	เลือกไว้	22	.580	เลือกไว้
10	.285	เลือกไว้	23	.493	เลือกไว้
11	.508	เลือกไว้	24	.507	เลือกไว้
12	.397	เลือกไว้	25	.406	เลือกไว้
13	.326	เลือกไว้	26	.483	เลือกไว้

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ผลการคัดเลือก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ผลการคัดเลือก
27	.532	เลือกไว้	41	.384	เลือกไว้
28	.182	ตัดออก	42	.530	เลือกไว้
29	.503	เลือกไว้	43	.450	เลือกไว้
30	.536	เลือกไว้	44	.512	เลือกไว้
31	.522	เลือกไว้	45	.387	เลือกไว้
32	.557	เลือกไว้	46	.484	เลือกไว้
33	.521	เลือกไว้	47	.424	เลือกไว้
34	.524	เลือกไว้	48	.487	เลือกไว้
35	.545	เลือกไว้	49	.497	เลือกไว้
36	.492	เลือกไว้	50	.283	เลือกไว้
37	.580	เลือกไว้	51	.343	เลือกไว้
38	.613	เลือกไว้	52	.463	เลือกไว้
39	.538	เลือกไว้	53	.410	เลือกไว้
40	.467	เลือกไว้	54	.547	เลือกไว้

หมายเหตุ: ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด $\alpha = 0.93$

ผลการวิเคราะห์การทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติของผลหลัก

ในการทดสอบค่า F สำหรับการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ มีข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติ 2 ประการ คือ 1) ความแปรปรวนของประชากรในการทดสอบ ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล จะต้องเท่ากัน 2) ความแปรปรวนร่วมระหว่างคู่ก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง ก่อนการทดลองกับติดตามผล และหลังการทดลองกับติดตามผล ต้องเท่ากัน ทั้งนี้ สามารถทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับคุณสมบัติ Sphericity ของข้อมูล โดยใช้วิธีของ Mauchly ผลการทดสอบดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ผลการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับคุณสมบัติ Sphericity ของข้อมูล โดยใช้วิธีของ Mauchly

Mauchly's Test of Sphericity ^a							
Within Subjects Effect	Mauchly's W	Approx. Chi- Square	df	Sig.	Epsilon ^b		
					Greenhouse- Geisser	Huynh- Feldt	Lower- bound
Interval	.36	17.58	2	.000	.61	.67	.50

จากตารางที่ 14 พบว่า ผลการทดสอบความเท่ากันของความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมพบว่าค่า Mauchly's test of sphericity^a, $W = 0.36$ ค่า Chi-Square = 17.58 และ $P = 0.00$ แสดงว่าไม่เป็น Compound symmetry หมายความว่า ค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรตามแต่ละคู่ที่วัดซ้ำ (Correlation) และความแปรปรวนของตัวแปรตามในการวัดซ้ำแต่ละครั้ง (Variance) ของ Treatment แต่ละกลุ่มต่างกัน ซึ่งถือว่าการละเมิดข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติ Repeated measure ANOVA สามารถปรับแก้โดยใช้สถิติ Greenhouse-geisser epsilon, Huynh-feldt Epsilon หรือ Lower-bound Epsilon ในที่นี้เลือกใช้ Greenhouse-geisser Epsilon เพื่อลด Type I Error (Munro, 2005, p. 215, 223)

ภาคผนวก ค
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.ต.ท.หญิง ดร.สุชอรุณ วงษ์ทิม	ผู้ช่วยอธิการบดี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รอ.หญิง ดร.ชนัดดา แนบเกษร	หัวหน้ากลุ่มวิชาการพยาบาล
สุขภาพจิตและจิตเวช
คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โพธิพันธ์ พานิช	รองอธิการบดี
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี	อาจารย์ประจำภาควิชาแนะแนว
และจิตวิทยาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. ดร.จิตรา คุษฎีเมธา	ประธาน โครงการศูนย์ให้คำปรึกษา
และพัฒนาศักยภาพมนุษย์
และอาจารย์ประจำสังกัด
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวปฐมา สุขทวี
วัน เดือน ปีเกิด	7 พฤษภาคม พ.ศ. 2529
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	31/1 หมู่ 1 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก 26000
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2551	บริหารธุรกิจบัณฑิต (อัญมณีและเครื่องประดับ) มหาวิทยาลัยบูรพา
พ.ศ. 2560	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาการปรึกษา) มหาวิทยาลัยบูรพา